TONY CLIFF

ROSA LUXEMBURG

anadolu yayınları

ANADOLU YAYINLARI

BİRİNCİ BASKI
ARALIK 1968

ANADOLU YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Meşrutiyet Cad. 32 E Tel : 125846

Yenişehir — Ankara

P.K. 288
Bakanlıklar — Ankara

Tony CLİFF

ROSA LUXEMBURG

İngilizce Aslından Çevrilmiştir

Türkçesi
Yurdakul FİNCANCI

Kapak Düzeni Feridun Helvacıoğlu
Dizgi ve Baskı :
ULUSAL BASIMEVİ — ANKARA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Önsöz	7
Bölüm I	
Rosa Luxemburg'un hayatı	9
Bölüm II	
Marksizmi Savunma	19
Sosyal reform mu, sosyal devrim mi?	19
Kapitalizmde çelişmeler	20
Sendikaların rolü	24
Parlâmentarizm	26
Karma hükümetler	26
Devrimci şiddet	28
Açlık ve devrim	30
Sosyal reform mu, sosyal devrim mi?	31
Bölüm III	
Siyasal kütle grevleri	34
Kütle grevleri ve devrim	34
Bölüm IV	
İşçi hareketi içinde emperyalist yanlı hareketin ortaya çıkışı	39
Emperyalizme ve savaşa karşı savaş	39
R. Luxemburg'un kapitalist emperyalizme karşı savaşı	40
Bölüm V	
Tarihi insan yapar	46

Kendiliğinden oluş, bilinç ve örgüt 46
Sınıf ve Parti 48
Rh. Luxemburg'un görüşlerinin tarihî kökleri 51
R. Luxemburg'un görüşlerinin tarihî kökdair görüşünün eleştirisi 53
Lenin'in fikri 56
Sekterizme karşı 60
Sonuç 65
Bölüm VI
Marx ve Engels ve ulusal sorun 67
R. Luxemburg ve ulusal sorun 71
R. Luxemburg, Lenin'den ayrı düşünüyor ... 74
Bölüm VII
Rosa Luxemburg'un Bolşevik iktidarı eleştirisi 79
Ekim devrimine destek 79
Devrimin tecrit edilmesinin etkisi 80
Bolşevik liderlerin hataları 81
Bolşevik toprak politikası 82
Milliyetler politikası 85
Kurucu Meclis 87
İşçilerin demokratik haklarının kısıtlanması 89
Bölüm VIII
Sermaye birikimi 93
Sorun 94
Marx'ın şemaları 95
Marx'ın şemalarını Rosa Luxemburg'un eleştirisi 98
Eleştiriye karşı eleştiri 103
Kapitalizmin sınırlı pazarı 110
Emperyalizmin öteki ekonomik etkileri ... 111
Sonuç 114
Bölüm IX
Rosa Luxemburg'un tarihteki yeri 116

ÖNSÖZ

Devrimici deha, savaşçı ve düşünür, Rosa Luxemburg'un başını, 15 Ocak 1919 da bir askerin dipçiği parça parça etti. Rosa Luxemburg'un yaşantısı ve eserleri; yani kuram ve uygulamadaki (teori ve pratikteki) birliğin canlı örneği, onun düşüncelerinin olduğu kadar eylemlerinin de anlatılmasma ihtiyaç gösterir. Rosa Luxemburg'un eylem ve düşüncesinin birbirinden ayrılması olanaksızdır. Ne var ki, bir ufak kitap çerçevesinde, hem eyleminin, hem düşüncelerinin hakkını vermek kabil değildir. Bu nedenle, iki işi birden yapmaya çalışırken, hiçbirini başaramama durumuna düşmekten sakınmaya gayret ederek, bu denemede, özellikle, Rosa Luxemburg'un düşüncelerine, uluslararası sosyalist hareket sürekli olarak yardım ettiği kadarıyla eğilinmiştir.

Onun yazılarından pek azı İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu nedenle onun yazılarından, elverdiği ölçüde, değişik bir seçme sunmak yararlıdır. Düsturu, «her şeyden şüphe et» mek olan bilimsel sosyalist Rosa Luxemburg, herhâlde, hiçbir şeyi, kendi eserlerinin eleştirisel bir değerlendirimi kadar arzulayamazdı. Bu deneme, konusuna karşı bir hayranlık ve eleştiri ruhu içinde yazılmıştır.

BÖLÜM : I

ROSA LUXEMBURG'UN HAYATI

Rosa Luxemburg, 5 Mart 1871 de küçük bir Polonya kasabası olan Zamosc'da doğdu. İlk gençlik yıllarından itibaren sosyalist hareket içinde faaldi. Rus Sosyal Demokrat Partisinden (Bolşevikler ve Menşevikler) 21 yıl kadar önce, 1882 de kurulan **Proletarya** adlı ihtilâlci partiye girdi. Tâ başından itibaren, **Proletarya** Partisi, ilkeler ve program bakımından, Rusya'daki ihtilâlci hareketin çok ilerisindeydi. Rusya'daki ihtilâlci hareketin, bir avuç aydının yürüttüğü kişisel terörden öteye gidemediği dönemlerde, **Proletarya** binlerce işçiyi greve götürüyor ve örgütlüyordu. Ne var ki, 1886 da önderlerinden dördünün idamı, 23 ünün uzun süreli hapis cezasına çarptırılması ve 200 kadarının sürgün edilmesi nedeniyle, **Proletarya** Partisi başsız kaldı. Sadece bazı küçük gruplar, yıkıntının altında kalmaktan kurtulabilmişti. Rosa Luxemburg'un 16 yaşındayken bağlandığı grup da bunlardan biriydi. 1889 da polis, onun da peşine düştü. Rosa Luxemburg, Polonya'dan ayrılmak zorundaydı. Arkadaşları, Luxemburg'un yurt dışında, cezaevinde olduğundan daha yarar-

lı işler başarabileceğini düşünüyorlardı. Rosa Luxemburg, Rus ve Polonya'lı göçmenler için çok önemli bir merkez olan İsviçre'ye, Zürih'e gitti. Orada üniversiteye girdi, doğa bilimleri, matematik ve ekonomi okudu. Bölgesel işçi hareketine ve ihtilâlci göçmenlerin güçlü entellektüel hayatına faal bir biçimde katıldı.

Birkaç yıl sonra Rosa Luxemburg, Polonya ihtilâlci sosyalist partisinin, önder kuramcısı olarak kabul edildi. Paris'te yayınlanan Parti gazetesi **Sprawa Rabotnicza**'nın başlıca yazarı haline geldi. 1894 de partinin adı olan **Proletarya, Polonya Krallığı Sosyal Demokrat Partisi** olarak değiştirildi; kısa süre sonra bu ad'a, Lituvanya eklendi. Rosa, yaşamının sonuna kadar Partinin (SDKPL) önder kuramcısı olarak kaldı.

1893 Ağustosunda, Rosa Luxemburg, Partiyi Sosyalist Enternasyonal kongresinde temsil etti. Orada, 22 yaşındaki bu genç kadın, bir başka Polonya Partisinin, Polonya Sosyalist Partisinin (PPS) iyi bilinen kıdemlileriyle çok mücadele etmek zorunda kaldı. Polonya Sosyalist Partisinin başlıca programı, Polonya'nın bağımsızlığıydı. Polonya'daki ulusal harekete destek olmanın ardında, uzun bir geleneğin ağırlığı vardı; Marx ve Engels dahi, bunu, kendi politikalarının önemli bir esası olarak kabul etmişlerdi. Bütün bunlardan yılmayan Rosa Luxemburg, Polonya Sosyalist Partisine karşıt bir durum aldı; bu partiyi açık bir milliyetçilik eğilimi göstermekle ve işçileri sınıf mücadelesinden saptırmaya yatkınlıkla suçladı; eski ustalara karşıt bir tutum takınarak, Polonya için bağımsızlık sloganına muhalefet etme cesaretini gösterdi. (Rosa Luxemburg'un

ulusal sorun konusundaki tutumu, 6 ncı bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır).

Muhalifleri ona hayli yüklendiler. Marx ve Engels'in öğrencisi olan Wilhelm Liebknecht gibi bazıları ise, Rosa Luxemburg'un, Çarın gizli polisinin ajanı olduğunu söyliyecek kadar ileri gittiler. Ne var ki o, görüşlerinden kıl payı ayrılmadı.

Rosa Luxemburg'un entellektüel gelişmesi hep sıçrayışlar şeklinde olmuştur. 1898 de dayanılmaz bir çekimle Almanya'daki Uluslararası işçi hareketi merkezine girmiş ve orada ilerlemiştir.

R. Luxemburg büyük bir gayretle yazmaya başlamış ve bir süre sonra, zamanın en önemli Marksist kuram (teori) gazetesi olan **Die Neue Zeit** gazetesinin başlıca yazarlarından biri olmuştur. Rosa Luxemburg, yargılarında ve eleştirilerinde değişmez biçimde bağımsızdı. **Die Neue Zeit**'ın Yazı İşleri Müdürü olan ve «Marksizmin Papası» diye nitelenen Karl Kautsky'nin o müthiş itibarı dahi, Rosa Luxemburg'u, bir defa doğru bildiği ve inandığı fikirlerden saptırmaya yetmiyordu.

Rosa Luxemburg, Almanya'daki işçi hareketine canü gönülden katıldı. Birçok sosyalist gazetenin kadrosunda sürekli yazar olarak, bazılarında ise yazı işleri müdürü olarak çalışıyordu, mitinglerde halka hitabediyor, işçi hareketinin ona yüklediği görevleri bütün gücüyle yerine getiriyordu. Konuşmaları ve yazıları baştan sona orijinaldi; heyecandan çok mantığa yer veriyordu yazılarında ve konuşmalarında... Ve okurlarına, daha önce bildiklerinden daha büyük, daha geniş ufuklar açıyordu.

O sıralarda Almanya'daki hareket, biri devrimci, öteki reformcu, iki ayrı eğilim göstermekteydi.

Almanya 1873 durgunluğundan bu yana sürekli bir refah artışı içindeydi. İşçilerin yaşama düzeyi kesintisiz olarak gelişiyordu, sendikalar ve kooperatifler yavaş da olsa güçleniyorlardı. İşçi hareketinin bürokrasisi, Sosyal Demokrat Partinin Parlâmentoda gittikçe daha fazla temsil edilir hâle gelmesi sonucu, devrim fikrinden uzaklaştı ve tedrici gelişmeciliği ve reformculuğu öteden beri inançları olarak ilân edenlere doğru yöneldi. Bu eğilimin başlıca sözcüsü, Engels'in öğrencilerinden Eduard Bernstein'di. 1896 — 1898 yılları arasında Bernstein, **Die Neu Zeit** gazetesinde, «Sosyalizmin Sorunları» hakkında Marksizm ilkelerine gittikçe daha açıktan saldıran bir yazı dizisi yayınladı. Uzun süren, tatsız bir tartışma çıktı bu yüzden. Alman işçi hareketine henüz katılmış olan Rosa Luxemburg derhal Marksizmi savunmaya koyuldu. **Sosyal Reform ya da Sosyal Devrim** adlı kitapçığıyla, parlak ve heyecanlı bir biçimde, yaygın reformculuk kanserine saldırdı. (Rosa Luxemburg'un reformizmi eleştirisi konusunda daha ayrıntılı bilgi 2 nci bölümde verilmiştir.)

Kısa bir süre sonra, 1899 da Fransız «sosyalist» i Millerand, bir kapitalist partiyle karma hükümet kurdu. Rosa Luxemburg bu denemeyi yakından izledi ve parlak bir yazı dizisinde tahlilini yaptı. Söz konusu yazılarında, genellikle Fransız işçi hareketinin durumu ve özellikle karma hükümetler sorunu üzerinde duruyordu. (2 nci bölüme bakınız) İngiltere'deki Macdonald fiyaskosundan, Almanya'daki Weimar Cumhuriyetinden, Fransa'da 1930 lardaki Halk Caphesinden ve aynı ülkede İkinci Dünya Savaşı sonrası karma hükümetlerden sonra, Rosa Luxemburg'dan çıkarılan derslerin, sadece tarihe ait konular olmadığı açıkça anlaşılmıştır.

1903 — 1904 de Rosa Luxemburg, Lenin'le polemiğe girişti. Ulusal sorun (bölüm 6 ya bakınız), Parti bünyesi kavramı ve Parti ile kütle eylemleri (bölüm 5'e bakınız) konusunda Lenin'le aynı görüşte değildi.

1904 de **«Kayzer'e hakaret»** ten ötürü, 3 ay hapis cezasına çarptırıldı, fakat cezaevinde sadece bir ay kaldı.

1905 de ilk Rus devriminin patlak vermesi üzerine, Polonya Partisi için, sürekli devrim fikrini geliştiren broşürler ve yazı dizileri yayınladı. Sürekli devrim fikri daha önce Troçki ve Parvus tarafından geliştirilmiş, fakat zamanın pek az Marksisti tarafından sürdürülmüştü. Aralarındaki derin ayrılığa rağmen hem bolşevikler hem menşevikler ,Rus devriminin burjuva demokratik devrimi olacağına inanırlarken, Rosa, bu devrimin burjuva demokrasisi aşamasımn ötesine geçeceğini ve, ya işçi iktidarı ile ya da tam bir yenilgiyle sonuçlanacağını belirtiyordu. Onun sloganı şuydu: **«köylüye dayanan devrimci Proletarya diktatörlüğü...» (x)**

Devrim hakkında düşünmek, yazmak ve konuşmak Rosa Luxemburg'a yetmiyordu. Hayat düsturu şuydu: **«Başlangıçta eylem vardı...»** Ve o sıralarda sağlık durumunun kötü olmasına rağmen, gizlice Rus Polonyasına giriyordu (1905 Aralık ayında). O sıralarda devrimin dağdağası geçmişti. Kütleler henüz aktifti, fakat gericilik başını kaldırdığı için müteredditti. Bütün toplantılar yasaklanmıştı, ancak işçiler kendi kalelerinde, fabrikalarda yine de topla-

(x) Stalin'in Rosa Luxemburg'u ölümünden sonra 1931 de Troçkist olarak ilân etmesi boşuna değildir. (Bakınız Stalin, Eserler, Cilt XIII, S. 86 — 104).

nıyorlardı. Bütün işçi gazeteleri yasaklanmıştı, sadece Rosa Luxemburg'un Party gazetesi, gizlice basılıyor ve her gün çıkıyordu. 4 Mart 1906 da tutuklandı ve önce cezaevinde sonra bir kalede, dört ay hapis yattı. Sonra kötü sağlık durumu ve Alman uyruğunda bulunuşu nedeniyle salıverildi ve ülkeden çıkarıldı.

Rus devrimi, Rosa Luxemburg'un yıllar önce ortaya koyduğu bir fikre yeniden can vermişti: Siyasal ya da ekonomik kütle g r e v l e r i, devrimci işçilerin iktidar mücadelesi içinde, başlıca unsuru meydana getirir ve sosyalist devrimi, önceki bütün devrimlerden ayırır. Rosa Luxemburg bu fikri, yeni tarihsel denemenin ışığında daha incelikle işledi. (3 üncü bölüme bakınız).

Rosa Luxemburg bu gerçeğe, bir halk toplantısında değindiği için **«şiddet hareketlerini kışkırttığı»** gerekçesiyle, bu defa Almanya'da suçlandı ve iki ay cezaevinde kaldı.

1907 de Stuttgart'da toplanan Sosyalist Enternasyonal kongresine katıldı. Rus ve Polonya Partileri adına yaptığı konuşmada, emperyalist savaşa ve militarizme karşı, bir belli devrimci davranış fikrini geliştirdi. (4 üncü bölüme bakınız).

1905 — 1910 yılları arasında Rosa Luxemburg ile, Kautsky'nin kuramcısı olduğu SPD'nin merkezci liderliği arasındaki ayrılık genişledi. Rosa Luxemburg zaten 1907 de parti önderlerinin, Marksizmi yol olarak seçmiş olmalarına rağmen, kararlı bir eylem istiyen bazı durumlarda çekingenlik gösterebileceklerinden korktuğunu belirtmişti. 1910 da işçilerin iktidar yolu konusunda Rosa Luxemburg ile Karl Kautsky arasındaki kesin kopma gerçekleştiği

zaman, anlaşmazlık zirveye ulaşmıştı. O tarihten itibaren, SPD'de üç ayrı eğilim belirdi: Giderek emperyalist bir politikayı benimseyen reformistler; Kautsky'nin önderliğindeki Marksist merkez (Rosa Luxemburg Kautsky'ye bataklık önderi adını takmıştı); ve başlıca önderi Rosa Luxemburg olan devrimci kanat...

1913 de Rosa Luxemburg en önemli kuramsal çalışmasını, **«The Accumulation of Capital. A Contribution to the Economic Explanation of İmperialism.», «Sermaye birikimi. Emperyalizmin ekonomik izahına katkı.»** adlı yapıtını yayınladı. Bu, kuşkusuz, Kapital'den beri, Marksist ekonomik öğretiye, belli başlı önemli katkılardan biridir. Bilgi zenginliği, üslûp parlaklığı, tahlil keskinliği ve entellektüel bağımsızlığıyla bu kitap, **Marx'ın Biografisi'**nin yazarı Mehring'in dediği gibi, herhangi bir Marksist yapıta göre, Kapital'e en yakın olanıydı. Bu kitabın üzerine eğildiği sorun, büyük kuramsal ve siyasal bir önem taşımaktadır: Kitap özellikle kapitalizmin yeni, geri ülkelere doğru yayılmasının iç çelişmeler ve düzenin istikrarı üzerinde ne tür etkileri olduğunu incelemektedir. (Bu çalışmayla ilgili tahlil için 8 inci bölüme bakınız).

20 Şubat 1914 de Rosa Luxemburg, askerleri isyana kıştırttığı iddiasıyla tekrar tutuklandı. Suçlanmasına sebep olan konuşmasında o şöyle demişti: **«Bizden, Fransız ya da başka yabancı kardeşlerimizi öldürmemizi bekliyorlarsa, o zaman onlara «Hayır katiyen...» cevabını verelim.»** Rosa Luxemburg mahkemede sanık olmaktan çıkıp savcı haline geldi. Sonradan **«Militarism, War and the Working Class», «Militarizm, Savaş ve Emekçi Sınıf»** adlı altında yayınladığı konuşması, emperyalizmi, devrim-

ci sosyalizm açısmdan çok önemli bir suçlamaydı. Duruşması sonunda bir yıl hapis cezasına çarptırıldı, ancak yine de çabalarından alıkonamadı. Mahkeme salonundan çıkar çıkmaz, bir toplantıya gitmiş ve devrimci, savaş aleyhtarı propagandasını tekrarlamıştı.

Birinci Dünya Savaşı patladığı zaman sosyalist partinin bütün önderleri, bir yurtseverlik akıntısına kapılmışlardı. 3 Ağustos 1914 de, Alman Sosyal Demokratlarının Meclis grubu, Kayzer hükümetinin savaş kredileri lehinde oy vermeyi kararlaştırmıştı. 111 milletvekilinden sadece 15'i karşıt oy verme arzusu gösterdi. Ancak dilekleri reddedilince, onlar da parti disiplinine boyun eğdiler ve 4 Ağustos'ta bütün Sosyal Demokrat grubu, savaş kredileri lehinde oy kullandı. Birkaç ay sonra 2 Aralıkta Karl Liebknecht parti disipliniyle alay ederek, vicdanı nasıl emrediyorsa ona göre oy verdi. Savaş kredilerine karşı oy veren tek kişi oydu.

Parti liderlerinin bu kararı, Rosa Luxemburg'a vurulmuş zalim bir darbeydi. Ama o yine de umutsuzluğa düşmedi. Sosyal Demokrat milletvekillerinin, Kayzer'in bayrağı altında birleştikleri gün, 4 Ağustos günü, küçük bir sosyalist grup, Rosa Luxemburg'un evinde toplanmış ve savaşa karşı harekete geçme kararı almıştı. Luxemburg, Karl Liebknecht, Franz Mehring ve Klara Zetkin'in önderliğindeki bu grup, sonradan Spartaküs Birliği'ne dönüştü. Rosa, enternasyonal sosyalizmin bayrağını yüksekte tutarak, dört yıl boyunca ve çoğu zaman cezaevinden, devrimcileri yönetmeye, esinlendirmeye ve örgütlemeye devam etti. (Onun savaş aleyhtarı politikası hakkında ayrıntılı bilgi 4 üncü bölümde verilmiştir).

Savaşın patlak vermesi Rosa Luxemburg'u, Polonya işçi hareketinden uzak bıraktı. Fakat Polonya Partisinin enternasyonal sosyalizm idealine sadık kalışından derin bir tatmin duygusu duyuyordu.

Rusya'da 1917 Şubat devrimi, Rosa Luxemburg'un, savaşa karşı devrimci muhalefet politikasının ve emperyalist hükümetleri alaşağı etme çabasının gerçekleşmesiydi. Olayları cezaevinden sabırsızlıkla izliyor ve gelecek için onlardan dersler çıkarmaya çalışıyordu. Tereddüt etmeksizin, Şubat zaferinin, çatışmanın sonu değil, başlangıcı olduğunu ve yalnızca işçi iktidarının, barışı güven altına alabileceğini söylüyordu. Cezaevinden, Alman işçileriyle askerlerine hitaben, çağrı üstüne çağrı yayınlıyor, onları, Rus kardeşleri gibi davranmaya, Junker'leri ve kapitalistleri devirerek, bir yandan Rus devrimine hizmet ederken, bir yandan da kendilerini, kapitalist barbarlığın yıkıntısı altında ölmekten korunmaya davet ediyordu.

Rosa Luxemburg Ekim devrimini de sevinçle karşıladı ve bu hareketi geniş ölçüde övdü. Ancak aynı zamanda, Bolşeviklerin, işçi hareketinin hizmetinde oldukları hususunda, her şeyin eleştirisiz kabul edilmemesi gerektiğine inanıyordu. Çok önceden açıkça görmüştü ki, eğer Rus devrimi tecrit edilmiş kalırsa, bir takım tahrifler, gelişmesini engelleyebilirdi; ve nitekim Sovyet Rusya'nın gelişmesinin daha ilk zamanlarında, bu gibi tahriflere, özellikle demokrasi sorununa değindi. (7 nci bölüme, bakınız.)

8 Kasım 1918 de Alman devrimi, Rosa Luxemburg'u cezaevinden kurtardı. O, bütün gücü ve isteğiyle, kendisini devrimin içine attı. Ne var ki, geri-

cı güçler kuvvetliydi. Sağ kanat Sosyal Demokrat liderlerle eski Kayzer ordusunun generalleri kuvvetlerini, devrimci proletaryayı bastırmak ve ezmek için birleştirdiler. Binlerce işçi katledildi; 15 Ocak 1919 da Karl Liebknecht öldürüldü; aynı gün bir askerin tüfek dipçiği Rosa Luxemburg'un başını ezdi.

Onun ölümüyle uluslararası işçi hareketi en asil önderlerinden birini yitirdi. Mehring'in deyişiyle **«Marx ve Engels'in bilimsel halefleri arasındaki en parlak zekâ»** artık yoktu. O, ölümünde olduğu gibi hayatında da her şeyi insanlığın kurtuluşu uğruna harcamıştı.

BÖLÜM . II

MARKSİZMİ SAVUNMA

Sosyal Reform mu, Sosyal Devrim mi?

Rosa Luxemburg'un yapıtları, bir baştan öteki uca kadar tümüyle; kapitalizmi, devrimci yöntemlerle alaşağı etmek yerine kötü bir biçimde onaran ve emekçi hareketinin amaçlarını kısıtlayan reformculuğa karşı, bir çabanın ürünüydü.

Reformizmin, ya da daha sonra yaygınlaştığı gibi revizyonizmin en ünlü sözcüsü, Rosa'nm kendisine karşı ilk defa açık cephe aldığı Eduard Bernstein'di. Bernstein'in görüşlerini, Rosa Luxemburg, **«Sosyal Reform mu, Sosyal Devrim mi?»** adh kitapçığında kesinlikle çürüttü. İki yazı dizisinden meydana gelen söz konusu kitapçık, ilkin 1898 Eylülünde, Bernstein'in **Die Neue Zeit** gazetesinde çıkan makalelerine cevap olarak; ikinci defa ise 1899 Nisan'ında onun **«Sosyalizmin ön koşulları ve Sosyal Demokrasinin Görevleri»** adlı kitabına karşılık olarak yayınlandı.

Bernstein, emekçi hareketinin temel niteliğini, sosyal devrim hareketi olarak değil, **«bir demokratik sosyalist reform hareketi»** olarak tanımlamıştı. Marx'a karşı, kapitalizm içindeki çelişmelerin keskinleşmediğini, fakat gittikçe hafifletildiğini, kapitalizmin düzenli olarak ehlileştirildiğini, günden güne daha uysallaştığını öne sürüyordu. Karteller, tröstler ve kredi kurumları, sistemin anarşik tabiatını adım adım düzeltiyorlardı, bu yüzden de Marx'ın düşlediği, durgunlukların tekrarlanması yerine, sürekli refaha doğru bir eğilim vardı. Bernstein'a göre, orta sınıfın yaşama yeteneği ve sermaye sahipliğinin, sermaye ortaklıkları aracılığıyla daha demokratik bir biçimde dağılımı nedeniyle, sosyal çelişmeler de zayıflıyordu. Sistemin, günün gereklerine uyarlığı, sendikaların ve kooperatiflerin çalışmaları sonucu, işçi sınıfının iktisadî sosyal ve siyasal koşullarının iyileştirilmesinde de kendini göstermişti.

Bernstein, bu çözümlemeden, sosyalist partinin, kendini, işçi sınıfının yaşama koşullarını adım adım iyileştirmeye adaması ve siyasal gücü, devrimci yoldan ele geçirmeye çalışmaması sonucunu çıkarıyordu.

Kapitalizmde Çelişmeler

Bernstein'a karşılık Rosa Luxemburg kapitalist tekellerin (karteller ve tröstler) ve kredi kurumlarının kapitalizmdeki çelişmeyi hafifletmeye değil, derinleştirmeye yöneldiğini öne sürdü. Rosa Luxemburg tekellerin görevini şöyle tanımlıyor:

«Genellikle, karteller, kapitalist gelişmenin belli bir safhası olarak görünür. Son çözümlemede kapitalist gelişme, kapitalist dünyadaki anarşiyi ağırlaştırır, kapitalizmin iç çelişmelerini olgunlaştırır. Karteller, üreticiyle tüketici arasındaki çatışmayı keskinleştirerek, üretim biçimiyle değişim (mübadele) arasında zaten var olan çelişmeyi ağırlaştırır. Karteller bundan başka, çalışan sınıfı, örgütlenmiş sermayenin üstün gücüyle haşin bir biçimde yüzyüze bırakarak, sermaye ile emek arasındaki çatışmayı arttırırlar.

Nihayet kapitalist birleşimler, kapitalist dünya ekonomisinin uluslararası niteliği ile devletin ulusal niteliği arasmdaki çelişmeyi, her zaman, kapitalist devletler arasındaki farklılıkları keskinleştiren, genel bir gümrük tarifesi savaşıyla beraber yürütüldükleri için ağırlaştırırlar. Buna kartellerin, üretimin yoğunlaştırılması, teknik gelişmede ve sairedeki devrimci etkisini de eklemeliyiz.

Bir başka deyişle, kapitalist ekonomideki nihaî etkileri açısından değerlendirildikleri zaman, kartel-ler ve tröstlerin kapitalist sistemin iyileşmesi aracı olmadıkları görülür. Karteller ve tröstler, kapitalizmin çelişmelerini azaltmayı başaramazlar. Tam tersine, gittikçe büyüyen bir anarşinin aracı olarak görünürler. Kapitalizmin iç çelişmelerinin daha da gelişmesini teşvik ederler. Kapitalizmin gelecek genel çöküşünü çabuklaştırırlar.» (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 14 — 15.)

Kredi de, demiştir Rosa Luxemburg, kapitalist buhranı geçiştirmekten uzaktır ve aslında buhranı, daha da derinleştirir. Kredinin iki en önemli görevi, üretimi genişletmek ve değişimi kolaylaştırmak-

tır. Fakat her iki hâl de, sistemin düzensizliğini ağırlaştırır. Kapitalist ekonomik buhranlar, üretimin sürekli olarak genişleme eğilimi ile kapitalist pazarın sınırlı tüketim kapasitesi arasındaki çelişmelerin sonucu olarak gelişir. Kredi, bir yandan üretimi destekliyerek üretim fazlası yaratmayı teşvike yönelir ve bizzat kendisi, karşı koşullar içinde, vahim bir düzensizliğin yaratıcısı olarak, ekonomiyi daha çok sarsma ve buhranı daha derinleştirme eğilimi gösterir. Kredinin spekülâsyonu teşvikteki rolü, ayrıca, kapitalist üretim biçimindeki düzensizliği arttırıcı bir başka unsurdur.

Bernstein'in, kapitalizmdeki çelişmelerin azaldığı yolundaki iddiasında başlıca kozu, 1873 den beri, yirmi yıl boyunca kapitalizmin belli başlı bir durgunluk göstermediği şeklindeydi. **«Bernstein, 1898 de, Marx'ın buhran kuramını, ancak ve henüz reddetmişti ki, 1900 de ağır, genel bir buhran patlak verdi. Yedi yıl sonra da Birleşik Devletlerde başlıyan yeni bir buhran, dünya piyasasını allak bullak etti. Gerçekler «intibak» kuramının yanlış olduğunu kanıtladı. Bu durum aynı zamanda, Marx'ın buhran kuramını, belli bir zaman süresi içinde hiçbir buhran doğmadığı gerekçesiyle bir yana bırakanların, söz konusu kuramın özünü, onun ikinci dereceden bir esasıyla —on yıllık süre— karıştırdıklarını gösterdi. Modern kapitalist endüstride buhran döneminin, on yıllık periyodlar halinde belirlenmesi, Marx ve Engels'e göre, sadece 1860 ve 1870 gerçeğinin basit bir ifadesinden ibaretti. Bu, doğal bir yasaya değil, genç kapitalizmin süratle yayılan faaliyetine ilişkin belli tarihî koşullara dayandırılmıştı.»** (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 15) Gerçekte **«buhranlar her beş ya da on yılda bir veya hiç**

değilse sekiz ya da yirmi yılda bir tekrar eder... Kapitalist üretimin, kendisini değişime (mübadeleye) uydurabileceği (adapte edebileceği) inancı, iki şeyden birini önceden varsayar: Ya dünya piyasası sınırsız olarak yayılabilir ya da tam tersine üretici güçler kendini öylesine kayıt altına alır ki, pazar sınırlarının ötesine geçemez. İlk varsayım maddî bir imkânsızlık gösterir. İkinci varsayım ise, bütün dallarda her gün yeni üretici güçler yaratan sürekli teknik gelişme dolayısiyle mümkün değildir.» (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 16).

Gerçekte Rosa Luxemburg, kapitalizmin gittikçe şiddetlenen çelişmelerinin — artan üretici güç lerle üretim ilişkileri arasındaki çelişmeler — Marksizme temel olduğunu öne sürdü. Bu çelişmelerin, kendilerini, felâketli bir buhranda göstermelerinin önemi ikinci derecedeydi. (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 7)

Temel çelişmenin kendisini ifade biçimi, kapsamı kadar önemli değildi. Bu noktada şunu söylemek gerek: Rosa Luxemburg'un, temel çelişmelerin; üretici güçleri müthiş surette israf eden sürekli savaş ekonomisi içinde kendilerini ifade edebilecekleri fikrini reddetmesi ihtimal dahilinde değildi.

Rosa Luxemburg, Bernstein'in, kapitalizm içinde derinleşen çelişmeleri reddetmekle sosyalizm için yapılan mücadeleleri kökünden budadığını belirtiyordu. Sosyalizm böylece, iktisadî bir zorunluluk olmaktan çıkıyor, umut edilen bir ideal, bir ütopya biçimine dönüşüyordu.

Bernstein şöyle yakınıyordu: **«Sosyalizmi bir ekonomik zorlamanın sonucu gibi sunmak niye?», «İnsanın anlayışını, adalet duygusunu, iradesini ni-**

çin küçültmeli?» (Worwaerts, 26 Mart 1899) Rosa Luxemburg'un açıklaması: **«Bernstein'in eşsiz adalet dağıtımına insanın özgür iradesi sayesinde. ekonomik zorunluluk sonucu olarak hareket eden insanın iradesi sayesinde değil —çünkü bu iradenin kendisi sadece bir âlettir—, ama insanın adalet anlayışı sebebiyle, insanın adalet düşüncesi sebebiyle ulaşılacaktır.**

«Böylece, büyük bir mutlulukla, adalet ilkesine, dünyanın bütün ıslahatçılarının, o tarihlerde daha uygun ulaştırma araçları bulunmadığı için, üzerinde sallanarak uyutuldukları o ünlü savaş atına yeniden dönüyoruz. Tarihin Don Kişotlarının büyük dünya reformuna doğru dört nala sürdükleri, ama sonra da evlerine gözleri morarmış, çürük içinde döndükleri o ağlanacak halli Rosinante'ye dönüp geliyoruz.» (Reform ya da Devrim, S. 52).

Sosyalizm özlemi, kapitalizmin çelişmelerinden soyutlanırsa, idealist bir kuruntu haline gelir.

Sendikaların Rolü

Yukarda belirtildiği üzere, Eduard Bernstein ve ondan sonra birçok Bernstein'ler, örneğin Çağdaş Kapitalizm adlı eserinde John Strachey, sendikalara, kapitalizmi zayıflatan bir silâh gözüyle bakmıştır. Rosa Luxemburg ise tam tersine, sendikaların, ücret seviyesini bir ölçüde etkileyebileceklerini, ancak, kendi başlarına, ücretli — emek sistemini ve ücret seviyesini tayin eden objektif ekonomik unsurları deviremiyeceklerini öne sürmüştür.

«Sendikalar, kârın saldırılarına karşı, emek gücünün savunma örgütü olmaktan başka bir şey

değildirler. Çalışan sınıfın, kapitalist ekonominin baskısına karşı direnişini ifade eder.

Sendikalar, emek gücü pazarında, durumu etkileme fonksiyonuna sahiptirler. Fakat bu etki, toplumumuzdaki orta tabakanın sürekli olarak proleterleşmesi yüzünden, işçi pazarına sürekli olarak mal getiren bu usûl yüzünden gücünü yitirmiştir. Sendikaların ikinci görevi, işçilerin içinde bulundukları yaşama koşullarını düzeltmektir. Bu, sendikaların, çalışan sınıfa giden toplumsal zenginlik payını arttırma girişimi demektir. Ne var ki bu pay, çaresiz bir doğal süreç gibi, emeğin üretkenliğindeki artış yüzünden azaltılmaktadır.

Bir başka deyişle, kapitalist toplumun nesnel objektif koşulları, sendikaların iki ekonomik fonksiyonunu bir çeşit kaçınılmaz emek Sısyphus'una dönüştürür. (x) Çünkü, sendikasının faaliyeti sonucu, işçi, emek gücü pazarının durumuyla, uyuşumlu olarak tam kendisine verilmesi gereken ücret miktarını elde etmeyi başarır. Sendika faaliyetleri sonucu, kapitalist ücretler kanunu işler ve ekonomik gelişmenin bastırıcı eğilimi mefluç hâle gelir, ya da daha doğrusu zayıflar. (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 50 — 51).

Bir emek Sisyphus'u!... Bu deyim Alman sendika bürokratlarını çok kızdırdı. Onlar, sendika çabasının, her ne kadar kapitalizmin, işçilerin standartlarını gün geçtikçe zayıflatma tehdidine karşı korumakta yararlı ise de, işçi sınıfını özgürleştirme çabasının yerini tutamıyacağını itiraf edemediler.

(x) Sisyphus, Mitolojide Korent Kıralıdır. Büyük bir taşı, tepeye yuvarlamaya mahkûm edilmiştir. Taş sürekli olarak geri yuvarlandığı için onun görevi de sürekli olmuştur.

Bernstein'a göre, nasıl sendikalar ve kooperatifler sosyalizme ulaşmak için temel ekonomik kaldıraçlar ise, aynı biçimde, parlâmenter demokrasi de bu dönüşümün siyasal kaldıracıydı. Ona göre parlâmento, toplum isteğinin timsali ve bir sınıf üstü kurumdu.

Ancak Rosa Luxemburg **«Şimdiki devlet**, diyordu, **gelişen emekçi sınıfı temsil etmiyor. Bu devlet, kapitalist toplumu temsil ediyor. Şimdiki devlet bir sınıf devletidir.»** (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 22) **«Herşeyi düşünerek söylüyorum, parlâmentarizm, bütün bir kapitalist toplumu derece derece etkisi altında bırakan, doğrudan bir sosyalist unsur değildir. Tam tersine, burjuva sınıf devletinin özel bir biçimidir.** (Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 29 — 30).

Karma Hükümetler

Almanya'da, sosyalizme parlâmento yoluyla erişme tartışmalarının zirveye ulaştığı o sıralarda, bilinen şey, Fransız sosyalistlerinin, ilk defa olarak, siyasal iktidarı, parlâmento yoluyla ele geçirmiş olmalarıydı. 1899 Haziranında Alexandre Millerand, Waldeck — Rousseau'nun radikal hükümetine girmiş, Paris Komününü boğazlıyan general Galliffet'-ile yanyana oturmuştu. Bu hareket, Fransız sosyalist lider Jaurés ve sağ kanat reformistleri tarafından, büyük bir taktik dönüm noktası olarak alkışlanmıştı: Siyasal iktidar, artık yalnızca burjuvazi tara-

fından değil, burjuvaziyle proletarya tarafından birlikte kullanılacaktı. Onlara göre durum, kapitalizmden sosyalizme dönüşümün ifadesiydi.

Rosa, kapitalist ve sosyalist partiler arasındaki bu ilk karma hükümet denemesini çok yakından izledi. Bu karma hükümetin, işçi sınıfını elinden ve ayağından hükümete bağlıyarak, gerçek gücünü göstermekten alıkoyduğunu belirtti. Gerçekte, fırsatçıların **«yavan muhalefet»** dedikleri şey, daha yararlı ve pratik bir politikaydı. «...**gerçek, çabuk ve makûl reformları yapması imkânsız olan tedricî gelişme politikasından uzak bir muhalefet yolu, genellikle azınlık partilerinin ve özellikle sosyalist azınlık partilerinin pratik başarı sağlıyabilecekleri tek yol**» du. (P. Frohlich, Rosa Luxemburg Hayatı ve Eserleri, Londra 1940. S. 84).

Sosyalist bir partinin yalnızca anti - kapitalist bir çabaya fırsat veren davranışlara girmesi gerekirdi. **«Şüphesiz, etkili olabilmek için, Sosyal Demokrasi, şimdiki devletten alabileceği herşeyi almak ve her yeri işgal etmek zorundadır. Ancak bunun için gerekli ön koşul, ele geçirilen mevzilerin, sınıf savaşını, burjuvaziye ve onun devletine karşı savaşı mümkün kılacak mevziler olmasıdır.»** (Rosa Luxemburg, Seçilmiş Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, S. 61.)

Ve Rosa Luxemburg şu sonuca varıyordu:

«Burjuva toplumunda Sosyal Demokrasinin rolü muhalefettir; o, egemen bir parti olarak, ancak burjuva devletinin yıkıntıları üzerinde yükselebilir.» (Aynı Eser, S. 64).

Rosa Luxemburg, karma hükümet denemesinin tabiatındaki nihaî tehlikeleri şöyle belirtiyordu:

«Cumhuriyetin yorulmak bilmez savunucusu Jaurés, Sezarizm'e (Roma Kayzerlerinin mutlak hükümeti) yol hazırlıyor. Bu kötü bir şakadır, fakat tarih böylesi şakalarla doludur.» (P. Frohlich, Rosa Luxemburg, Hayatı ve Eserleri, Londra 1940, S. 84).

Tam bir peygamber kehaneti!... İngiltere'de Macdonald fiyaskosu Almanya'da Weimer Cumhuriyetinin yerini Hitler'in alması, Fransa'da 1930 lardaki Halk Cephesinin ve İkinci Dünya Savaşından sonra, de Gaulle'e yol açan karma hükümetlerin iflâsı, karma hükümet politikasının nihaî meyvalarından bir kısmıdır.

Devrimci Şiddet

Reformistlere göre, parlâmentarizm ve burjuva meşruiyetçiliği, şiddetin sona ermesi demekti. Oysa Rosa tam tersini savunuyordu: **«Burjuva meşruiyetçiliğinin tüm fonksiyonu gerçekte nedir? Eğer «özgür bir yurttaş» bir başkası tarafından, arzusu dışında tutulur ve bir süre için hapsedilirse, herkesin derhal anlıyacağı üzere, bir şiddet hareketine başvurulmuştur. Ancak, Ceza Kanunu diye bilinen kanuna uygun olarak harekete geçilir ve tutuklıyanlar hapsedilirse, herşey barışçı ve meşrû bir biçime girer. Eğer adamın biri, başkaları tarafından arkadaşlarını öldürmeğe zorlanırsa, o zaman ortada açıkça bir şiddet hareketi var demektir. Ancak, bu zorlayışın adı «askerî hizmet» olduğu sürece, iyi yurttaş, herşeyin tam anlamıyla meşrû ve düzenli olduğu fikriyle teselli edilir. Eğer bir yurttaş, isteğine rağmen, bir başkası tarafından mülkiyetinin ya da kazancının bir kısmından yoksun bırakılırsa, açıkça görü-**

lür ki, ortada bir şiddet hareketi vardır. Fakat bu usûlün adı «dolaylı vergi» olursa, o zaman herşey haklıdır.

Bir başka deyişle, bize kendini burjuva meşruiyetçiliği maskesi arkasında sunan şey, egemen sınıf tarafından uyulması zorunlu bir ölçü olarak ortaya konmuş bir sınıf şiddet hareketinden başka birşey değildir. Bir zamanlar, kişisel şiddet hareketi de böyle bir zorunlu ölçü olarak ortaya çıkmıştı. Burjuva hukukçusunun ve aynı biçimde fırsatçı sosyalistin kafasında, sanki gerçek bu değilmiş gibi, tepetaklak edilerek şöyle yansıtılmıştır: Meşrû usûl, soyut «adalet» in bağımsız bir eseri ve devlet zoru bir sonuç, hukukun bir yaptırımı olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekte, doğru olan, tamamen bunun tersidir. Burjuva meşruiyeti ve gelişme yolunda kanun koyucu olarak parlâmentarizm, burjuvazinin siyasal zorlayışının, kendisini ekonomik temelini geliştirerek belli bir sosyal biçim içinde ifade etmesinden başka birşey değildir.» (Rosa Luxemburg, Seçilmiş Eserler, Cilt III, Berlin, S. 361 — 362).

Bundan ötürü, bizzat kapitalizmin kurduğu ve temelde burjuva zorlayışının ifadesinden başka bir şey olmayan hukukî biçimlerle, kapitalizmin yerini alma fikri saçmadır. Son çözümlemede, kapitalizmi devirmek için, ihtilâlci şiddet gereklidir: «Şiddet kullanmak, işçi sınıfı için daima son çare olarak kalacaktır, sınıf çatışmasının yüce kanunu, bazan su yüzüne çıkmamış olarak, bazan da aktif biçimde var olacaktır.» (Aynı Eser Cilt III, S. 366)

Rosa Luxemburg'un 1902 de yazdığı şu cümleler, Weimar Cumhuriyetinin çöküşünden sonra, nasıl bir kehanette bulunduğunu gösterir:

«Eğer Sosyal Demokrasi oportünist görüşü ka-

bul eder ve işçi sınıfm burjuva meşruiyetçiliğinden hiçbir zaman ayrılmıyacağım taahhüt ederse, o zaman parlâmento yoluyla ya da başka yollardan yürütülen bütün faaliyetler, er ya da geç sefil bir biçimde çöker ve meydanı, gerici şiddetin egemenliğine, hiç engelsiz bırakmış olur.» (Aynı Eser, Cilt III, S. 366).

Fakat Rosa Luxemburg işçilerin, sömürü ve baskıya karşı devrime başvurmak zorunda bırakıldıklarını biliyordu ve dökülen her damla kandan büyük bir acı duyuyordu. Alman devriminde şöyle yazmıştı: **«Ulusların emperyalist emellerle katledildiği dört yıl boyunca kan nehirleri akmıştır. Şimdi, biz bu değerli sıvının her damlasmm şerefle ve kristal bardaklar içinde korunacağından emin olmak zorundayız. Zincirlenemiyen devrimci güç ve geniş insancıl duygu... İşte sosyalizmin gerçek nefesi... Bütün dünyanın altüst edilmesi gerektiği doğrudur, fakat dökülmesi önlenebilecek bir damla gözyaşını önlememek suçtur; bir insanın önemli bir iş yapmakta acele göstermesi ve yolu üzerindeki solucanın üstüne düşüncesizce yürümesi bir suç teşebbüsüdür.»** (Rote Fahne, 18 Kasım 1968)

Açlık ve Devrim

Reformistler ve devrimci olduklarını söyleyen bazıları arasında geçerli olan kuram, sadece açlığın, işçileri, devrimci bir yol izlemeye sürükleyebileceği şeklindeki kuramdır: Reformistlere göre, Merkezî ve Batı Avrupa'nın hali vakti yerinde işçileri, bu yüzden, açlıktan ve mazlum Rus işçilerinden pek az şey öğrenebilmişlerdi. Rosa Luxemburg 1906 da, bu yanlış görüşte önemli bir düzeltme yaptı:

«Çarlık zamanında, devrimden önce, işçi sınıfının yaşama koşullarının, dilencilerinki gibi olduğu fikri, çok, ab artılmıştır. Oysa tam tersine ekonomik ve siyasal çabalarda büyük ölçüde etkili olan, geniş endüstrilerdeki ve büyük kentlerdeki işçi tabakasının yaşama koşulları, Alman proletaryasınınkinden hiç de aşağı değildi; gerçekten bazı alanlarda aynı, bazılarında ise Rusya'da alınan ücret Almanyadakinden fazlaydı. Ayrıca, iş saatleri konusunda da iki ülkede geniş endüstriler arasındaki fark, nadiren dikkati çekiciydi. Bundan ötürü, Rus işçi sınıfının, Helot'ların (Eski İsparta'da en aşağı sınıftan köle) maddî ve kültürel şartlarına sahip olduğu varsayımı bir uydurmadan başka bir şey değildi. Bu fikir, devrimin gerçekleri ve o devrim içinde proletaryanın önemli rolüyle çelişiktir. Bu devrim, yoksul dilenciler tarafından yapılmış değildir; Petersburg'da, Varşova'da, Moskova'da ve Odesa'daki çatışmanın öncü kolunda yer alan endüstri işçisi, kültürel ve ruhsal bakımdan Batı Avrupalı tipine, proletarya için tek ve zorunlu okulun burjuva parlâmentarizmi ve doğru sendikacılık tecrübesi olduğunu düşünenlerin hayal ettiklerinden daha yakındır.» (Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, Cilt I, S. 211 — 212).

Boş mideler, tesadüfen cesaret verici ayaklanmaların yanı sıra, insanı teslimiyete de götürür.

Sosyal Reform mu Sosyal Devrim mi?

Kendisini, gizli ya da açık olsun, kapitalist sınıftan bir takım ayrıcalıklar elde etmeyi amaç edin-

miş ya da onu yıkmaya yönelmiş olsun, çalışan sınıfın sınıf mücadelesine bağlıyan Rosa Luxemburg, sosyal devrim çabaları kadar, sosyal reform çabalarını da desteklemiştir. Rosa Luxemburg, sosyal reform çabasını, sosyal devrim çabası için bir okul sayıyordu ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkileri tahlil ederek, aydınlattı:

«Yasama reformu ve devrim, tarihî gelişmenin farklı metodları değildirler. Bunu, tarihin tersiyle tesbit etmek mümkündür. Yasama reformu ve devrim, sınıflı toplumun gelişmesinde farklı unsurlardır. Biri ötekinin şartı ve tamamlayıcısıdır. Aynı zamanda her ikisi de birbirini karşılıklı olarak hariç tutar, kuzey ve güney kutupları, ya da burjuvaziyle, proletarya gibi...

Her meşrû kurum bir devrimin ürünüdür. Sınıflar tarihinde, nasıl ki, yasama, zaten var olan bir toplumun hayatının siyasal ifadesiyse, devrim de siyasal yaratma hareketidir. Reform için çalışma, devrimden bağımsız olarak, kendi gücünü kapsamaz. Her tarihî dönem boyunca, reformlar bir önceki devrimin hızı tarafından gösterilen yönde devam ettirilmiştir ve son devrim, kendini hissettirdiği sürece de sürüp gider. Daha açık bir biçimde söylemek gerekirse, her tarihî dönemde, reform çalışmaları sadece son devrim tarafından yaratılmış sosyal biçimin çerçevesi içinde devam ettirilir. İşte sorunun özü bu noktadadır.

Reform çalışmalarını uzun süren bir devrim ve devrimi de yoğunlaştırılmış reformlar dizisi olarak sunmak, tarihe ters düşer. Sosyal dönüşümle yasama reformunun farkı, sürelerinde değil, kapsamlarındadır. Siyasal iktidarın kullanılması suretiyle ta-

rihî değişimin sırrı, tamamen, basit bir nicesel değişikliğin yeni bir niteliğe dönüşümündedir. Daha açık söylemek gerekirse, siyasal iktidarın kullanılması suretiyle tarihî değişimin sırrı, belli bir toplum biçiminden bir başkasına, tarihî geçiş dönemindedir.

Bunun içindir ki, siyasal iktidarm ele geçirilmesi ve sosyal devrimin tersine ve onun yerine yasama reformu metodundan yana olduklarını söyliyenler, gerçekte aynı amaca yönelmiş daha sakin ve daha yavaş bir yol seçmiş olmazlar, farklı bir amaç seçmiş olurlar. Yeni bir toplum kurmak yerine, eski toplumda yüzeysel değişikliklerle yetinmiş olurlar. Eğer revizyonizmin siyasal görüşünü izlersek, revizyonizmin ekonomik kuramlarım (teorilerini) izliyerek varacağımız sonuca varırız. Programımız sosyalizmi gerçekleştirmek değil, kapitalizmde reform, gündelikçilik sistemine baskı değil, sömürüyü azaltma olur. Bu, kapitalizmin kendine değil, kapitalizmin yolsuzluklarına baskıdır.» (Rosa Luxemburg, Reform ya da Devrim, Bombay 1951, S. 58 — 59).

BÖLÜM : III

SİYASAL KÜTLE GREVLERİ

Kütle Grevleri ve Devrim

1891 Mayısında greve giden 125.000 Belçikalı işçi seçim sisteminde bir değişiklik yapılması isteğini öne sürdüler. 1893 Nisanında benzer bir istek için aşağı yukarı 250 bin işçinin katıldığı bir başka grev patlak verdi. Sonuç dünya çapındaydı, ancak eşitlik yoktu, ayrıcalık vardı, zenginlerin ve **«kültürlüler»** in oyları, işçilerle köylülerinkine bakışla iki ya da üç sayılıyordu. İşçiler tatmin olmamıştı, dokuz yıl sonra yeniden greve gittiler ve Anayasanın baştan sona gözden geçirilip düzenlenmesini istediler. Bu siyasal grevler, Rosa Luxemburg'u büyük ölçüde etkiledi ve proletaryanın özel savaş silâhı, siyasal kütle grevlerinin devrimci tabiatı üzerine iki yazı yazdı (1 — Belçika denemesi, Die Neue Zeit, 26 Nisan 1902 ve 2 — Belçika denemesi üzerinde üçüncü defa, Die Neue Zeit, 14 Mayıs 1902) Rosa Luxemburg'a göre, kütlesel grevler, siyasal olsun ekonomik olsun,

emekçi iktidarı için, devrimci bir çabaya temel bir unsur teşkil eder.

Rosa Luxemburg'un bu metoda karşı duyduğu şevk ve bu metodu anlayıştaki keskinliği, 1905 Rus devrimiyle yeni bir büyüklük kazanır: **«Bir yandan devrimci kütlelerin siyasal eğitiminin ve liderliğinin burjuva partileri tarafından yürütüldüğü, öte yandan devrimin amacının hükümeti alaşağı etmekle sınırlandığı eski burjuva devrimlerinde, barikatlardaki kısa bir çatışma, devrimci çabanın en uygun biçimiydi. Bugün, işçi sınıfının, devrimci çaba yönünde kendi kendini eğitmek, örgütlemek ve yönetmek zorunda olduğu ve devrimin sadece kurulu devlet gücüne karşı değil, ama aynı zamanda kapitalist sömürüye karşı yöneltildiği bu zamanda, kütlesel grevler, en geniş proleter tabakaları harekete geçirmenin ve örgütlemenin doğal metodu olarak ortaya çıkar. Bu yol aynı zamanda kurulu devlet iktidarını devirmenin ve kapitalist sömürüyü engellemenin de kendiliğinden yürüyen metodudur. Bunun için de işçi sınıfı, herhangi bir doğrudan siyasal hareket içinde kütleleşmelidir, bu kütlesel hareket önce kendini örgütlemelidir, herşeyin üstünde, fabrikalarla işyerleri arasındaki, madenlerle dökümhaneler arasındaki sınırlar kaldırılmalıdır, işyerleri arasındaki bölünme yenilmelidir. Kütlesel grev, her büyük proleter devrimci hareketin ilk doğal ve kendiliğinden oluşan biçimidir. Artık daha fazla endüstri, ekonominin genel bir biçimi haline geliyor, emekçi sınıfın rolü daha bir önem kazanıyor, emekle sermaye arasmdaki çatışma daha gelişiyor ve kütlesel grevler daha kararlı, daha güçlü hale geliyor. Burjuva devriminin ilk ana biçimi olan barikatlarda savaş, silâhlı devlet gücüyle açık dövüş, bugün artık pro-**

letaryanın kütlesel hareketinin bütünü içinde sadece bir andan; sadece bir dış görüntüden başka birşey değildir.» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, Cilt I, S. 227 — 228).

Kısmî ekonomik reform çabalarıyla devrimci siyasal çaba arasmda bir Çin duvarı bulunduğunu öne süren bütün reformistlerin tersine, Rosa Luxemburg, devrim döneminde ekonomik çabanın siyasal çaba içinde ve siyasal çabanın da ekonomik çaba içinde büyüyüp serpildiğini belirtmişti:

«Hareket sadece bir yönde, ekonomik çabadan siyasal çabaya doğru değil, fakat aynı zamanda ters yönde de yürür. Her önemli siyasal kütle hareketi, zirvesine ulaştıktan sonra, bir dizi ekonomik kütlesel grevle sonuçlanır. Ve bu ilke, sadece belli kütlesel grevlere değil bütünüyle devrime de özgüdür. Siyasal çabanın yayılması, aydmlığa kavuşması ve yoğunlaşması ile ekonomik çaba sadece gerilememekle kalmaz, tam tersine yaygınlaşır ve aynı zamanda daha örgütlü, daha yoğun hale gelir. Burada, iki çaba arasmda bir karşılıklı etki ilişkisi vardır. Siyasal çabanın her taze atılışı ve zaferi, ekonomik çaba üzerinde güçlü bir etki yaratır. Aym zamanda siyasal çaba, işçilerin koşullarını düzeltme amaçlarını genişletir ve etkinliklerini arttırır ve böylece savaş duygularını güçlendirir. Siyasal hareketin yükselen her dalgasından sonra, geride bereketli bir tortu kalır ve o tortudan binlerce ekonomik çaba filizlenir. Bunun tersi de böyledir. İşçilerin sermayeye karşı sürekli ekonomik çabaları, siyasal çatışmanın durgun dönemlerinde onlara destek olur. Ekonomik çaba, tabir caizse, sürekli bir işçi sınıfı gücü depo eder ve siyasal çaba, bu depodan yeni güçler emer. Proletaryanın yorulmak bilmez ekono-

mik savaşı her an, tecrit edilmiş çatışmaları keskinleştirir ve şurada ya da burada, bu savaştan, büyük ölçüde, umulmadık siyasal çabalar patlak verir.

Bir kelimeyle ekonomik çaba, hareketi, bir siyasal mihrak noktasmdan ötekine ilerleten bir unsurdur. Siyasal çaba, ortamı, ekonomik çaba için periyodik olarak verimli hale getirir. Sebep ve sonuç her an değişir. Böylece Rusya'daki kütlesel grevler döneminde birbirinden ayrılma eğilimi göstermiyen siyasal ve ekonomik iki unsura ulaşırız.» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, Cilt I, S. 201 — 202).

Kütlesel grevin mantıkî ve gerekli zirvesi, **«Ortamı hazırlıyan ve bu yüzden mevsimsiz görünen ve zaman zaman kısmî yenilgilerle yüzyüze gelen kısmî ayaklanmalar dizisinin en üst noktası olarak gerçekleştirilebilen açık bir ayaklanmadır.»** (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, Cilt I, S. 274).

Kütlesel grevlerden çıkan şey, sınıf bilincidir: «Devrimci gelgit (med ve cezir) dalgalamşı içinde en kalıcı türden olduğu için, en değerli şey, proletaryanın manevi gelişmesidir. Proletaryanın entellektüel boyunun çok süratle büyümesi, gelecekteki kaçınılmaz ekonomik ve siyasal çabalar içinde, ileriye doğru gelişmesinin ihlâl edilemez güvencesini ortaya çıkarır.» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, Cilt I, S. 187).

Ve işçileri ayaklandıran idealizm!.. Onlar, çatışma sırasında ailelerini ve kendilerini geçindirecek parayı kazanıp kazanmama sorununu bir yana bırakırlar. İlk teknik hazırlıkların yapılıp yapılmadığını sormazlar: **«Bir defa gerçekten ciddî kütlesel**

grevler dönemi açıldığı zaman, bu gibi «maliyet işlemleri» okyanusun suyunu bir kova ile ölçmeye teşebbüs etmek türünden birşey olur. Ve o proletarya için bir okyanus, dehşetli güçlükler ve yoksunluklar denizidir — her devrimin değişmez fiyatı budur. Bir devrimci dönemin, grevcilere maddî destek sağlama konusunda kendisiyle birlikte getirdiği görünüşte çözümlenemez sorunun çözüm yolu, kütleler arasında, onları yoksunluklara karşı bağışık hale getirecek büyük bir idealizm yaratmaktır.» (Seçme Eserler, Berlin. Cilt III, S. 457)

BÖLÜM : IV

İŞÇİ HAREKETİ İÇİNDE EMPERYALİST YANLI HAREKETİN ORTAYA ÇIKIŞI

Emperyalizme ve Savaşa Karşı Savaş

Rosa'nın inancını haklı çıkaran şey, muhteşem devrimci inisiyatifi hemen görüvermesi ve kendini, bir devrim sırasında işçilerin ayaklanmasına kurban etmesiydi.

Birinci Dünya Savaşının patlamasından önceki yirmi yıllık süre içinde, emperyalizme gösterilen destek, Sosyalist Enternasyonal içinde hayli gelişmişti.

Enternasyonal'in 1907 deki Stutgart kongresi bunu açıkça ortaya koydu. Sömürge sorunu gündeme alınmıştı, zira, o sıralarda emperyalist güçlerin, Afrika ve Asya'daki hareketleri gittikçe şiddetleniyordu. Sosyalist partiler, kendi hükümetlerinin aç gözlülüğüne karşı gerçekten açıkça konuştular. Fakat Stuttgart kongresindeki tartışmanın gösterdiği gibi, Enternasyonaldeki birçok liderin düşüncesi, dü-

zenli bir sömürgecilik aleyhtarı tutumdan çok uzaktı. Kongre bir sömürge komisyonu kurdu. Komisyon üyelerinin çoğunluğu, sömürgeciliğin bazı olumlu görünüşleri olduğunu ifade eden bir rapor hazırladılar. Komisyonun karar tasarısı şöyle diyordu:

«(Kongre) prensipte ve tümden her sömürge siyasetini reddetmez.»

Sosyalistler sömürgeciliğin genişlemesini takbih etmek zorundaydılar. Fakat hep birlikte reddedemiyorlardı sömürgeciliği... Bunun yerine şöyle diyorlardı:

«(Kongre üyeleri) reformları savunacaklar, yerlilerin durumunu ıslah edecekler... ve onları, mümkün olan her yoldan bağımsızlıkları için eğiteceklerdir.

Bu amaca ulaşmak için sosyalist partilerin temsilcileri, kendi hükümetlerine bir uluslararası anlaşmayı gerçekleştirmek, yerlilerin haklarını koruyacak ve bütün imzacı ülkeler tarafından güven altına alınacak bir Sömürge Kanunu yapılması yolunda öneride bulunacaklardır.»

Bu karar tasarısı, 108'e karşı 127 oyla, yani pek ufak bir farkla reddedildi. Böylece pratik olarak Kongrenin yarısı, açıkça emperyalizmin yanında yer aldı.

R. Luxemburg'un Kapitalist Emperyalizme karşı Savaşı

Stuttgart kongresinde Rosa Luxemburg emperyalizme karşı, açıkça ortaya çıktı ve emperyalist savaş tehdidine karşı gerekli politikanın ana hatlarını belirleyen bir karar tasarısı önerdi:

«Savaş tehdidi halinde, ilgili ülkelerdeki işçilerin ve onların parlâmentodaki temsilcilerinin görevi, savaşın patlak vermesini önlemek için, şüphesiz birinden öteki değişebilecek veya sınıf çabasının ve genel siyasal durumun şiddetine uygun olarak şiddetlendirilebilecek uygun ölçüleri kullanarak mümkün olan herşeyi yapmaktır.

«Buna rağmen savaşın patlaması halinde ise, onların görevi, mümkün olan en kısa zamanda savaşı sonuçlandıracak tedbirleri almak ve savaşın halk kütlelerinin çevresinde yükselttiği ekonomik ve siyasal buhrandan yararlanmak ve kapitalist sınıf egemenliğinin devrilmesini hızlandırmaktır.»

Bu karar taslağı, sosyalistlerin emperyalizme ve onun savaşına karşı olmaları gerektiğini ve hem emperyalizmi, hem onun savaşını sona erdirmenin tek yolunun, her ikisine de sebep olan kapitalizmi alaşağı etmek olduğunu açıkça ortaya koyuyordu.

Bu karar taslağı kabul edildi, ancak gittikçe anlaşıldı ki, sömürgeciliği açıkça desteklemiyen liderlerin çoğu, emperyalizme karşı devrimci yollardan savaşmak gerektiğini kavramamışlardı.

Başlıca sözcüleri Kautsky olan bu liderler, emperyalizmin, kapitalizmin zorunlu bir ürünü olmadığı ve bütünüyle kapitalist sınıfın, kendisinden kurtulmayı gittikçe arzu edeceği bir çıban olduğu görüşünü benimsediler. Kautsky'nin kuramına göre, emperyalizm küçük fakat güçlü bir kapitalist grup (bankalar ve silâh kıralları) tarafından desteklenen bir genişleme metoduydu. Bu küçük fakat güçlü grup, bütün kapitalist sınıfın ihtiyaçlarına karşı duruyordu. Silâhlanma giderleri ülkede ve ülke dışında yatırılabilir sermayeyi azaltıyordu. Bu yüzden de

kapitalist sınıfın çoğunluğunu etkiliyordu. Kapitalist sınıfın çoğunluğu, bu nedenle, silâhlı emperyalist genişleme politikasına muhalefetini, gittikçe arttıracaktı.

Aynı görüşü yansıtan Bernstein, 1911 de, barış arzusunun dünya ölçüsünde yaygınlaşmaya başladığını ve savaşın patlıyacağının düşünülemiyeceğini, güvenle öne sürdü. Kautsky'nin önderliğindeki **«Marksist Merkez»** e göre, silâhlanma yarışı anormaldi ve genel silâhsızlanma anlaşmalarıyla, uluslararası hakem mahkemeleri yoluyla, barış ittifaklarıyla ve Avrupa Birleşik Devletlerinin teşkiliyle önlenebilirdi. Kısacası **«Marksist Merkez»** barışı dünyaya getirecek kuvvetlere güveniyordu.

Rosa Luxemburg, bu kapitalist barışseverliği parlak bir biçimde parça parça etti:

«... Kapitalizmin, yayılma olmaksızın mümkün olabileceği inancı, belli, kesin bir taktik eğilimin kuramsal formülüdür. Bu inanç, emperyalist safhaya tarihî bir gerekirlik olarak, ya da kapitalizm ve sosyalizm arasındaki son savaş olarak değil, bundan daha çok, ilgili taraflar grubunun kötü bir icadı olarak bakma eğilimindedir. Bu eğilim, emperyalizmin ve militarizmin, burjuva çıkarları yönünden de zararlı birşey olduğuna ikna etmeye çalışır ve böylece iddiaya göre bir avuç olan ilgili tarafları tecrit edebileceğini; emperyalizmi «yenme», onu «kısmî bir silâhsızlanma» ile aç bırakma ve «iğnesini» elinden alma görüşüyle, proletarya ve burjuvazinin çoğunluğu arasında bir blok kuracağını ümit eder. «Cahil» monarklardan «aydın» monarklara kadar herkese hitabeden, çöküş dönemindeki bir burjuva liberalizmi gibi, şimdi de «Marksist Mer-

kez», «makûl olmıyan» burjuvaziden, «makûl» burjuvaziye kadar herkese, felâketli sonuçları olan emperyalizm politikasından uluslararası silâhsızlanma anlaşmaları siyasetine, silâhlı dünya egemenliği çabasından demokratik ulusal devletlerin barışçı federasyonuna çevirme görüşüyle herkese hitabetmeyi önerir. Proletarya ile kapitalizm arasındaki hesaplaşma, yani onlar arasındaki büyük çelişmelerin çözümü, «kapitalist devletler arasındaki emperyalist çelişmelerin hafifletilmesi amacıyla yapılan bir sevimli uzlaşma halinde kendini gösterir.» (Rosa Luxemburg, Seçilmiş Eserler, Cilt III, S. 481).

Bu sözler, sadece burjuva barışseverleri Kautsky ve Bernstein'a değil, fakat Cemiyeti Akvam'a, Birleşmiş Milletlere, Kollektif Güvenliğe ve Zirve Toplantılarına dört elle sarılanlara nasıl da uyuyor!...

Rosa Luxemburg, emperyalizmin ve emperyalist savaşın, kapitalizmin çerçevesi içinde yenilemiyeceğini, çünkü hem emperyalizmin, hem emperyalist savaşın, kapitalist toplumun hayatî çıkarlarından doğduğunu gösterdi.

Spartakus Birliğinin, Rosa Luxemburg tarafından yazılan **«Rehber İlkeler»** i şöyle diyordu:

«Emperyalizm, kapitalizmin siyasal düzeninin en yüksek gelişme noktası ve son safhası, bütün ülkeler işçilerinin amansız düşmanıdır... Emperyalizme karşı savaş, aynı zamanda, proletaryanın siyasal iktidarı için savaştır, kapitalizmle sosyalizm arasındaki kararlı çatışmadır. Eğer enternasyonal proletarya, emperyalizme karşı, uzlaşmaksızın bir bütün olarak dövüşürse, bütün gücünü ve kendini feda etme yeteneğini bir araya getirip, hareketine pratik rehber olarak «savaşa karşı savaş» sloganını

seçerse, sosyalizmin nihaî amacına ulaşılabilir.» (Dokumente, cilt I, S. 280 - 281)

Böylece Rosa Luxemburg'un antiemperyalist politikasının ana teması, savaşa karşı dövüş, sosyalizm için dövüşten ayrılamaz şeklindeydi.

Rosa Luxemburg, savaş aleyhtarı en önemli kitapçığı olan **«Sosyal Demokrasinin Buhranı»** nı (Junius takma adıyla yazdığı için daha çok Junius Broşürü olarak bilinir) büyük bir ihtirasla şöyle bitirir:

«Emperyalist vahşet Avrupa'yı yakıp yıkmakta serbest bırakılmıştır ve bunun yanı sıra Avrupa proletaryasının boğazlanmasına «kültürlü dünya» nın kalbi ve vicdanı seyirci kalmıştır.... Orak altındaki mısır gibi biçilen şey, bizim umudumuz, bizim insanlarımızdır. Enternasyonal sosyalizmin en mükemmel, en akıllı, en iyi eğitilmiş güçleri, modern işçi sınıfı hareketinin kahraman geleneğinin bugünkü temsilcileri, dünya proletaryasının ileri muhafızları, İngiltere'nin, Fransa'nın, Almanya'nın ve Rusya'nın işçileri, kütleler halinde katledilmişlerdir. Bu, Louvain'in hayvanca yağma edilmesinden ya da Rheims Katedralinin yıkılmasmdan daha büyük bir suçtur. Bu, insanlığın bütün geleceğini elinde tutan, geçmişin değerlerini koruyabilecek ve onu yeni ve daha iyi bir insan toplumuna taşıyabilecek olan kuvvete karşı lanet olası bir patlamadır. Kapitalizm gerçek yüzünü ortaya koymuştur; dünyaya ihanet içindedir, tarihî sebebini yitirmiştir, sürüp giden varlığı artık insanlığın ilerlemesiyle uzlaştırılamaz.

Deutschland Deutschland Uber Alles! Demokrasi çok yaşa! Çar ve Slavlık çok yaşa! En iyi şartlarla garanti edilmiş on bin battaniye! Yüz bin kilo domuz eti, kahve bedeli - derhal teslim! Pay senet-

lerinin yükselmesi ve proleterlerin düşüşü! Ve her biriyle birlikte bir gelecek savaşçısı, bir devrim askeri, bir insanlığı kapitalizmin boyunduruğundan kurtarıcı batar ve isimsiz bir mezar çıkar.

Almanya'nın, Fransa'nın, İngilterenin ve Rusya'nın işçileri çılgınlıklarından ayıldıkları, birbirlerine dostluk elini uzattıkları ve emperyalist sırtlanların vahşi korosunu modern işçi sınıfı hareketinin gök gürültüsünü andıran savaş narasıyla boğdukları zaman, bu delilik sona erecektir.» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, cilt I, S. 391 - 394)

Geleceği gören bir güçle Rosa Luxemburg şöyle diyor:

«Burjuva toplumu bir çıkmazla yüzyüzedir. ya sosyalizme dönüşecek, ya da barbarizme dönecektir... Biz bir seçimle yüzyüzeyiz: ya emperyalizmin zaferi ve bütün bir kültürün yokolması, eski Roma'daki gibi çökme, yıkılma, bozulma, uçsuz bucaksız bir mezarlık; ya da sosyalizmin zaferi - emperyalizme ve onun metodu olan savaş'a bilinçli şekilde hücum eden uluslararası işçi sınfmm zaferi. Bu dünya tarihinin karşılaştığı güçlüktür, o mu, bu mu; zar'ı, sınıf bilincine erişmiş proletarya atacaktır.» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, cilt I, S. 270)

Ve, Hidrojen bombasının gölgesinde yaşıyan bizler...

BÖLÜM : V

TARİHİ İNSAN YAPAR

Kendiliğinden Oluş
Bilinç ve Örgüt

Rosa Luxemburg, insan iradesinden bağımsız nesnel ekonomik güçler kabul eden tarihi gelişme fikrini yani mekanik materyalizmi dile getirmekle suçlanmıştı. Bu suçlama tamamen temelsizdir. İnsan kaderini tayin edici insan faaliyetine, büyük Marksist lerden pek azı, gereği kadar önem atfetmişti. Rosa Luxemburg şöyle yazıyordu:

«İnsan, kendi özgür isteğinin tarihini değil, kendi tarihini yapar. Proletarya, içinde yaşanan zamanın sosyal gelişmesindeki belli olgunluk derecesi üzerinde, kendi hareketiyle bağlıdır. Fakat sosyal gelişme, proletaryadan ayrı ve bağımsız olarak ortaya çıkmaz. Ve proletarya sosyal gelişmenin sebebi ve saiki olduğu ölçüde, sosyal gelişme proletaryanın ürünüdür. Proletarya hareketi, tarihte tayin edici bir unsurdur. Biz her ne kadar, tarihî gelişme merhaleleri üzerinden, ancak bir insanın kendi gölge-

si üstünden atlayabilmesi kadar atlıyabilirsek de, gelişmeyi hızlandırabilir, ya da geciktirebiliriz. Sosyalist proletaryanın zaferi, demir gibi tarihî kanunların sonucu olacaktır ve bu zafer, geçmişteki binlerce adıma, zahmetli ve pek yavaş gelişmelere dayanacaktır. Ancak, büyük halk kütlelerinde yaratılmış bilinçli irade gücünün hayat veren kıvılcımı, tarihî süreç tarafından biraraya getirilmiş maddî koşulları canlandırmadıkça, sosyalist proletaryanın zaferi aslâ tamamlanmıyacaktır.» (Rosa Luxemburg Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, cilt I, S. 269)

Rosa Luxemburg, Marx ve Engels tarafından ortaya konan düşünce çizgisini izliyerek, sosyalizme ulaşmak için, işçi kütleleri kesiminde, sosyalizmin hedefleri bilincini yaratmanın ilk gereken şey olduğuna inanıyordu. Komünist manifestosu şöyle der :

«Geçmiş bütün tarihî hareketler, azınlık hareketleri ya da azınlık çıkarlarına dönük hareketlerdi. Proletarya hareketi (ise) geniş çoğunluğun kendi bilincine ermiş bağımsız hareketi, geniş çoğunluğun çıkarına dönük bir harekettir.»

Engels de şöyle yazıyordu :

«Bilinçsiz kütlelerin başına geçen bilinçli küçük azınlıkların başardığı devrimler dönemi geride kalmıştır. Toplumsal örgütün tamamen değişimi söz konusu olduğu zaman, kütleler meselenin içinde olmalıdırlar, neyin tehlikede olduğunu, manen ve maddeten neye katılmakta olduklarını önceden kavramış olmalıdırlar.» (F. Engels, 1895, Marx'ın «Fransa'da Sınıf Mücadeleleri» kitabına önsöz.)

Rosa Luxemburg da aynı şeyi yazıyordu:

«Proletarya çoğunluğunun bilinçli isteği ve bilinçli hareketi olmadıkça, sosyalizm olamaz...» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin, 1955, cilt II, S. 606)

Rosa Luxemburg tarafından yazılan Alman Komünist Partisi (Spartakus) programı da şöyle der:

«1. Spartakus Birliği ne işçi sınıfı üzerinde, ne onun vasıtasıyla, iktidarı almayı arzu eden bir parti değildir. Spartakus Birliği yalnızca, işçi sınıfının, amacına en çok inanmış bir kısmıdır; geniş işçi hareketini her adımda tarihî fonksiyonuna doğru yönelten bir kısmıdır; devrimin her merhalesinde, Spartakus Birliği, nihaî sosyalist hedefi ve bütün ulusal sorunlar içinde proleter dünya devriminin çıkarlarını temsil eder.

2. Alman işçi sınıfı büyük çoğunluğunun açık isteği olmadıkça ve Spartakus Birliğinin görüşleri, hedefleri ve savaş taktikleriyle bilinçli bir uyuşum sağlanmadıkça, Spartakus Birliği, iktidar sorumluluğunu hiçbir zaman yüklenmiyecektir.

«Proleter devrimi, aydınlığa ve olgunluğa, yenilgiler ve zaferler arasından, acı denemelerin ve ıstırabın güç patikasından adım adım giderek ulaşabilir.

«Spartakus Birliğinin zaferi, devrimin başlangıcında değil sonundadır : Bu zafer, milyonluk sosyalist proletarya kütlesinin zaferiyle özdeştir.» (Dokumente, cilt II, S. 704 - 705)

Sınıf ve Parti

Bir sınıf olarak proletarya, sosyalizm hedeflerinin ve onu başarmanın bilincine ermesinin zorun-

luğu yanında, kendisine önderlik edecek bir devrimci partiye de muhtaçtır. Her fabrikada, her dokta, —sınıf mücadelesinde daha çok tecrübe edinmiş kapitalist sınıfın etkisinden daha bağımsız— daha ilerlemiş işçilerle, az ilerlemiş işçiler vardır. Bir devrimci parti örgütü kurmak ve az ilerlemiş olanı etkileyip ona önderlik etmek, daha ilerlemiş olan işçiye bağlıdır. Rosa Luxemburg'un söylediği gibi: **«Proletaryanın bu kütle hareketi, örgütlü, prensip sahibi bir gücün önderliğine ihtiyaç gösterir.»** (Rosa Luxemburg ‚Seçme Söylevler ve Yazılar', Berlin 1955, cilt I, S. 104)

Önderlik rolünün bilincine varmış bir devrimci parti, işçi sınıfının atıl bir kütle halinde inisiyatiften yoksun olduğu sıralarda, partinin, bütün doğru düşünce ve hareketlerin kaynağı olduğu hatasına düşmekten sakınmak zorundadır.

«Şüphesiz, mücadelenin toplumsal koşullarının kuramsal çözümü aracılığıyla, Sosyal Demokrasi, bilinç unsurunu, proleter sınıf mücadelesine, o zamana kadar alışılmadık ölçüde sokmuştu; sınıf mücadelesine kendi hedefinin ışığını vermişti; ilk defa olarak sürekli bir işçi kütlesi örgütü yaratmıştı ve böylece sınıf mücadelesi için sağlam bir omurga kemiği kurmuştu. Ne var ki, bize göre, o andan itibaren, halkın tarihî inisiyatifinin Sosyal Demokratik örgütün eline geçtiğini ve örgütlenmemiş proleter yığınlarının şekilsiz birşey haline, tarihin ağırlığı haline dönüştüğünü sanmak, felaket ölçüsünde bir yanlış olurdu. Tam tersine, halk kütleleri, dünya tarihinin yaşıyan maddesi olmaya, hatta Sosyal Demokrasi içinde, devam ederler; örgütlü çekirdekle, halk yığınları arasında kan dolaşımı varsa ve bir kalp atışı, her ikisini de canlandırabiliyorsa, Sosyal

Demokrasi işte o zaman büyük tarihî ödeve muktedir olduğunu ispatlayabilir.» (Leipziger Volkszeitung, S. 26 - 28, 1913 Haziranı)

Parti, sonuç olarak, dar bir çevreden taktik çıkarmıyabilir, ancak bu durumda partinin ilk görevi, kütle hareketi denemesinden sonuçlar çıkarmak ve onları genelleştirmektir. İşçi sınıfı tarihinin büyük olayları, bütün şüphelerin ötesinde, bunun doğruluğunu göstermiştir. Paris işçileri 1871 de, Marx henüz, bir işçiler devletinin tabiatını ve yapısını genelleştirmeye başlamamışken, sürekli ordusu ve bürokrasisi bulunmayan ve bütün memurların ortalama işçi aylığı aldığı yeni bir devlet kurdular. Ayrıca Petrograd işçileri 1905 de, bölgedeki Bolşevik liderlere karşı, düşmanlıktan değilse bile en azından şüphe üzerine, Bolşevik Partisinden bağımsız, Lenin yanlısı bir Şura (Sovyet) kurdular. Rosa Luxemburg 1904 de şöyle yazıyordu:

«Sosyal Demokrasi mücadelesi taktiklerinin temel nitelikleri uydurulmuş şeyler değildir, fakat ilk sınıf mücadesinin büyük yaratıcı haraketlerinin süregelen sonucudur.» (Die Neue Zeit, 1904, S. 491).

İşçiler parti liderlerinden öğrenmezler. Rosa Luxemburg bu konuda, Kautsky ve arkadaşlarına karşı şöyle direnmiştir :

«Proleter kütlelerini, sosyalist bir yolda eğitmeyi, onlara konferanslar vermek, broşürler dağıtmak biçiminde anlıyorlar. Fakat hayır... Sosyalist proleter okulunun bunlara ihtiyacı yoktur. Faaliyetin bizzat kendisi eğitir kütleleri...» (Alman Komünist Partisinin kuruluş kongresindeki konuşmadan)

Nihayet, Rosa Luxemburg şu sonuca varır:

«Gerçek devrimci işçi hareketi tarafından yapılan hatalar, en iyi Merkez Komitesinin yanılmaz-

lığından daha fazla meyvedar ve tarihî yönden daha değerlidir.» (Die Neue Zeit, 1904, S. 535)

Rosa Luxemburg oldukça haklı olarak, emekçi sınıfın yaratıcı gücüne böyle bir önem verişinin yanı sıra, muhafazakar bir örgütün, kütle mücadelesi üzerinde geciktirici, zarar verici etkileri olabileceğini de hesaplıyordu. Kütlelerin dalgalanmasının, böylesine bir liderliği, hareketin kendisine zarar vermeksizin silip süpüreceğine inanıyordu. 1906 da şöyle yazdı :

«Eğer Almanya herhangi bir zaman, herhangi bir şart altında büyük siyasal mücadeleler görseydi, müthiş bir ekonomik mücadele devri de aynı zamanda açılırdı. Olaylar, sendika liderlerine, hareketten yana olup olmadıklarının sorulmasına fırsat vermek üzere, bir saniye bile durmazdı. Eğer sendika liderleri, hareketten uzak dursalar, ya da muhalefet etselerdi, böyle bir davranışın sonucu ancak şöyle olabilirdi: Sendika ya da Parti liderleri, olaylar dalgası tarafından süpürülüp götürülürlerdi ve siyasal mücadele kadar ekonomik mücadele de onlarsız savaşılarak sonuçlandırılırdı.» (Rosa Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, cilt I, S. 235 - 236)

Rosa Luxemburg, bu temayı tekrar tekrar işledi.

R. Luxemburg'un Görüşlerinin Tarihî Kökleri

Rosa Luxemburg'un, bir örgütün etkisini olduğundan küçük ve kendiliğinden oluşumun rolünü olduğundan büyük görmesinin nedenlerini anlamak için, onun içinde bulunduğu duruma bir göz atmak

gerektir. Herşeyden önce o, Alman Sosyal Demokrat Partisinin oportünist liderleriyle savaşmak zorundaydı. Bu liderler, örgüt unsuruna herşeyin dışında önem vermişler ve kütlelerin kendiliğinden oluşumuna çok az önem atfetmişlerdi. Bir kütlesel grev ihtimalini kabul ettikleri yerde bile, meselâ reformist liderler şöyle düşünüyorlardı: Kütlesel siyasi grevin başlatılacağı koşullar, uygun zamanın - meselâ sendikanın kasası dolu iken - Parti ve sendika liderleri tarafından kararlaştırılması, tarihin onlar tarafından tesbiti... Grevin hedeflerini kararlaştırmak ta onların göreviydi. Herşeyin üstünde, bu buyruk ihlâl edilemezdi; yani işçiler tarafından, Parti ve Parti liderlerinin buyruğu dışında hiçbir şey yapılmazdı. Rosa Luxemburg bu kuvvetli parti liderliği ve çelimsiz kütleler fikriyle savaşa girişti.

Rosa Luxemburg'un mücadele etmek zorunda olduğu, işçi hareketinin bir diğer kanadı Polonya PPS'siydi. PPS, şovenist bir örgüttü ve ilân edilen hedefi, Polonya'nın ulusal bağımsızlığıydı. Fakat onun bu mücadelesinde, toplumsal kütle temeli yoktu: Toprak ağaları ve burjuvazi, ulusal mücadeleden uzak duruyordu. Polonya proletaryası da ulusal bir devlet için dövüşmeye arzulu görünmüyordu. (6 ncı bölümde Rosa Luxemburg ve ulusal sorun kesimine bakınız). Bu koşullar altında PPS, terrörcü grupları örgütlemek ve benzeri serüven türünden eylemleri benimsedi. Eylem tüm olarak işçi sınıfına değil, sadece parti örgütlerine dayandırılıyordu. Burada da liderliğin kararı herşey, sosyal süreç ise pek az şey sayılmıştı. Ve Rosa Luxemburg bu konuda da kendiliğinden oluş unsuru üzerinde önemle durdu.

Rosa Luxemburg'un, işçi hareketi içinde sa-

vaştığı üçüncü eyilim, sendikalarla anarşizmin (endüvidüalizmden uzak ve önemi fazla abartılan biçimiyle) karışımı bir sendikalizmdi. Bu eyilimin asıl temeli Fransa'daydı ve bu eyilim, köklerini, oradaki endüstriyel gerilik ortamına salmıştı. 1848 ve 1871 de Fransız işçi hareketinin bir dizi yenilgisinden ve bütün siyasal eylemlerle örgütler hakkında işçiler arasında şüphe yaratan Millerand - Jaures partisi ihanetinden sonra, bu eyilim güç kazandı. Sendikalizm, genel greve, modern devrimin sadece önemli bir unsuru olarak bakmaktan çok, genel grevi sosyal devrimle bir tutuyordu. Sendikalizm genel grevin bir buyrukla patlatılabileceğine, bunu, burjuva düzeninin yıkılmasının izliyeceğine inanıyordu. Ve böylece devrimci unsuru basitleştiriyordu; liderlerin, kütle dalgalanmalarının zorlamasından bağımsız istekleri, hareketi başlatabilirdi. Alman reformistleri, buna benzer bir eyilimi geliştirdiler. Fransız Sendikalistler kütlesel grevi ve devrimi bir karikatür haline getirirken, Alman oportünistler, kütlesel grevler ve devrimler fikrini bir yana atıp, gülünecek bir biçime soktular. Rosa Luxemburg, Alman oportünistlerinin eyilimine karşı dövüşürken, aynı zamanda Sendikalist biçimin Fransız edisyonu ile de boğuştu ve onun, işçilerin inisiyatifini ve kendi kendini harekete geçirmesini, bürokratik yönde bir inkâr olduğunu gösterdi.

R. Luxemburg'un Parti — Sınıf İlişkilerine Dair Görüşünün Eleştirisi

Rosa Luxemburg'un, kendiliğinden oluşum unsurunu olduğundan fazla, örgütlenme unsurunu ise

olduğundan az hesaba katması, muhtemelen reformizme karşı süratle mücadele etmek ve bütün devrimlerde ilk adım olan kendiliğinden oluşuma önem vermek içindir. Rosa Luxemburg proletarya mücadelesinin bu ilk merhalesinden, mücadeleyi bütünüyle ve çok geniş biçimde kapsayan bir genelleme yaptı.

Devrimler gerçekten, parti liderliğinin dışında, kendiliğinden bir hareket olarak başlar. Fransız devrimi Bastille baskınıyla başlamıştır. Bu baskını kimse düzenlememişti. İsyan halindeki halkın başında bir parti var mıydı? Hayır. Jacobin'lerin gelecekteki liderleri, meselâ Robespierre bile, henüz monarşiye cephe almamıştı ve bir parti halinde örgütlenilmemişti. 14 Temmuz 1789 devrimi kütlelerin kendiliğinden hareketiydi. Aynı şey 1905 ve Şubat 1917 Rus devrimleri için de doğrudur. 1905 devrimi. Çar ordusu ve polisi ile papaz Gapon'un (gerçekte Çar'ın bir ajan provokatörü idi) önderlik ettiği işçi kütleleri, erkekler, kadınlar ve çocuklar arasındaki kanlı bir çatışma nedeniyle başlamıştı. O işçiler, bir sosyalist siyaset ve açık, kararlı bir liderlik tarafından mı örgütlenmişlerdi? Kesinlikle hayır. Ellerinde aziz resimleri taşıyarak yeryüzündeki **«küçük peder»** e (Çar'a), kendilerini sömürenlere karşı yardım istemeye gelmişlerdi. Bu, bir büyük devrim içindeki ilk adımdı. 12 yıl sonra, Şubat 1917 de kütleler, bu defa, daha çok deney kazanmış olarak ve aralarında, bir öncekine oranla çok sayıda sosyalist bulunduğu hâlde, tekrar, kendiliğinden ayağa kalktılar. Hiçbir tarihçi, Şubat devriminde bir tek hazırlayıcı parmak gösteremez. Çünkü o devrim örgütlenmemişti.

Ancak kendiliğinden bir ayaklanmayla tüğefin

tetiği çekildikten sonra, devrimler, ileri doğru bir başka tutum içinde gider. Fransa'da, Jirondenlerin yarı Cumhuriyetçi hükümetinden, Feodal mülkiyet ilişkilerini tamamen yokeden devrimci bir hükümete dönüşme, bir parti liderliğinden yoksun örgütsüz kütleler tarafından başarılmamıştı. Bu, Jacobin Partisinin kararlı liderliği altında gerçekleşmişti. Başta böyle bir parti olmasaydı, Jirondistlere karşı savaş isteyen böyle önemli bir adım atılamazdı. Paris halkı, uzun yıllar boyu süren baskıdan sonra, kırala karşı, kendiliğinden ve lidersiz olarak başkaldırabilirdi. Fakat o halkın çoğunluğu pek muhafazakardı, tarihî denemeden ve bilgiden yoksundu. Devrim başladıktan iki, üç yıl sonra, devrimi aşırılığa götürmek isteyenlerle, bir uzlaşma yolu arıyanlar ayrılacaklardı. Tarihî durum, kısa bir süre önceye kadar müttefik olan uzlaşmacılara karşı, acı bir sonla bitecek bir mücadeleyi gerekli kıldı. Bu büyük yükümün bilinçli liderliğini Jacobin Partisi yaptı, Jirondenlerin 10 Ağustos 1792 de devrilmesini, en ince ayrıntısına kadar hazırladı.

Aynı şekilde Ekim devrimi de, kendiliğinden bir hareket değildi; tarih tesbitine kadar, bütün önemli noktalar Bolşevikler tarafından önceden hazırlanmıştı. Şubat ve Ekim arasında devrimin zigzagları sırasında, Bolşevik Partisinin etkisi ve rehberliği altında, işçiler ve askerler birbirine iyice yaklaşmıştı. Ve ancak böyle bir parti, devrimi hareket noktasından alıp nihaî zafere götürmekte temel olabilirdi. Rosa Luxemburg'un, böyle bir partinin önemini, gereğinden küçük tahmin etmesi, onun gerçekten büyük olan tarihî değerine hâlel getirmez. Reformizmin hakim yüzü karşısında, muhafazakar kabuğu, ancak önemli bir güç —işçilerin kendiliğin-

den harekete geçişi— kırabilirdi. Onun sürüp giden gücü, işçilerin tarihî inisiyatifine duyduğu tam güven duygusundan ileri gelir.

Lenin'in Fikri

Rosa Luxemburg, devrimci sosyalizmin başlıca düşmanının bürokratik merkeziyetçilik olduğu bir ortamda çalıştığı için, sürekli olarak, kütlelerin ilkel, kendiliğinden hareketleri üzerinde önemle duruyordu. Oysa Lenin Rusya'da, emekçi hareketinin şekilsizliğiyle, özelliği olmayışıyla mücadele etmek zorundaydı. Rusya'da en büyük tehlike, örgütlenme unsurunun yeterince değerlendirilmeyişindeydi. Rosa Luxemburg'un görüşlerini, onun içinde bulunduğu emekçi hareketlerinin ve yaşadığı ülkelerin şartları dışında anlamaya imkân olmadığı gibi, Rusya'daki emekçi hareketinin somut tarihî şartlarını bilmeksizin de Lenin'in durumunu anlamak güçtür.

Lenin, kendiliğinden oluş ile örgüt arasındaki ilişkiler konusunda ne düşündüğünü iki kitapta ortaya koymuştur: biri **«Ne Yapılmalıdır?»** (x) (1902), ikincisi **«Bir Adım İleri, İki Adım Geri»** (1904). Bu kitapların yazıldığı tarihlerde, Rus emekçi hareketi, kuvvet bakımından, Batı Avrupa'daki ve özellikle Almanya'daki işçi hareketleriyle kıyaslana-

---

(x) Lenin'in bu kitabının adı «What is to be done» dır ve bu yakınlarda Türkçeye «Ne yapmalı» adı altında çevrilmiştir. «Ne yapmalı» başlığı gerçekte yapılması gereken şeyin ne olduğunu göstermekten çok, bir çaresizlik ifade etmektedir. Oysa Lenin adı geçen eserinde yapılması gereken şeyleri belirlemektedir. Bu nedenle biz kitabın adını «Ne Yapılmalıdır?» şeklinde çevirdik. — Ç. N.

mazdı. Bu hareket tecrit edilmiş, küçük ve aşağı yukarı özerk gruplardan meydana gelmiş, herhangi bir siyasette görüş birliğine varmamıştı ve yurt dışındaki önde gelen Marksistlerden Plekhanov, Lenin, Martov ve Troçki'nin etkisi altında bulunuyordu. Zayıflık ve tecrit edilmişlik yüzünden, bu gruplar içindeki görüşler, pek alt seviyede kalmıştı. Rus işçiler, kütlesel grevlerde ve nümayişlerde yüksek derecede bir militanlığa erişince, sosyalist gruplar, derhal gerçekleştirilebilecek ekonomik isteklerden başka birşey öne sürmediler; Bu güya **«ekonomist»** eyilim, sosyalist gruplara hakimdi. Lenin'in **«Ne Yapılmahdır?»** adlı eseri, bu **«Ekonomizm»** e ya da pür sendikacılığa amansız bir saldırıydı. Lenin, kütlesel mücadelenin kendiliğinden oluşu'nun —her yerde ve tabii o tarihte Rusya'da— bir partinin örgütü ve bilinci ile tamamlanması zorunluğunu belirtiyordu. Bölgesel gruplaşmaları birleştirmek ve işçi hareketine siyasal bilinç telkin etmek için bir ulusal parti ve onun malı olan bir merkezî gazete çıkarılması zorunluydu. Sosyalist kuram proletaryaya indirilmeliydi; bu işçi hareketini sosyalizm mücadelesine yöneltebilecek tek yoldu. Tasarlanan parti, aşırı derecede merkezî bir liderliğin emrinde çalışan profesyonel devrimcilerden kurulmalıydı geniş ölçüde... Partinin siyasi lider kadrosu, merkezî gazetenin yazı kadrosunu meydana getirecekti. Lider kadrosunun, ülke içindeki parti şubelerini örgütlemek, ya da yeniden örgütlemek, üye kabul etmek ve çıkarmak ve bölgesel komiteler atamak yetkisi olmalıydı. Menşevikleri eleştirerek, 1904 de şöyle yazıyordu Lenin :

«Yoldaş Martov'un partiyi aşağıdan yukarıya doğru kurma fikri, sahte bir «demokratizm» dir. Be-

nim fikrim bunun tam tersine, Partinin, yukardan aşağıya doğru, Kongreden tek parti örgütüne doğru kurulması gerektiği bakımından «bürokratik»tir.» (Lenin, Eserleri, cilt VII, S. 365 - 366)

Stalinciler, birçok sözüm ona Stalin aleyhtarı ve Lenin'in bazı müritleri, hangi gelişme safhasında olursa olsun, bütün ülkelerde ve bütün hareketlerde **«Ne Yapılmalıdır?»** ve **«Bir Adım İleri, İki Adım Geri»** nin tamamen ugulanabileceğini pek sık ileri sürdüler.

Lenin, bu sözde Lenincilerden uzaktı. 1903 de Rus Sosyal Demokrat Partisinin ikinci kongresinde, **«Ne Yapılmalıdır?»** daki formüllerin mübalaga edilişini ortaya koydu :

«Ekonomistler meseleyi sadece bir yönüyle alıyorlar. Bu hatayı giderebilmek için, meselenin öteki yönüne de eğilmek gereklidir. Ve benim yaptığım şey budur.» (Lenin, Eserleri, cilt VI, S. 21)

İki yıl sonra, üçüncü kongre için yazdığı bir karar tasarısında Lenin, örgütlenme konusundaki görüşünün, bütün dünya için uygulanabilir olmadığı hususu üzerinde önemle durdu.

1905 devrimi sırasında, Parti üyeliğindeki müthiş artış dolayısıyla, Lenin profesyonel devrimcilerden söz etmeyi bir yana bıraktı. Parti artık daha fazla, bir elitler örgütü olamazdı:

«Üçüncü kongrede, Parti komitelerinde her iki aydına karşılık sekiz işçi bulunması gerektiği arzusunu ifade etmiştim. Artık bunun da modası geçti. Şimdi, Parti örgütlerinde, Sosyal Demokrasiye bağlı her aydma karşılık, birkaç yüz Sosyal Demokrat işçi bulunması arzu edilir.»

«**Ne Yapılmalıdır?**» adlı eserinde Lenin, işçilerin

kendi çabalarıyla ancak sendika bilincine erişebileceklerini yazdığı halde, şimdi, şöyle diyordu:

«Emekçi sınıf insiyaki olarak, kendiliğinden Sosyal Demokrattır.» (Lenin, Eserleri, cilt VIII, S. 37)

«Kapitalist topluında proletaryanın özel koşulları, işçilerin sosyalizm için mücadelesine rehberlik eder; onların Sosyalist Partiyle birliği, hareketin hemen ilk safhalarında ileri atılır.»

Lenin 1902 de Partinin, sıkı, birbirine çok yakından bağlanmış küçük bir grup olmasını istiyordu, 1905 de ise işçilerin, **«Parti örgütleri içinde yüzbinler»** halinde birleşmeleri gerektiğini yazdı.

Komünist Enternasyonal kendi statüsünü tartışırken, Lenin öne sürülen tekliflerin **«çok fazla Rusvarî»** ve parti içinde eleştiri özgürlüğüne yer vermesine ve parti liderliğinin aşağıdan denetimine imkân sağlamasına rağmen merkeziyetçiliğin, gereğinden fazla olduğunu söyledi. Lenin'e göre, aşırı merkeziyetçilik Batı Avrupa'nın koşullarına uygun düşmezdi. (Lenin'in kendi partisinin, kuruluş sırasında yüksek ölçüde merkezileştirildiği ve hatta yarı - askerî bir örgütlenmeye gidildiği doğrudur. Fakat bunu iç savaşın çok dehşet verici koşulları zorlamıştı.)

Lenin'in örgütlenme hakkındaki görüşü, merkeziyetçilikten uzak olma eyilimi göstermesi, Rusyadaki şartlar gözönüne alınarak değerlendirilmelidir.

İşçi sınıfının küçük bir azınlık olduğu Çarlık Rusya'sında, işçi sınıfının tek başına kendini özgürlüğe kavuşturabileceği düşüncesi, kolaylıkla görmezlikten gelinebilirdi. Rusya, çoktan beri, ilkel kütle eylemlerini yürüten, uzun bir azınlık örgütleri ge-

leneğine sahipti. Fransa'da monarşiyi ve feodaliteyi deviren halktı; Rusya'da ise bu işi Decembrist'ler (1825 de meşrutiyet kurmak istiyenler) ve Narodnik terröristleri yüklenmişlerdi. (x)

Marx'ın, sosyalist hareketin demokratik tabiatı hakkındaki sözleriyle, Lenin'in **«Devrimci Sosyal Demokrasi, proletarya örgütüyle ayrılmaz surette bağlantılı Jacobin'leri temsil eder»** sözü kesin olarak çelişiktir. Örgütsüz halk yığınlarının başındaki bilinçli, örgütlü bir azınlık, burjuva devrimine uygun düşer. Zira böyle bir devrim herşeyden önce o azınlığın çıkarınadır. Bilinçli azınlığın bilinçsiz çoğunluktan, kafa işçisinin kol işçisinden ayrılığı, bir yanda yönetici ve ustabaşı, öte yanda itaatli işçi yığınları fikri ancak işçilerin kendi kaderleri üzerinde kollektif denetim hakkı demek olan sosyalizmin özünü öldürerek **«sosyalizm»** e aşılanabilir.

Sekterizme Karşı

İşçi sınıfının kurtuluşunun ancak işçi sınıfı tarafından baaşrılabileceğini büyük bir kuvvetle belirten Rosa Luxemburg, kütle örgütlerinden ve kütle hareketlerinden kopuşlarıyla kendilerini belli eden sekter eyilimlere karşı tahammülsüzdü.

Yıllar yılı Alman Sosyal Demokrat Partisinin çoğunluk liderleriyle kavgalı olmasına rağmen, Rosa Luxemburg, devrimci sosyalistlerin, bu örgüt içinde kalmalarının bir görev olduğunda israra devam etti. Sosyal Demokrat Parti (SPD) emperyalist sa-

(x) Rus sosyal devrimcilerinin yani, Bolşevizmin gelecekteki düşmanlarının, Lenin'in parti örgütü hakkındaki fikrini istekle kabul etmeleri bir tesadüf eseri değildir.

vaştan yana olduğu zaman bile, Karl Liebknecht'in SPD parlamento grubundan ihracından (12 Ocak 1916) sonra, Rosa Luxemburg ve Liebknecht, Partiye dört elle sarıldılar. Rosa Luxemburg, bu görüşe, sadece zayıf ve dikkate değer olmaktan uzak bir devrimci grubun lideri olduğu zaman bağlı kalmadı. Tam tersine, savaş sürüp giderken Spartakus Birliği etkili olmağa başladığı ve kabulü zorunlu bir güç haline geldiği zaman bile bu fikrine sadık kaldı.

Daha önce gördüğümüz gibi, 2 Aralık 1914 de sadece bir milletvekili, Liebknecht, savaş kredileri aleyhinde oy kullanmıştı. Mart 1915 de bir ikinci milletvekili, Otto Rühle, ona katıldı. Haziran 1915 de bin partili, sınıf işbirliği politikasına muhalefet eden bir manifesto yayınladı ve Aralık 1915 de 20 milletvekili, Reichstag'da (Meclis) savaş kredileri aleyhine oy verdi. Mart 1916 da SPD'nin Parlamento Grubu, Partiden ihraç yetkisi olmamasına rağmen, kendi içinde gelişen muhalefeti arasından çıkarıp attı.

Parlamentoda olup bitenler, dışarda, fabrikalarda, yollarda, parti şubelerinde ve sosyalist gençlik örgütünde olanların yansımasından başka birşey değildi.

Rosa Luxemburg'la Franz Mehring'in yazı işlerini yönettiği **Die Internationale** gazetesi bir günde 5.000 nüsha basarak dağıttı. (Polis derhal bu gazeteye el koydu) Sosyalist Gençlik, 1916'da gizli bir konferansta, Spartakus Birliğini ezici bir çoğunlukla desteklediğini açıkladı. 1916 nın 1 Mayıs günü Berlin'deki Potsdamer Platz'da toplanarak savaş aleyhtarı bir gösteri düzenlediler. Öteki kentlerde Dresden'de, Jena'da, Hanau'da savaş aleyhtarı gösteriler oldu. 28

Haziran 1916'da, Liebknecht'in iki buçuk yıl ağır iş cezasına çarptırıldığı gün, 55.000 işçi, onunla dayanışma halinde olduklarını göstermek üzere, Berlin'deki silâh fabrikalarında greve gittiler. Nümayişler ve grevler aynı gün Stuttgart'da, Bremen'de, Braunschweig'de ve öteki kentlerde de görüldü. Rus devriminin etkisiyle, Nisan 1917 de silâh fabrikalarındaki grev dalgası, bütün ülkeye yayıldı; Sadece Berlin'de 300.000 işçi işi bırakmıştı. Silâh fabrikası işçilerinin Ocak/Şubat 1918 deki bir başka grevi bir buçuk milyon kadar işçiyi içine çekmişti. Bu grevler geniş ölçüde siyasaldı. Yarım milyon kadar işçi Berlin grevinde, toprak ilhakı ve tazminat söz konusu olmaksızın ve ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesini öngören bir barışın derhal gerçekleştirilmesini istediler; her yeri **«barış, özgürlük, ekmek»** sloganı sardı. Grev sırasında altı işçi öldürüldü ve birçoğu yaralandı. Binlerce grevci, askere alındı.

Bu olaylara rağmen Rosa Luxemburg Nisan 1917 ye kadar, yani Kautsky, Bernstein ve Hasse tarafından yönetilen Parti Merkezi bölünüp yeni bir parti —Bağımsız Sosyal Demokrat Parti (USPD)— ortaya çıkıncaya kadar SPD içinde kalma fikrini öne sürmeye devam etti. USPD tam bir parlamenter partiydi, işçileri, savaşa karşı kütlesel grevlere ve nümayişlere tahrik etmeyi istemiyordu, fakat savaşçı devletlerin hükümetleri üzerine, barış görüşmeleri için baskı yapmayı amaç edinmişti.

Ocak 1916 da SPD içinde bir hizip olarak kurulan Spartakus Birliği, bu bölünmeden sonra, kendi örgütünü ve bağımsız hareket hakkını muhafaza ederek, gevşek bağlarla USPD'ye bağlandı. 29 Aralık 1918 de Alman devrimi patlak verdikten sonra

Birlik, USPD ile olan ilişkilerini kopardı ve bağımsız bir parti haline dönüştü: Alman Komünist Partisi (Spartakus)...

Devrimciler, SPD ve USPD den ayrılınması konusunda sürekli baskılar yapıyorlardı. Fakat Rosa Luxemburg bu baskıya karşı direndi. 1891 de Partiden bir kopma daha olmuştu, geniş bir devrimci grubu, SPD yi reformist olmakla suçlamışlar ve ayrılarak bağımsız bir Sosyalist Parti kurmuşlardı. Bu partinin ömrü kısa sürdü.

6 Ocak 1917 de Rosa Luxemburg, SPD den ayrılmak isteyen devrimcilere karşı, meseleyi, ortaya şöyle koydu :

«Birçok iyi elemanın, bugün Partiyi terketmesine sebep olan sabırsızlık, her ne kadar makûl ve övülmeye layık ise de, bir firar, bir firar olarak kalır. Bu Scheidemann ile Legien'in boğucu baskısı altında ezilen ve sıkılanların ihanetidir. Kişiler artık kendilerine uygun gelmeyen küçük hiziplerden yeni hizipler kurmak amacıyla ayrılabilirler. Fakat partiden ayrılmakla proletarya kütlelerini, burjuvazinin bu ağır ve korkunç boyunduğundan kurtarmak ve böylece cesaret örneği vermek istemekten daha ham bir fantezi yoktur. Alman Sosyal Demokrasinin çöküşü tarihî bir gelişimin, işçi sınıfıyla burjuvazi arasındaki genel mücadelenin sonucudur. Ve kişiler, bir çalılığın ardında nefes almak için, bu savaştan kaçmamalıdırlar. Bu devler savaşı, sonuca ulaştırılmalıdır. Resmî Sosyal Demokrasinin boğucu hakimiyetine ve yanlış yola saptırılan, ihanete uğramış işçi sınıfının boğazına, hakim sınıf tarafından bastırılan resmî Özgür Sendikalara karşı bütün güçle, sonuna kadar savaşılmalıdır. Biz kütlelere, sonuna kadar destek olmalıyız, hatta en korkunç müca-

delelerde bile... Bugün kendisini Sosyal Demokrasi diye adlandıran, bu **«örgütlü kokuşmuş yığın»** ın tasfiyesi, birkaç kişinin ya da birkaç grubun özel meselesi, işi değildir... Almanya'daki sınıf mücadelesinin kesin kaderi, Sosyal Demokrasi ve sendikaların otoritelerine karşı savaşmaktır ve en sonunda hepimizin söyleyeceği bir tek söz vardır: **«Tahammül ediyorum, başka birşey yapamam...»** (Dokumente, cilt II, S. 525)

Rosa Luxemburg'un, işçi kütlelerinin partisinden ayrılmalara muhalefet edişi, reformizme teslimiyet anlamına gelmez. Nitekim 7 Ocak 1917 de Spartakus'un bir toplantısında, Rosa Luxemburg'un telkiniyle şöyle bir karar alınmıştır:

«Muhalefet, çoğunluğun politikasına karşı her noktada savaşmak ve muhalefet etmek, kütleleri, Sosyal Demokrasi örtüsüyle gizlenmiş emperyalist politikadan korumak ve Partiyi anti - militarist, proleterce sınıf mücadelesi için bir savaşçı toplama alanı olarak kullanmak amacıyla Parti içinde kalacaktır.» (Dokumente, cilt II, S. 528)

Rosa Luxemburg'un, bağımsız bir devrimci parti kurmaktaki isteksizliği, Stalinistler tarafından sık sık, ciddi bir hata ve 1918 Alman devriminin yenilgisi sebebi olarak gösterilmiştir. Bu kişiler, devrimci Sol'un SPD'ye bağlılığına ve Kautsky'yle sürekli işbirliği yapmasına, Lenin'in muhalefet ettiğini öne sürerler.

Bu hikâyenin hiçbir doğru yanı yoktur.

Gerçekten Rosa Luxemburg, Kautsky ile arkadaşlarının ne olduğunu pek iyi anlamış ve onlarla, Lenin'in yaptığından çok önce ilişkisini kesmiştir. Hiç değilse yirmi yıl kadar bir süre Lenin, Kautsky'ye yaşıyan en büyük Marksist gözüyle bakmıştır.

Birkaç örnek: «**Ne Yapılmalıdır?**» adlı kitap, temel konusunda, Kautsky'nin başlıca otorite olduğunu söyler ve Alman Sosyal Demokrat Partisini, Rus hareketinin bir modeli olarak metheder. Aralık 1906 da Lenin şöyle yazmıştır: «**Rus işçi sınıfının öncü kolu, Karl Kautsky'yi kendi yazarı bilmektedir.**»

Lenin, Kautsky'yi «**Alman devrimci Sosyal Demokratlarının lideri**» olarak tanımlamıştır. (Lenin, Eserleri, cilt XI, S. 330)

1908 Ağustosunda Lenin, Kautsky'den, savaş ve militarizm konularındaki otoritesi olarak söz etmiştir. (Lenin, Eserleri, cilt XV, S. 173 - 176)

1910 da Rosa Luxemburg, iktidar yolu konusunda Kautsky ile tartışırken, Lenin, Kautsky'nin yanında, Rosa Luxemburg'un karşısında yer almıştır. Ve nihayet 1914 Şubatında Lenin, Rosa Luxemburg'la ulusal sorun konusunda tartışırken, bir Marksist otorite olarak Kautsky'nin himayesini istemiştir. Sadece savaşın patlak vermesi ve enternasyonalizme Kautsky tarafından ihanet edilmesi, Lenin'in, onun hakkındaki hayallerini yıkmıştır. Sonra itiraf etmiştir :

«**Rosa Luxemburg haklıydı; Kautsky'nin Parti çoğunluğuna, kısacası oportünizme hizmet eden eyyamcı bir teorist olduğunu çok önceden anlamıştı.**» (Shliapnikov'a Mektuplar, 27 Ekim 1914)

Sonuç

İktidar mücadelesinin her gelişme merhalesinde ve her yerde, Sosyalist işçiler hareketi örgütünün biçimi, bizzat emekçi iktidarının şekillenmesi üze-

rinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Bu yüzden, devrimci parti örgütünün şekli üzerindeki tartışmanın, belli bir örgüt biçiminin uygulandığı merhalenin ötesine taşan bir önemi vardır. Örgütlenme sorunu üzerindeki tartışma, hiçbir ülkede, Rusya'daki kadar keskin bir biçim göstermemiştir. Bunun nedeni, hareketin nihai amacıyla, otokratik yarı feodal realite arasındaki uzun mesafe, işçilerin serbestçe örgütlenmesini önleyen realitedir.

Kendiliğinden oluş ile örgütlenme arasındaki ilişki dikkate alınırsa, Rosa Luxemburg'un tutumu, muhafazakar bürokrasi tarafından kontrol edilen işçi hareketi içinde devrimcilerin karşı karşıya bulundukları acil ihtiyaçların sonucuydu.

Lenin'in 1902 - 1904 deki durumu da, hayatî devrimci hareketin, gelişmenin ilk merhalesinde, geri, yarı feodal ve otokratik bir rejim altında şekilsizleşmesinin, bozulmasının sonucuydu.

İleri ölçüde sanayileşmiş ülkelerin Marksistlerine, Lenin'in bu ilk tutumu, bir rehber olarak, Rosa Luxemburg'un tutumundan (kendiliğinden oluş konusundaki aşırı ifadelerine rağmen) çok daha az hizmet edebilir.

BÖLÜM : VI

MARX VE ENGELS VE ULUSAL SORUN

Üç imparatorluk —Rusya, Almanya ve Avusturya— tarafından bölünmüş bir ülkedeki, Polonya'daki işçi partisinin lideri olarak Rosa Luxemburg, ulusal sorun konusunda, kesin bir tutum takınmak zorundaydı. Rosa Luxemburg, bu konuda Lenin'le keskin çatışmalarına rağmen, ulusal sorun konusunda, 1896 da, ilk bilimsel araştırması olan **«Polonyadaki Sınai Gelişme»** adlı eseriyle, belli bir tutum aldı ve hayatının sonuna kadar o tutumunu sürdürdü.

Rosa Luxemburg'un bu konudaki tutunıu hem Marx ve Engels'in öğretilerinin bir devamı, hem de onlardan ayrıydı. Rosa Luxemburg'un görüşünü tam olarak anlayabilmek için, Marx ve Engels'in ulusal sorun konusundaki tutumlarına —yüzeysel de olsa— bir göz atmak zorunludur.

Marx ve Engels, Avrupa'da kapitalizmin gelişme döneminde, burjuva demokratik devrimleri dö-

neminde yaşadılar. Burjuva demokrasisinin iskeleti, ulusal devletti ve Marx'la Engels'e göre, sosyalistlerin görevi **«burjuvaziyle ittifak halinde, mutlak monarşiye, feodal toprak beyliğine ve küçük burjuvaziye karşı»** savaşmaktı. (Komünist Manifestosundan)

Marx ve Engels 1848 de, demokratik devrimlerin en büyük düşmanının Çarlık Rusyası ve ikinci olarak da Hapsburg Avusturyası olduğunu ilân ettiler. Polonya'nın efendisi olan Rusya, Macaristan' da 1849 Kossuth demokratik devriminin başlıca katiliydi; Rusya ve Avusturya, Almanlarla İtalyanların içişlerine dolaylı ve dolaysız müdahalelerde bulunarak bu iki ulusun tam birliğini engelliyorlardı. Bu durum karşısında Marx ve Engels, Çarlara ve Hapsburg'lara yönelmiş bütün ulusal hareketleri destekliediler. Aynı zamanda, aynı ölçüleri kullanarak, Çarların ve Hapsburg'ların çıkarına olan ulusal hareketlere de karşı durdular.

Marx ve Engels, Polonya'nın bağımsızlığa kavuşmasının çok büyük devrimci yankıları olacağını öne sürüyorlardı. Bir defa, Polonya bağımsızlığını elde ederse, demokratik devrimci Batı ve Merkezî Avrupa ile **«Avrupa'nın Jandarması»** arasına bir duvar çekilebilirdi. İkincisi, Polonyalıların ulusal ayaklanmasıyla sarsılan bir Hapsburg İmparatorluğu, öteki ulusların bunu izliyecek ulusal ayaklanmasıyla çökebilirdi; bu imparatorluğa bağlı bütün uluslar, o zaman özgürleşebilirdi ve Avusturya Almanları, Almanya'nın öteki kısmıyla birleşebilirlerdi; bu, Alman sorununa, demokratik devrimci bir çözüm sağlıyabilirdi. Üçüncüsü, Polonya'nın bağımsızlığı, bütünüyle Almanya'da demokratik devrimci eyilimleri güçlendirerek, Prusya Junker'lerine kesin bir darbe indirirdi.

Marx ve Engels, Avrupa'daki bütün demokratik hareketleri, her türlü gelişmenin başlıca düşmanı olan Çarlık Rusya'sına karşı savaşmaya çağırdılar. Özellikle devrimci Almanya'yı, Polonya'nın kurtuluşu için silâha sarılmaya çağırdılar. Çarlığa karşı yürütülen bir demokratik savaş, Polonya'nın ve Almanya'nın ulusal bağımsızlığını güven altına alır, Rusya'daki mutlakiyet yönetiminin düşüşünü hızlandırır ve baştan sona, Avrupa'daki bütün devrimci hareketleri tahrik ederdi.

Marx ve Engels, Polonya ve Macaristan'daki ulusal hareketleri destekledi̇ler, ötekileri değil... Meselâ 1848 devrimi sırasında Güney Slavlarının, Hırvatların, Sırpların ve Çeklerin ulusal hareketlerini suçladılar. Bunu, bu hareketlerin, esas düşmana yaradığını düşünerek, böyle yaptılar. Macarların, Hapsburg imparatorluğundan nefret ettiğinden çok daha fazla ölçüde Macarlardan nefret eden Hırvatlar, Macar topraklarına girerek Çar odularına yardım ettiler; Çek birlikleri de devrimci Viyana'nın bastırılmasına yardımcı oldu.

Çarlık Rusyasının karıştığı bütün savaşlara karşı Marx ve Engels nötr bir tutum, ya da her iki tarafa karşıt bir tutum takınmadılar; tam tersine yalnızca Rusya'yı hedef tutan militan bir muhalefet yaptılar. Bu tutumları nedeniyle, İngiliz ve Fransız hükümetlerini, Kırım savaşı sırasında Ruslara karşı sonuna kadar güçlü bir savaşa girmeyişleri nedeniyle kınadılar. 1877 de patlak veren Rus - Türk savaşında Marx **«Cesur Türkleri»** tekrar destekledi.

Hayatlarının sonuna kadar, Marx ve Engels için, Rusya'ya karşı savaş, bir devrimcilik ödevi olarak kaldı.

Marx ve Engels, ulusal hareketler hakkında hüküm vermekte kullandıkları ölçüler nedeniyle, —bu hareketlerin Batı ve Merkezî Avrupa'daki burjuva demokratik devrimlerine etki derecesi— kendilerini, kapitalist gelişmenin az - çok bir ilerleme sağladığı Avrupa'daki (ve Kuzey Amerika'daki) ulusal sorunlar hakkındaki kararlarında doğal olarak sınırladılar. O zaman haklı olarak, Marx ve Engels, Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinde bir devrimci burjuva milliyetçiliği düşünmüyorlardı. Bu yüzden Engels, meselâ şöyle yazmıştı :

«Bana göre, sömürgeler ve Avrupa nüfusu tarafından doldurulan ülkeler meselâ Kanada, Kap, Avusturalya, hepsi bağımsızlıklarını elde edeceklerdir. Öte yandan yerli halkı başeğdirilmiş ülkelerde meselâ Hindistan ve Cezayir'de ve Hollanda'nın, Portekiz'in, İspanya'nın mülkiyetindeki yerlerde yönetim proletarya tarafından ele alınmak ve kabil olduğu kadar süratle bağımsızlığa götürülmek zorundadır.»

Engels, Hindistan'ın kendi kendini, bir devrim yaparak kölelikten kurtarabileceğini, fakat böyle bir olayın Avrupa için ikinci derece önemi olacağını düşünmüştü. Ne var ki, sömürgelerin kendilerini kurtarmalarının, Avrupa'daki sosyalist devrimlere tekaddüm edeceği, hiç değilse onlara yardımcı olacağı fikri (Marx'a olduğu gibi) Engels'e yabancıydı. Hindistan, Cezayir ve Mısır kendilerini özgürlüğe kavuştursalardı **«bu tabii bizim için çok iyi birşey olurdu. Zira kendi ülkemizde yapmak zorunda olacağımız çok şey olacak. Avrupa ve Kuzey Amerika'nın yeniden örgütlenmesi büyük bir güç sağlayacak ve yarı uygar ülkelerin kendi yararları için yürüdükleri yolda izliyecekleri bir örnek olacak.»**

R. Luxemburg ve Ulusal Sorun

Rosa Luxemburg da Marx ve Engels gibi, ulusal hareketleri, başlıca, Avrupa'ya özgü hareketler olarak düşündü ve Asya'yla Afrika'daki ulusal hareketlere pek az önem verdi. Marx ve Engels gibi o da, ulusal bağımsızlık mücadelelerini değerlendirmekte, herhangi bir mutlak ölçüyü reddetti. Fakat Rosa Luxemburg, bilimsel sosyalizmin kurucularının sözlerini tekrarlayan bir mürit değildi.

Siyasi hayatının henüz ilk safhasında, Rosa Luxemburg, genel olarak Avrupa'da ve özellikle Rusya'da 19 uncu yüzyılın sonlarına doğru durumun hayli değiştiğini ve bu nedenle Marx'la Engels'in Avrupa'daki ulusal hareketlere karşı tutumlarının artık savunulamaz hâle geldiğini öne sürdü.

Batı ve Merkezî Avrupa'da, burjuva demokratik devrimleri dönemi geride kalmıştı. Prusya Junkerleri kendi egemenliklerini çok sağlam bir biçimde gerçekleştirmişlerdi ve artık Çarın yardımına ihtiyaçları kalmamıştı. Aynı zamanda Çarlık idaresinde bazı çatlaklar görülmeye başlamıştı: Varşova'da, Lodz'da, Petrograd'da, Moskova'da ve Rus İmparatorluğunun her yerinde kütlesel grevler, köylülerin asi uyanışı... Marx ve Engels zamanında, devrimin merkezi, Batı ve Merkezî Avrupa olduğu halde, artık 19 uncu yüzyılın sonunda ve 20 nci yüzyılın başında Doğu'ya, Rusya'ya kaymıştı. Marx zamanında devrimci ayaklanmaları bastıran başlıca jandarma Çarlık olduğu halde artık Çarlığın kendisi, Batılı kapitalist güçlerin yardımına (özellikle malî yardımına) muhtaç hale gelmişti. Bir zamanlar Rus

kurşunları ve rubleleri Batıya giderken, şimdi artık Alman, Fransız, İngiliz ve Belçika silâhları ve Marklar, Franklar, Sterlinler, gittikçe artarak, Rusya'ya akmaya başlamıştı.

Rosa Luxemburg, bunlardan başka, kendi ana vatanı olan Polonya'nın ulusal arzularında temel değişiklikler olduğunu da öne sürmekteydi. Marx ve Engels zamanında ulusal hareketin lideri Polonya soylularıyken, şimdi ülkede artan kapitalist gelişme ile birlikte, bunlar sosyal yönden yerlerini yitiriyorlar ve Polonya'daki ilerici hareketleri bastırmakta bir müttefik olarak Çarlıktan yardım istiyorlardı. Yeni Polonya'nın soyluları, ulusal bağımsızlık isteklerini teskin etmişlerdi. Polonya burjuvazisi de ulusal bağımsızlık arzusuyla çatışır duruma düşmüştü, çünkü bu burjuvazi, kendi sanayiinin ana pazarını Rusya'da kurmuştu. Rosa Luxemburg **«Polonya Rusya'ya altın zinciriyle bağlanmıştır,** dedi, **kapitalist gelişmeye ulusal devlet değil, soygun devleti uygun düşer.»** (Przeglad Socjaldemokratyczny, SDKPL'nin yayın organı, 1908, No: 6)

Rosa Luxemburg'a göre, Polonya işçi sınıfı da Moskova ve Petrograd'la Varşova ve Lodz'u birbirinden farklı görmediği için, Polonya'nın Rusya'dan ayrılmasıyla pek ilgilenmiyorlardı.

Bu nedenle Polonya'da, ulusal bağımsızlık için savaşacak ağırlıkta bir sosyal güç yoktu. Sadece aydınlar bağımsızlık fikrini güdüyorlardı, ancak onlar da küçük bir sosyal gücü temsil ediyorlardı. Rosa Luxemburg, Polonya'daki sosyal güçler ve bu güçlerin ulusal sorun konusundaki davranışlarıyla ilgili tahlilini şu cümlelerle bitirmektedir:

«Sosyal gelişmenin yönü göstermiştir ki, Polon-

Neue Zeit, 1895 - 1896, S. 466)

ya'da, Polonya'nın restorasyonunu gerçekleştirecek iktidarda ve istekte bir sosyal sınıf yoktur.» (Die

Rosa Luxemburg bu tahlilden şu sonucu çıkarıyordu: Kapitalizm altında, ulusal bağımsızlık sloganı hiçbir ilerletici değere sahip değildi ve Polonya ulusunun iç güçleri tarafından gerçekleştirilemezdi; sadece şu ya da bu emperyalist kuvvetin müdahalesi, ulusal bağımsızlık isteğini var edebilirdi. Rosa Luxemburg, sosyalizmde ulusal baskı olmayacağı için, ulusal bağımsızlık sloganına yer olmayacağını ve insanlığın enternasyonal birliğinin gerçekleştirileceğini öne sürüyordu. Böylece kapitalizm oldukça Polonya'nın gerçek bağımsızlığı gerçekleştirilemezdi ve bu yöndeki hiçbir adımın ilerletici bir değeri olamazdı. Sosyalizmde ise, böyle bir slogana ihtiyaç bulunamazdı. Bu nedenle Polonyanın ulusal yönden kendi kaderini tayin mücadelesine işçi sınıfının ihtiyacı yoktu ve bu mücadele gerçekte gerici bir mücadeleydi. İşçi sınıfının ulusal sloganı, kültürel hayatta ulusal özerklik isteğiyle sınırlandırılmalıydı.

Bu tutumu takınışı nedeniyle Rosa Luxemburg ve Partisi SDKPL, Pilsudski'nin (sonradan Polonya nın askerî diktatör olmuştur.) Başkanı bulunduğu Polonya Sosyalist Partisinin sağ kanat mensuplarıyla sert bir çatışmaya girdi. Bu partililer sosyalizme sadece dudaktan bağlı olan milliyetçilerdi. Milliyetçiliklerinde bir kütle temelinden yoksun oldukları için yabancı güçlerle fesat kurarak, ulusal bağımsızlığı doğurabilecek bir dünya savaşına güvenme ölçüsünde, serüven tertiplerine giriştiler.

PPS nin sağ kanadının kalesi olan Galicia'da, Avusturya'nın idaresi altında, Polonyalılar, Rus İm-

paratorluğuna bağlı bölgede yaşıyanlardan daha iyi muamele görüyorlardı. Çünkü çeşitli milliyetlerin karması olan Hapsburg İmparatorluğu, kendi imparatorluğunu sağlamlaştırabilmek için Polonya egemen sınıfına dayanmak zorundaydı. Bu nedenle, PPS nin liderleri, Hapsburg İmparatorluğunu, Ruslara yeğ tutma eğilimini gösterdiler ve birinci dünya savaşı sırasında Viyana ve Berlin'in ajanları gibi çalıştılar.

Daha önceleri, 1905 devrimi sırasında, PPS'nin Galicia'daki lideri Daszynski, Polonya işçilerinin küt lesel grevlerini suçlayacak kadar ileri gitmişti; çünkü, ona göre, Polonya işçilerinin mücadelesi Rus işçilerinkiyle özdeş olma eğilimindeydi ve bu yüzden Polonyalıların ulusal birliğinin temeline dinamit konmaktaydı. Ancak Rosa Luxemburg'un Polonya işçi hareketi içindeki muhalifleri hakkında açık bir bilgi sahibi olunursa, Rosa Luxemburg'un Polonya ulusal sorunu konusundaki tutumu tam anlamıyla anlaşılabilir.

R. Luxemburg Lenin'den

Ayrı Düşünüyor

Rosa'nın şoven PPS ye karşı yürütmek zorunda olduğu mücadele, onun genel olarak ulusal sorun konusundaki bütün davranışına rengini vermiştir. PPS nin milliyetçiliğine muhalefette o kadar ileri gitmiştir ki, bu partinin programındaki kendi kaderini tayin hakkına dahi cephe almıştır. Bu yüzden kendi partisi olan SDKPL 1903 de Rus Sosyal Demokrat Partisinden ayrılmış ve ondan sonra hiç

bir zaman Bolşeviklerle bir örgüt içinde birleşmemiştir.

Lenin, PPS'ye muhalefette Rosa Luxemburg'la aynı görüşteydi ve Polonya sosyalistlerine düşen görevin, ulusal bağımsızlık ya da Rusya'dan ayrılmak için savaşmak değil, Polonya ve Rus işçilerinin enternasyonal birliği için mücadele etmek olduğunu söylüyordu. Ancak, Polonya üzerine egemen bir ulusun mensubu olarak Lenin, büyük Rus şovenizminin işine yarar düşüncesiyle, ulusal sorun konusundaki nihilist bir tutumda ihtiyatlıydı. Bundan dolayı da, Polonya işçileri, ulusal bir devlet kurma isteğinden sakınırlarken, Rus sosyalistleri, eğer arzu ederlerse Polonyalıların kendi devletlerini kurma haklarım savunmak zorundaydı:

«Polonya Sosyal Demokratlarının, büyük tarihî değeri, enternasyonalizm sloganını ileri götürmüş olmalarıdır. Onlar şöyle diyorlar. «Biz, bütün ülkeler proletaryasının kardeşçe ittifakının herşeyden daha değerli olduğunu biliyoruz. Ve Polonya'nın kurtuluşu için hiçbir zaman savaşmıyacağız.» Bu, onların büyük faziletidir ve bizim sadece, Polonya'daki Sosyal Demokrat yoldaşları sosyalist olarak görmemizin de başlıca nedenidir. Ötekiler yurtseverlerdir, Polonyalı Plekhanovlardır. Fakat sosyalizmi korumak için, aşırı, marazî milliyetçiliğe karşı savaşmanın gerekli görüldüğü bu eşsiz (unique) durum, ortaya bir garip olguyu çıkarmıştır: Yoldaşlarımız bize gelmişler ve Polonya'nın özgürlüğü ve Rusya'dan ayrılma hakkını savunmaktan vazgeçmemizi istemişlerdir.

«Çok sayıda ulusu baskı altında tutan, onlara egemen olan biz Ruslar, Polonya'nın, Ukrayna'nın, Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılma hakkını neden ta-

nımayalım? Çünkü Polonya'nın Sosyal Demokratları, Rus işçileriyle birliği kesin olarak avantajlı bulmuşlar, Polonya'nın ayrılmasına karşı durmuşlardır. Böyle yapmaya da hakları vardır. Ancak bu insanlar, enternasyonalizmi güçlendirmek için aynı sözleri tekrar etmeye ihtiyaç olmadığını anlamak istemiyorlar; yaptığımız şey, Rusya'da, tabi ülkelerin ayrılma hakkı üzerinde kuvvetle dururken, Polonya'da, bu tür ülkelerin birleşme hakkı üzerinde ısrarla durmaktır. Birleşme hakkı, zımnen, ayrılma hakkına da delâlet eder. Polonyalılar birleşme hakkından söz etmek durumunda iken, biz Ruslar, ayrılma hakkı üzerinde durmalıyız.» (Lenin, Seçme Eserler, Cilt V. S. 307 — 308).

Lenin'le Luxemburg arasında, ulusal sorun konusundaki ayrılık, şöyle özetlenebilir: Rosa Luxemburg, Polonya milliyetçiliğine karşı çıkar ve, ulusal sorun konusunda nihilist bir tutuma eğilim gösterirken, Lenin, ezen ve ezilen ulusların durumlarının birbirinden farklı olduğunu gerçekçi bir biçimde gördü ve aynı sorunda, iki ayrı ülkenin davranışının ayrı olması gerektiğini anladı. Böylece Lenin ve Luxemburg, aynın oktaya, yani uluslararası işçilerin birliği noktasına ulaşmak için, birbirinden farklı ve birbirine zıt durumlardan hareket ederek, ayrı yönde ilerlediler. İkinci olarak, Luxemburg, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının, sınıf mücadelesiyle uzlaşmazlığını öne sürerken, Lenin, genel devrimci mücadelede, bütün demokratik çabalardan, silâh olarak yararlanmayı başardığı gibi, bu hakkı da sınıf mücadelesinin emrinde kullandı. Lenin'in ulusal sorun konusunu ele alışı, diyalektikti. O, ulusal baskıda zıtların birliğini ve parçanın - ulusal bağımsızlık mücadelesinin - bütüne - enternasyonal sos-

yalizm mücadelesine · tabiiyetini görmüştü. Bu, Rosa Luxemburg'da eksikti. Rosa Luxemburg'un, ulusal sorun konusundaki gücü, onun enternasyonalizme olan bağlılığından ve bağımsız düşünüşünden ileri gelir. Bu onu, Polonya'nın Rusya'ya karşı durumunun, Marx'ın ve kendisinin yaşadığı zaman arasında nasıl değiştiğini görmeye sevketmiştir. Bu değişiklik, Marx'ın tersine, onun, Polonya'nın ulusal mücadelesine cephe almasına, fakat aynı zamanda ve yine Marx'la Engels'in aksine, Türkiye'ye karşı Güney Slavlarının ulusal hareketini desteklemesine sebep olmuştur. Marx ve Engels, Çarlığın ilerleyişini durdurmak için, Osmanlı İmparatorluğu birliğinin savunulması gerektiğini öne sürmüşlerdi. Marx ve Engels aynı şekilde, Panslavik ideal girdabına çekilen ve Çarlık elinde kör bir silâh olan Güney Slav ulusal hareketine cephe alınması gerektiğini belirtmişlerdi. Rosa Luxemburg, Balkanlarda, Marx'tan bu yana gelişen yeni şartların mükemmel bir tahlilini yaptı. Onun vardığı ilk sonuç şuydu: Osmanlıların baskısı altında bulunan Balkan uluslarının kurtuluşu, Avusturya — Macaristan İmparatorluğundaki ulusları harekete geçirirdi. Avrupa'daki Osmanlı İmparatorluğunun sonu, aynı zamanda Hapsburg İmparatorluğunun da sonu demek olurdu. İkinci olarak, Rosa Luxemburg'a göre, Marx'tan bu yana, Balkanlardaki ulusal hareketler, burjuvazinin sultası altına girmişti ve bundan ötürü, Rus etkisinin herhangi bir biçimde devamı, ancak Osmanlı baskısından ötürü olabilirdi. Balkan ülkelerinin Osmanlı boyunduruğundan kurtulması, Çarlığın etkisini arttırmaz, aksine azaltırdı. Çünkü Balkan halkları, tutucu Çarlıkla, her geçen gün daha fazla çatışan genç ve ilerici bir burjuvazinin liderliği altındaydı. Bu dü-

şünceyle, Rosa Luxemburg'un, Balkan uluslarının ulusal mücadelelerine karşı tutumu, Polonya'ya karşı olan tutumundan büyük ölçüde farklılık göstermiştir.

Maamafih, Rosa'nın canlı düşünce bağımsızlığı, daha önce ele aldığımız bazı sorunlarda da görüldüğü gibi, onun tecrübelerini, işçi hareketine doğru genelleştirme eyiliminde olma zaafiyetiyle karışmış, bir terkip haline gelmiştir.

BÖLÜM : VII

ROSA LUXEMBURG'UN BOLŞEVİK İKTİDARI ELEŞTİRİSİ

1918 Eylül ve Ekiminde, daha Breslau cezaevindeyken, Rosa Luxemburg, Rus devrimi hakkında bir kitapçık yazdı. Temel olarak, sadece Alman gazetelerini değil, fakat arkadaşları tarafından, cezaevindeki hücresine gizlice sokulan Rus gazetelerini de esas almıştı. Alman devrimi ona cezaevinin kapılarını açtığı için, eserini bitirmedi, hatta, üzerinde yeniden durmadı.

Bu kitapçığın ilk baskısı, 1922 de, Rosa Luxemburg'un ölümünden sonra, onun silâh arkadaşı Paul Levi tarafından yayınlandı. Bu ilk basım tam değildi, ancak 1928 de, sonradan ele geçirilen orijinal metin esas alınarak yeniden basıldı.

Ekim Devrimine Destek

Rosa Luxemburg, Ekim devriminin ve Bolşevik Partisinin en hararetli destekçisiydi. Bu desteğini, kitapçığında şöyle yazarak belirtiyordu:

«Cesaretini, devrimci uzak görüşlülüğünü ve tarihî bir anda sebatım ortaya koyabilen bir parti, Lenin, Troçki ve öteki yoldaşlar, iyi bir ölçüdürler. Batılı Sosyal Demokratların eksikliğini hissettikleri devrimci şerefi ve gücü, Bolşevikler temsil etmişlerdir. Onların Ekim ayaklanması, sadece Rus devriminin değil, enternasyonal sosyalizmin şerefinin de kurtuluşudur.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi. S. 16)

Ayrıca şöyle yazıyordu Rosa Luxemburg :

«Bu, şu ya da bu, ikinci dereceden bir taktik meselesi değil, proletarya hareketinin kapasitesi, hareket gücü meselesidir. Bunda, Lenin, Torçki ve arkadaşları ilktirler, dünya proletaryasına örnek olarak ilk ortaya çıkanlardır; bugüne kadar «ben cesaret ettim» diyebilecek olanlardır.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 56)

Ekim devrimini en aşırı deyimlerle methetmesine rağmen, Rosa Luxemburg, Bolşevikler tarafından yapılan herşeyi eleştirisiz kabul etmenin, emekçi hareketine iyi bir hizmet olmıyacağına inanıyordu. Ona göre, Marksist tahlil metodu, ilkin devrimci eleştiriden geçmemiş hiçbir şeyi kabul edemezdi.

Devrimini Tecrit

Edilmesinin etkisi

Rosa Luxemburg'a göre, Batıdaki Sosyal Demokrasinin ihaneti, Rus devriminin tecrit edilmesi şartlarını yaratmıştı. Bu şartlar Rus devrimini, kendi gelişme yolunda bazı çarpıklıklara, tahriflere sü-

rükleyecekti. Enternasyonal bir devrimci destek olmaksızın «bir ülkede, proletaryanın en büyük enerjisi ve en büyük fedakarlığı dahi, kaçınılmaz biçimde çelişmeler ve falsolar labirentinde karışıklığa düşebilirdi.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 5)

Bu çelişmeler ve falsolardan bazılarına işaret ettikten sonra, Rosa Luxemburg, onların sebeplerini de açıkça ortaya koyar:

«Rusya'da olup bitenler, anlaşılır şeylerdir ve sebep - sonuç zincirinin kaçınılmaz biçimde kendini ortaya koymasıdır, bu zincirin ilk halkası Alman proletaryasının başarısızlığı, son halkası da Alman emperyalizminin Rusyayı işgalidir. Lenin'den ve arkadaşlarından, bu şartlar altında en mükemmel demokrasiyi meydana getirmelerini, örnek bir proletarya diktatörlüğü kurmalarını ve alayişli bir sosyalist ekonomiyi gerçekleştirmelerini beklemek, onlardan insanüstü birşeyler istemek olurdu. Son derece güç koşullar altında, kararlı devrimci sebatları, hareket içinde örnek alınacak güçleri ve enternasyonal sosyalizme olan kopmaz sadakatleri ile, yardım edilebilecek herşeye yardım etmişlerdir.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 54 - 55)

Bolşevik Liderlerin Hataları

Objektif unsurlar, devrimleri falsolara sürükleyebilir, liderliğin sübjektif unsurları da bu falsoları tehlikeli hale getirebilir. Bütün taktikler tam bir teorik sistem içinde dondurulmak ve enternasyonal Proletaryaya sosyalist taktikler modeli olarak salık

verilmek istenirse tehlike başgösterir.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 55)

Bu tehlikeli fikir Stalinistler ve heyhat kendisini anti - Stalinist diye niteleyen bazıları tarafından tamamen benimsenmiştir.

Rosa Luxemburg, Bolşevik iktidarını, şu noktalarda, onların politikasını hatalı gördüğü için, eleştirmiştir :

1. Toprak Sorunu
2. Milliyetler Sorunu
3. Kurucu Meclis
4. İşçilerin demokratik hakları

Her konuyu ayrı ayrı ele alacağız.

Bolşevik Toprak Politikası

Rosa Luxemburg'a göre, sosyalist bir toprak politikası, tarımsal üretimin sosyalizasyonunu teşvik etmeyi amaç edinmelidir. «... Teknik bakımdan çok ilerlemiş, tarımsal üretim metodu ve araçları bakımından gelişmiş geniş toprak mülklerinin millileştirilmesi, toprakta sosyalist üretim biçimi için ancak bir hareket noktası olabilir. Şüphesiz küçük köylüden toprağını almak gerekli değildir. Küçük köylü kendi başına bırakılabilir, bir süre sonra, o küçük köylü, sosyal üretimin üstün yararlarını görerek kendi tarafımıza kazanılabilir ve önce kooperatif birliği içindeki üstün yararlara, daha sonra da bütünüyle sosyalize edilmiş bir ekonominin yararlarına inandırılabilir. Şimdilik, topraktaki her sosyalist ekonomik reform, büyük ve orta büyüklükte

toprak mülkiyetinden başlamalıdır işe.. Mülkiyet hakkı, herşeyden önce, ulusun, ya da devletin olmalıdır. Zaten sosyalist bir hükümet mevcutsa, ikisi aynı şey demektir. Tarımsal üretimi, geniş kapsamlı sosyal üretimin gereklerine uygun olarak örgütleme olanağı ancak böylece sağlanır.» (Rosa Luxemburg, Rus Devrimi, S. 18)

Ancak Bolşeviklerin siyaseti, bu düşünceye aykırı idi :

«... Bolşeviklerin sloganı, toprağın derhal köylüler tarafından ele geçirilerek paylaşılması şeklindedir... Oysa bu, sosyalist bir tedbir değildir, hatta bu tedbire giden yolu kapatır; tarımsal ilişkilerde sosyalist dönüşüme, aşılamayacak engeller koyar.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 19)

Rosa Luxemburg, oldukça haklı olarak ve bir kâhin gibi, toprak mülkiyetinin köylüler arasında paylaşılmasının, köylük bölgelerde özel mülkiyet gücünü arttıracağını ve böylece gelecekte tarımın sosyalize edilmesi yollarına büyük engeller yığacağını belirtiyordu:

«Eskiden topraktaki sosyalist reforma karşı duranlar, sadece bir küçük asiller ve kapitalist mülk sahipleriyle küçük köy burjuvazisi azınlığıydı. Halkın kütlesel devrimci hareketi tarafından, bunların mülküne el konması oyuncak gibi birşeydir. Fakat şimdi, onların elinden mülkiyetin zapt edilmesinden sonra, tarımsal üretimin sosyalize edilmesi yolundaki herhangi bir girişime muhalif olarak, son derece büyük, yeni gelişmiş ve güçlü bir mülk sahibi köylüler kütlesi vardır. Bunlar yeni kazanılmış mülkiyet haklarını, her sosyalist harekete karşı dişleriyle, tırnaklarıyla koruyacaklardır.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 20 - 21)

Bu gerçeğin, yani çelişik, gerici ve küçük kapitalist köylüler denizinde ufak bir işçi sınıfının tecrit edilmesi gerçeğinin ne kadar önemli olduğu, Stalin'in ortaya çıkışıyla anlaşılmıştır.

Ne var ki, Lenin ve Troçki'nin yapabilecekleri başka birşey yoktu. Bolşevik Partisi programının, bütün toprak mülklerinin millileştirilmesini öngördüğü doğrudur. Ve yıllar boyu Lenin, toprak ağalarının arazilerini köylülere dağıtmaya taraftar olan Sosyal Devrimcilere karşı koymuştu. Ancak 1917 de toprak sorununa acele bir çözüm bulunması gerektiği zaman Lenin, hayli suçlanmış olan Sosyal Devrimcilerin ya da daha çok spontane köylü hareketinin sloganlarını benimsedi. Bolşevikler böyle yapmasalardı, hem kendileri, hem de önderlik ettikleri kent işçi sınıfı, köylük bölgelerde tecrit edilebilirlerdi ve böylece devrim ölü doğmuş olurdu, ya da çok kısa ömürlü kalırdı. 1919 Macar devriminde olduğu gibi...

Hiçbir strateji ya da taktik esnekliği, Bolşeviklerin, Rus devrimindeki temel çelişmenin üstesinden gelmelerine yetemezdi. Rus devrimini iki çelişik sınıf, proletarya ve köylüler başarmıştı. Proletarya kollektivist, köylüler ise bireyci (endividüalist) idi. Daha 1906 da Troçki, işçi sınıfının köylülere önderlik edeceği gelecek devrimin, köylülerin proletaryaya kesinlikle cephe almasıyla sona erebileceği ihtimalini ortaya koymuştu. Troçki'ye göre, ancak ve ancak devrimin yaygınlaşması, işçi iktidarını alaşağı edilmekten kurtarabilirdi:

«Rus proletaryası, dünyadaki tutucuların örgütlü düşmanlığıyla ve dünya proletaryasının devrime örgütlü olarak yardım etmeye hazır oluşuyla karşı-

laşacaktır. Kendi haline bırakıldığı zaman, Rus işçi sınıfı, köylüler sırt çevirdikleri anda, kaçınılmaz olarak, karşı devrim tarafından ezilecektir. İşçilerin, kendi siyasal iktidarlarının kaderini ve sonuç olarak bütün Rus Devriminin kaderini, Avrupa'daki sosyalist devrimin kaderine bağlamaktan başka çareleri kalmayacaktır.» (L. Troçki. İtogy i Perspektivy, Moskova 1919, S. 80)

Rosa Luxemburg'un Bolşevik toprak politikası hakkındaki tahminleri, Rus devriminin durumuna bakıldığı zaman, gerçek payı büyük olan tahminlerdir ve Bolşevik politikasında var olan tehlikeleri göstermektedir. Fakat durum, Bolşeviklerin, yaptıklarından başka türlü bir devrimci toprak politikası uygulamalarına izin vermemiştir: Bolşeviklerin yaptığı şey, köylülerin, toprak ağalarından zaptedilen araziyi dağıtma yolundaki demokratik ve spontane arzularına razı olmaktan başka birşey değildir.

Milliyetler Politikası

Rosa Luxemburg, milliyetler sorununa ilişkin Bolşevik politikasını da, devrime yönelmiş ciddî tehlikeleri göstererek eleştirmekteydi:

«Bolşevikler, askerî yenilginin, Rusya'nın yıkılış ve çöküşüne dönüşmesinden bir ölçüde sorumludurlar. Bundan başka bizzat Bolşevikler, kendi politikalarına bir sloganı temel yaparak, bu durumun objektif güçlüklerini büyük ölçüde keskinleştirmişlerdir. Bu slogan, gûya halkların kendi kaderlerini tayin hakkı ya da daha doğrusu Rusya'nın çözülüp dağılmasıdır.» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 29).

Kendi kaderini tayin hakkı sloganı yerine Rosa Luxemburg, «bir devrim alanı olarak Rus İmparatorluğunun birliğini, dişiyle tırnağıyla savunarak ve her türlü ayrılığa cephe alarak, İmparatorluk alanı içindeki devrimci güçlerin sağlam birliği, dayanışma ve Rus Devrimi alemindeki bütün topraklarda yaşayan proleterlerin ayrılmazlığı için çalışma» politikasını öneriyordu. (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 29)

Bu sorun hakkındaki düşüncelerinde, Rosa Luxemburg çok yanılmaktaydı.

Eğer Bolşevikler, onun bu konudaki tavsiyelerine uysalardı, Rus İmparatorluğu tarafından ezilen ülkelerdeki egemen sınıflar, halk kütlelerini gittikçe daha çok ölçüde toplamayı başarırlar ve böylece Sovyet iktidarı giderek tecrit edilirdi. Bolşevikler, öteki ulusları ezen bir ulus adına, kendi kaderini tayin hakkı sloganını öne sürerek, bütün halkların devrimci birliğini sağladılar. Böylece Bolşevikler dünya savaşında yitirilen toprakların hiç değilse bir kısmını ve iç savaşın başlangıcında meselâ Ukrayna'yı toparlamayı başardılar. Bütün halklar için kendi kaderini tayin hakkı politikasından sapma yüzündendir ki, Kızıl Ordu ilk defa Varşova kapılarında püskürtüldü, sonra Gürcistan'ın en bürokratik ve anti - demokratik bir biçimde işgali nedeniyle de Bolşevikler, Gürcülerin nefretini kazandılar. (x)

Rosa Luxemburg, toprak sorununda olduğu kadar, milliyetler sorununda da yanılıyordu.

(x) Rosa Luxemburg'un, Bolşevik iktidarının milliyetler siyasetini eleştirmesi, onlarla kendi arasında hemen hemen yirmi yıl boyunca süren ayrı düşünüşünün bir devamıdır. (6 ncı bölüme bakınız.)

Kurucu Meclis

Rosa Luxemburg'un Bolşeviklere yönelttiği eleştirilerden biri de, onların Kurucu Meclisi dağıtmalarıydı. Şöyle yazıyordu R. Luxemburg :

«Şu bir gerçektir ki, Lenin ve arkadaşları, kendi Ekim zaferleri sırasında, bir Kurucu Meclis toplanmasını şiddetle istiyorlardı. Kerensky hükümetinin bu konuda ipe un sermesi, işi sürüncemede bırakması, Bolşeviklerin bu hükümeti itham gerekçelerinden biriydi ve yapılan birçok şiddetli hücumun temelini teşkil ediyordu.

«Troçki, «Ekim devriminden Brest Litovsk'a» adlı ilgi çekici broşüründe der ki: Ekim devrimi, bütün olarak devriminin kurtuluşu demek olduğu gibi, Kurucu Meclisin de kurtuluşudur. Ve Troçki şöyle devam eder: Biz Kurucu Meclise, Zeretelli'nin Hazırlık Parlamento'su yoluyla değil, fakat iktidarın Sovyetler tarafından ele geçirilmesiyle ulaşılabileceğini söylediğimiz zaman tamamen haklıydık.» Böyle bir Kurucu Meclis isteğine rağmen, aynı liderler 6 Ocak 1918 de Kurucu Meclisi dağıttılar.

Rosa Luxemburg'un broşüründe önerdiği şey Şuralar + Kurucu Meclis fikri idi. Fakat olaylar açıkça gösterdi ki, bu, ikili bir iktidara yol açabilirdi. İkili bir iktidar da, işçi iktidarının organı olan Şuraları (Sovyetler) tehdit edebilirdi. Bolşevik liderler, Kurucu Meclisi dağıtma kararını haklı göstermek için, Kurucu Meclis seçiminde uygulanan kanunun, modası geçmiş ve köylülerin zengin azınlığına hakları olmayan bir ağırlık verici nitelikte olduğunu söylediler. Bu zengin azınlık, Kurucu Meclisin ilk ve tek oturumunda, toprak sorununa ilişkin kararları,

barışı ve iktidarın Sovyetlere verilmesini onaylamayı reddetmişti Rosa Luxemburg, bu duruma rağmen, Bolşeviklerin, eski hataları tekrarlamayan yeni bir seçim yapabilecek olduklarını söyliyerek, fikrinde direndi.

Fakat Kurucu Meclisin dağıtılmasının gerçek nedeni, bu gerekçeden daha derinlerdedir. Bir defa Şuralar (Sovyetler) geniş ölçüde işçi sınıfı örgütüyken, Kurucu Meclis, başlıca köylülerin oyuna dayandırılmıştı. Bolşevikler, Şuraların (Sovyetlerin) 20 milyon kişi tarafından seçilen ve 8 Kasım 1917 de toplanan ikinci kongresinde ezici bir çoğunluğa sahip olmalarına rağmen, bütün Rus halkı tarafından seçilen Kurucu Meclisin dörtte birinden fazlasının desteğini sağlayamadılar. Bu bir tesadüf değildi. Özel mülkiyetten yana olan köylü, toprak dağıtımında Bolşevik desteğini kazansa dahi, kendini Bolşevizmle özdeşleştiremezdi. Bu nedenle Şuralar (Sovyetler), işçi iktidarı için, Kurucu Meclisin olabileceğinden çok daha güvenilir bir destekti.

Fakat Şuraların (Sovyetlerin) yanında, Kurucu Meclisi (ya da Parlamentoyu) istememek için daha temel bir sebep vardı —Bu sebep Rus nüfusu içinde köylü nüfusunun hakimiyetiyle ilgili bir sebep değildir— Nasıl ki Parlamento, burjuva egemenliğinin bir biçimi ise, Şuralar (Sovyetler) de işçi sınıfı yönetiminin özel bir biçimiydi.

Gerçekte Alman devriminde, Rosa Luxemburg, görüşünü köklü olarak değiştirdi ve USPD'nin sloganına kuvvetle cephe aldı. USPD nin sloganı, İşçi Konseyleri ve Ulusal Meclis'di. 20 Kasım 1918 de o şöyle yazıyordu :

«Ulusal Meclis istiyen herkes, bilerek ya da bil-

miyerek devrimi, bir burjuva devriminin tarihî seviyesine indiriyor; bunu isteyen, burjuvazinin, kendini gizliyen bir ajanıdır, ya da küçük burjuvazinin bilinçsiz bir temsilcisidir....

«Bugün önümüzde duran yollar, demokrasi ya da diktatörlük değildir, burjuva demokrasisi ya da sosyalist demokrasidir. Proletarya diktatörlüğü, sosyalist anlamda demokrasidir.» (R. Luxemburg, Seçme Söylevler ve Yazılar, Berlin 1955, S. 606)

İşçilerin demokratik Haklarının kısıtlanması

Rosa Luxemburg Bolşevikleri, işçi demokrasisini dipten torpillemek ve sınırlamaktan sorumlu tutuyor ve eleştiriyordu. Bu konuda, Rusya'nın tüm trajik tarihi, onun bir kâhin kadar ve mutlak olarak haklı bulunduğunu ispatlar.

Rosa Luxemburg'un Rus Devrimi hakkındaki broşürünün özünde, bütün öteki yazıları ve söylevlerinde olduğu gibi işçilere inanç ve onların, ama sadece onların, insanlığın yüzyüze geldiği buhranları yenebileceği kanısı vardı. O, işçiler demokrasinin proleter devriminden ve sosyalizmden ayrılamayacağına hararetle inanıyordu. Şöyle yazmıştı:

«... Sosyalist demokrasi, sosyalist ekonomi kurumlarının ardından gelen, sadece vadedilmiş toprakta başlayan birşey değildir; sosyalizm, belli bir zaman süresi içinde, bir avuç sosyalist diktatörü sadakatle desteklemiş değerli kişilere verilen bir tür Noel armağanı da değildir. Sosyalist demokrasi, sınıf egemenliğinin yıkılmasıyla ve sosyalizmin kurulma

sıyla aynı zamanda (simültane) başlar. Sosyalist demokrasi, iktidarın sosyalist parti tarafından ele geçirildiği anda başlar. O, proletarya diktatörlüğüyle aynı şeydir.

«Evet diktatörlük!... Fakat bu diktatörlük demokrasiyi tasfiye değil, burjuva toplumunun ekonomik ilişkilerine ve iyi tahkim edilmiş haklarına azimkâr ataklar sayesinde kaim olabilir. Bunsuz bir sosyalist dönüşüm tamamlanamaz. Fakat bu diktatörlük, sınıf adına küçük bir önder azınlığının değil, bir sınıfın eseri olmalıdır...» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 54)

Rosa Luxemburg, sosyalizm düşmanlarına karşı yöneltilmiş proleter diktatörlüğünü tereddütsüz desteklemesine rağmen, sadece tam ve insicamlı bir demokrasinin, işçi sınıfının egemenliğini güven altına alabileceğini ve işçi sınıfının büyük potansiyeline fırsat verebileceğini ileri sürüyordu. O, Bolşeviklerin bu kavramdan saptıklarını iddia etmekteydi :

«Lenin — Troçki diktatörlük kuramının altında yatan zımnî varsayım şudur : Sosyalist dönüşüm devrimci partinin cebinde, enerjik bir biçimde uygulanmayı bekleyen hazır bir formüldür. Maalesef —ya da bereket versin— mesele bu değildir. Sadece uygulanacak hazır reçetelerden uzak olarak, sosyalizmin ekonomik, sosyal ve hukukî bir sistem şeklinde gerçekleşmesi, geleceğin sisleri arasında gizli birşeydir. Bizim sahip olduğumuz şey, gerekli tedbirleri arıyacağımız yönleri gösteren birkaç işaret direğinden ibarettir. Biz, aşağı yukarı, sosyalist ekonomiye giden yolu açmak için başlangıçta neleri tasfiye etmek zorunda olduğumuzu biliriz. Fakat ekonomiye,

hukuka ve sosyal ilişkilere sokulması gerekli olan, büyük küçük, binlerce somut ve pratik tedbirin tabiatına gelince, hiçbir sosyalist partinin programında ya da el kitabında, bu konuda bir anahtar yoktur. Bu bir kusur değildir, fakat daha çok bilimsel sosyalizmi, ütopik çeşitlerine üstün kılan birşeydir. Toplumun sosyalist sistemi, bir tarihî ürün olmalıdır ve ancak bir tarihî ürün olabilir. Kendi tecrübelerinin okulunda, kendi gerçekleşmesi sırasında, canlı tarihin gelişmelerinin bir sonucu olarak doğan bu tarihî ürün, her zaman herhangi bir gerçek toplumsal ihtiyaçla birlikte, bu ihtiyacı tatmin etmek için gerekli araçları, sorunla birlikte ve aynı zamanda çözümü de yaratır. Ancak durum böyle olunca, açıktır ki sosyalizm, kendi tabiatı gereği, hükümet fermanıyla getirilemez.»

Rosa Luxemburg, Rus işçileri topluluğunun ekonomik ve sosyal hayata aktif bir katılma göstermiyeceği kehanetinde bulunmuştu:

«... Sosyalizm, ülkede siyasal hayatın zaptedilmesiyle birkaç resmî masanın ardındaki bir düzine entellektüel tarafından emredilecek. Şûralardaki (Sovyetlerdeki) hayat gittikçe daha fazla ölçüde kötürümleşmek durumundadır. Genel seçim, kısıtlanmamış basın ve toplanma özgürlüğü, özgür fikir çabası olmazsa, hayat, her kamu kurumunda ölü hale gelir ve bu kamu kurumlarında, aktif unsur olarak sadece bürokrasi kalır. Toplum hayatı derece derece uykuya varır ve birkaç düzine parti lideri, tükenmek bilmez bir enerji ve sınırsız bir tecrübeyle, ülkeyi yönetir ve ülkeye hakim olur. Gerçekte onların arasında sadece önemli bir düzine kafa, önderliği yüklenir ve zaman zaman işçi sınıfından bir kaymak tabaka, liderlerin konuşmalarını alkışlayacakları ve

önerileri oybirliğiyle onaylayacakları toplantılara davet edilir. Bu bir diktatörlüktür, ama proletarya diktatörlüğü değil, bir avuç politikacının diktatörlüğü... Bu, burjuva anlamında, Jacobin idaresi anlamında bir diktatörlüktür...» (R. Luxemburg, Rus Devrimi, S. 47 - 48)

Rosa Luxemburg'un, Rus Devrimini eleştirisi, devrimci sosyalizmin reformist eleştiricilerine bir teselli kapısı açmaz, fakat işçi sınıfı bilimini canlı tutmak isteyenlere bir yardımcı olabilir. Rosa Luxemburg'un Bolşevik partisini eleştirisi Marksizm geleneğine ve Karl Marx'ın temel düsturuna uygundur :

«... Var olan herşeyi insafsızca eleştirmek...»

BÖLÜM . VIII

SERMAYE BİRİKİMİ

1906 - 1913 yılları arasında Rosa Luxemburg, Alman Sosyal Demokrat Partisinin aktivistler okulunda ekonomi politik dersleri verdi. Bu dersleri verdiği sırada Marksist ekonomi hakkında, **«İntroduction to Political Economy» «Ekonomi Politiğe Giriş»** adlı bir kitap hazırladı. Kitabın müsveddelerini hazırladığı sırada beklenmedik bir güçlükle karşılaştı :

«Kapitalist üretim sürecinin bütününü, uygulamadaki ilişkilerini dikkate alarak ve objektif tarihî sınırlılığıyla açıkça izah etmeyi başaramadım. Meseleye daha yakından bakınca inandım ki, bu, Marx'ın Kapital'inin ikinci cildindeki teorik meselelerle ilişkili çözülmemiş bir hususta ve aynı zamanda bugünün emperyalist politikası ve bu politikanın ekonomik kökleriyle çok yakından ilgiliydi.»

Böylece Rosa Luxemburg, başlıca teorik eserini **«The Accumulation of Capital. A. Contribution to an Economic Explanation of Imperialism» (Sermaye Birikimi. Emperyalizmin Ekonomik İzahına Katkı)** adlı kitabını yazdı. Kitap, Marx'ın Kapi-

tal'ini yakından bilmiyenlerin kolay kolay anlayamayacağı kadar ağırdı. Aynı zamanda Rosa Luxemburg'un bu çalışması, onunla aynı fikirde olalım olmayalım, Kapital'den bu yana Marksist ekonomiye, eğer en önemli değilse bile, en önemli katkılardan biriydi.

Sorun

Marx, kapitalizmin hareket kanunlarını tahlil ederken, uzayda yer çekimi kanunu üzerinde çalışan bir bilgin gibi, sorunu, kapitalist olmayan (non-kapitalist) bütün unsurlardan soyutlamıştı.

Rosa Luxemburg, sorunu şöylece ele almıştır: Kapitalist olmayan (non - kapitalist) ülkelerin bulunmadığı ya da kapitalist ve işçi sınıflarının yanı sıra başka sınıfların olmadığı, soyut, saf kapitalizmin koşulları altında, genişletilmiş yeniden üretim vuku bulabilir mi? Marx, bunun olabileceğini farzetmiştir. Rosa Luxemburg, genel olarak, kapitalist ekonominin tahlili amacıyla, kapitalist olmayan unsurlardan bir soyutlama yapmanın haklı görüleceğini, ancak genişletilmiş yeniden üretim sorunu incelenirken, böyle bir soyutlamanın haklı görülemiyeceğini öne sürmüştür.

Gerçekte pür kapitalizm hiçbir zaman mevcut olmadığı için, sorun şüphesiz tam anlamıyla teoriktir: Zira kapitalizm, kapitalizm öncesi dönemi yaşıyan alemi istilâ ederken, genişletilmiş yeniden üretim zaten vuku bulmuştu. Kapitalizmin bu istilâsı ya bizzat kapitalist ülkenin içinde, köylülerle zanaatkârları yıkarak feodalizmi zaptetmek ya da kapitalizm öncesi tarımsal bir ülkeyi istilâ etmek biçimindeydi. Ve kapitalizm bu istilâyı gerçekleştirirken genişletilmiş yeniden üretim vuku bulmuştu.

Kapitalizm saf şekliyle hiçbir zaman var olmamışsa, o zaman şu soru sorulabilir: Saf kapitalizmde genişletilmiş yeniden üretimin teorik bakımdan mümkün olup olmaması meselesinin önemi nedir? Herşeyden önce ne Marx, ne Rosa Luxemburg, bütün kapitalizm öncesi biçimler yıkılıncaya kadar kapitalizmin varlığım sürdüreceğini farzetmemişlerdir. Bununla beraber bu soruya verilecek cevap, kapitalist olmayan alemin, kapitalizmin çelişmelerinin hafifletilmesi ya da şiddetlendirilmesi üzerindeki ve kapitalizmi emperyalist genişlemeye iten etkenler üzerindeki etkisine ışık tutabilir.

Marx'ın Şemaları

Marx'ın, kapitalizmde yeniden üretim sürecini, tümüyle nasıl tanımladığını izahla başlayalım işe.

Marx basit yeniden üretimin tahliliyle yani, —kapitalizmde hiçbir zaman var olamıyacak— sermaye birikiminin olmadığı ve bütün artı değerin, kapitalistlerin kişisel tüketimleri için harcandığı ve böylece üretimin genişlemediği varsayımıyla işe başlar.

Kapitalistin basit yeniden üretime devam etmesi için belli koşullar var olmalıdır. O, fabrikasının ürününü satabilmelidir ve elde ettiği parayla, işine devam etmek için ihtiyacı olan üretim araçlarını (makineler, ham maddeler, vs.) alabilmelidir; ayrıca ihtiyacı olan iş gücünü satın alabilmelidir. İşçiler tarafından, üretim araçlarının yardımıyla üretilen ürün, yeniden pazar bulmalı ve bu böylece devam etmelidir.

Kapitalist kişi yönünden, onun fabrikasının ne

ürettiği önemli değildir. Yeter ki o kapitalist, ürünleri için alıcı bulabilsin ve böylece sermaye + artı değer gerçekleşsin... Tümüyle kapitalist ekonomi için önemli olan şey, toplam üretimin belli, kararlaştırılmış bir kullanım değerinin bulunmasıdır. Bir başka deyişle, toplam üretim, işçilerle kapitalistlerin ihtiyaç duyduğu tüketim araçlarını ve üretim sürecini tekrarlayacak üretim araçlarını tedarik etmelidir. Ayrı ayrı ürünlerin miktarı ihtiyarî olarak kararlaştırılamaz: Üretilen üretim araçları, değer bakımından sabit sermayenin (c) büyüklüğüne eşit olmalıdır; üretilen tüketim araçları değer bakımından ücretlere —değişken sermaye (v)— ve artı değere (s) eşit olmalıdır.

Basit yeniden üretimi tahlil etmek için Marx, endüstriyi iki temel bölüme ayırmıştır: biri üretim araçları üreten sanayi (Bölüm I), ikincisi tüketim araçları üreten sanayi (Bölüm II). Basit yeniden üretimin vuku bulması için, bu iki bölüm arasında belli bir denge bulunmalıdır. Meselâ, açıktır ki, Birinci Bölüm, kendisi ve İkinci Bölüm için gerekli olandan çok makine üretirse, üretim fazlası çıkacaktır ortaya, sonuçta birinci bölümdeki üretim mefluç hâle gelecektir. Aynı şekilde, Birinci Bölüm çok az makine çıkarırsa yeniden üretim kendini aynı seviyede tekrarlamayacak, geriliyecektir. Eğer İkinci Bölüm her iki Bölümdeki (v + s) den az ya da çok üretirse, aynı mesele, o bölüm için de varittir. (x)

(x) Marx'ın, «Kapital» inin ikinci bölümündeki tahlillerinin cebir formülü biçimindeki bu eşitlikleri, Bukharin tarafından «Der İmperialismus und die Akkumulation Das Kapitals (Berlin 1925) adlı eserinde formüle edilmiştir ve bu formüller, Marx'ın birçok aritmetik örneklerini toplaması bakımından çok yararlıdır.

Üretim araçları talebi ile ekonominin tümündeki tüketim araçları talebi arasındaki oran, Sermayenin makine ve ham maddeler alımına ayrılan bölümü (c) ile ücret ödemelerine ayrılan bölümü (v) + tüm ekonomide kapitalistlerin sağladığı kâr arasındaki orana bağlıdır.

Bir başka deyişle Birinci Bölümün üretimi (P_1), Birinci Bölümün sabit sermayesi (C 1) ile İkinci Bölümün sabit sermayesi (C 2) nin toplamına eşit olmalıdır : $P\ 1 = C\ 1 + C\ 2$

Aynı biçimde, İkinci Bölümün üretimi (P2) de her iki bölümdeki ücretlerle artı değer toplamına eşit olmalıdır:

$P\ 2 = v\ 1 + c\ 1 + v\ 2 + s\ 2$

Bu iki eşitlik, bir eşitlikte birleştirilebilir:

$c2 = v1 + s1$

Başka bir deyişle, İkinci Bölümün ihtiyaç gösterdiği makine, ham madde vs'nin değeri, Birinci Bölümdeki işçilerle kapitalistlerin ücretleriyle, artı değerin toplamına eşit olmalıdır.

Bu eşitlikler basit yeniden üretim içindir. Genişletilmiş yeniden üretimin formülleri daha karmaşıktır. Burada artı değerin bir kısmı kapitalistlerin kişisel tüketimleri için harcanır — Bu, bundan böyle (r) harfiyle işaret edilecektir. — Ve artı değerin bir kısmı da sermaye birikimine ayrılır — Bu kısım da bundan böyle (a) harfi ile işaret edilecektir.

(a) iki kısma ayrılır: bir kısmı ek üretim aracı alımı için kullanılır yani sabit sermayeye eklenmek üzere sarfedilir (ac). Bir kısmı da üretimde yeniden istihdam edilen işçilerin ücretlerinin ödenmesine ayrılır (av).

Eğer basit yeniden üretimde üretim araçları sosyal talebi (cl + c2) formülü ile ifade edilirse, genişletilmiş yeniden üretimin (cı + acl + c2 + ac2) formülüyle ifade edilmesi gerekir.

Bunun gibi, tüketim maddeleri sosyal talebi formülü (vl + sl + v2 + s2) de şu hale gelir:

(vl + rl + avl + v2 + r2 + av2)

Bundan dolayı genişletilmiş yeniden üretim için gerekli şartlar şöyle formüle edilebilir:

Pl = cl + acl + c2 + ac2
P2 = vl + rl + av l + v2 + r2 + av2
Ya da:
c2 + ac2 = vl + rl + avl (X)

Marx'ın Şemalarını Rosa Luxemburg'un eleştirisi

Rosa Luxemburg, basit yeniden üretim formülüyle genişletilmiş yeniden üretim formülü mukayese edildiği zaman, ortaya bir paradoks çıktığını göstermiştir. Basit yeniden üretim durumunda (c2

(x) **Kapitalist çıkmaza, farklı «Marksist» bir cevap, Rosa Luxemburg'un kitabını eleştirirken, Otto Bauer tarafından verilmiştir. Marx'tan ve Rosa Luxemburg'dan daha da karmaşık yeniden üretim şemalarını kullanarak Otto Bauer, şunu ispatlamaya çalışmıştır: «Sermaye birikimi, kendisini, nüfus artışına uydurur. Refah, buhran, durgunluk şeklindeki döngü, kapitalist üretim makinesinin, sermaye birikimini nüfus artışına uydurarak, çok geniş ya da çok küçük birikimin üstesinden gelmesi gerçeğinin deneysel bir ifadesidir» (Die Neue Zeit, 1913, S. 871) Ve bu görüş Malthus'un değil, Marx'ın bir öğrencisi tarafından dile getirilmiştir. Ona göre, ilk unsur nüfus artışı değil, sermaye birikimidir.**

= vl + sl) olacaktır. Genişletilmiş yeniden üretim durumunda da:

(c2 + ac2 = vl + rl + avl) olacaktır.

Şimdi, (vl + rl + avl), (vl + sl) den küçüktür. (acl, sl den çıkarıldığı için)

Böylece eşitlik basit yeniden üretimin koşulları altında meydana getirilseydi, genişletilmiş yeniden üretime geçiş, Bölüm II de, sadece birikmeme (non accumulation) olayını değil, birikmezlik (disaccumulation) gibi bir anlamsızlığı da çağırırdı.

Rosa Luxemburg, Marx'ın, genişletilmiş yeniden üretimi açıklarken kullandığı diyagramlarda c2 için, basit yeniden üretim tablosunda kullandığından daha küçük bir rakam seçmesi, bir rastlantı sonucu değildir, der.

Basit yeniden üretim diyagramı :

» I 4000 c + 1000 v + 1000 s = 6000
» II 2000 c + 500 v + 500 s = 3000
Toplam 9000

Genişletilmiş ölçü üzerine ilk birikim diyagramı:

» I 4000c + 1000v + 1000s = 6000
» II 1500c + 750v + 750s = 3000
Toplam 9000 »

(Kapital, Cilt II, S. 596)

Görülüyor ki, Bölüm II'deki sabit sermaye, genişletilmiş yeniden üretimde, basit yeniden üretimde olduğundan 500 eksiktir.

Marx, genişletilmiş yeniden üretim diyagramını ayrıntılarıyla işlemeye devam eder ve Bölüm I ve

Bölüm II de sermayenin organik kompozisyonunun (yani sabit sermayenin değişken sermayeye oranının) değişmediğini, sömürü oranının sabit kaldığını ve Bölüm I deki artı değerin yarısının sermayeye dönüştüğünü farzederek, sermayenin yeniden üretiminin şu sonuçları vereceğini gösterir:

İlk yıl	I	4400c	+	1100v	+	1100s	= 6600
	II	1600c	+	800v	+	800s	= 3200
					Toplam		9800
İkinci yıl	I	4840c	+	1210v	+	1210s	= 7260
	II	1760c	+	880v	+	880s	= 3520
					Toplam		10780
Üçüncü yıl	I	5324c	+	1331v	+	1331s	= 7986
	II	1936c	+	968v	+	968s	= 3872
					Toplam		11858
Dördüncü yıl	I	5856c	+	1464v	+	1464s	= 8784
	II	2129c	+	1065v	+	1065s	= 4259
					Toplam		13043
Beşinci yıl	I	6442c	+	1610v	+	1610s	= 9662
	II	2342c	+	1172v	+	1172s	= 4686
					Toplam		14348

(Kapital, Cilt II, S. 598 — 600)

Rosa Luxemburg, bu çizelgeyi tahlil ederek, bir özelliği ortaya koydu:

«Bölüm I de artı değerin yarısı her defasında sermayeye dönüşür ve öteki yarısı tüketilirken, böylece hem üretim, hem kapitalistlerin kişisel tüketimi düzenli bir biçimde genişlerken, Bölüm II de iki safhalı süreç şu hatalı seyri izler:

İlk yıl	**150**	**Sermaye**	**dönüşür**	**600**	**tüketilir**
İkinci yıl	**240**	**»**	**»**	**660**	**»**
Üçüncü yıl	**254**	**»**	**»**	**626**	**»**
Dördüncü yıl	**290**	**»**	**»**	**678**	**»**
Beşinci yıl	**320**	**»**	**»**	**745**	**»**

Ve R. Luxemburg şunu ekler :

«Söylemeye hacet yok, tablonun mutlak rakamları, her eşitlikte keyfidir. Fakat bu, onların bilimsel değerini eksiltmez. Tam anlamıyla belli ilişkileri ifade ettikleri farzedildiği için, bu rakamlar birbiriyle ilişkili bir nicelik oranıdır. Bölüm I deki birikim ilişkilerini ifade eden bu kesin, mantıkî kurallar, aynı ilişkileri Bölüm II için yorumlayabilme pahasına kabul edilmiş görünmektedir; bu durumda tahlilin ortaya koyduğu iç bağımtıların gözden geçirilmesi gerekmektedir.» (R. Luxemburg, Sermaye Birikimi, Londra 1951, S. 122)

«Burada birikim ve tüketim için izlenecek aşikâr bir kural yoktur; bunlarm her ikisi de tamamen Bölüm I deki birikimin gereklerine tabidir» (R. Luxemburg, Sermaye Birikimi, Londra 1951, S. 122).

Eğer, genişletilmiş yeniden üretimin gelişimine bakarak, Bölüm I de olduğu kadar, Bölüm II'de de, hem sermaye birikiminin, hem kapitalistin kişisel tüketiminin düzenli bir genişleme gösterdiğini farzetseydik ,o takdirde iki Bölüm arasmda gittikçe artan bir dengesizlik ortaya çıkardı.

Bu nedenle Rosa Luxemburg'a göre Bölüm I deki birikim ilişkileri için ortaya konacak herhangi bir mantıkî kural, Bölüm II deki birikim ilişkilerine, bazı ilkeler pahasına uygulanabilirdi; aksi tak-

dirde, yani Bölüm I de uygulanan kurallar, Bölüm II deki birikim ilişkilerine de uygulansaydı, Bölüm II de üretim fazlası biçiminde bir dengesizlik ortaya çıkar ve gittikçe büyürdü.

Genişletilmiş yeniden üretim için, Bölüm II deki sabit sermayenin, basit yeniden üretimdeki sabit sermayeden 500 daha küçük olmamasını hareket noktası olarak kabul edersek, mesele daha iyi anlaşılır; o zaman Bölüm I ve Bölüm II arasında bir dengesizlik olurdu: Bölüm I'in tüketim maddeleri talebi, sürecin başında, Bölüm II deki tüketim maddeleri mevcudundan 500 kücük olurdu: genişletilmiş yeniden üretim sürecinin başında, 500 değerinde tüketim maddeleri üretim fazlası ortaya çıkardı.

Rosa Luxemburg, öteki bazı unsurları, meselâ sömürü oranındaki artışı, sermayenin organik kompozisyonundaki artışı bir yana bırakmasaydı, onun kanıtı, daha da kuvvetli olurdu. Eğer sömürü oranı artarsa, bu (s:v) oranındaki artış demektir; o zaman, üretim maddelerine karşıt olarak tüketim maddeleri nisbî talebi düşecektir ve bundan ötürü ya Bölüm II deki birikim oranı, hattâ Marx'ın tablolarındakinden daha da hatalı olacaktır, ya da Bölüm II de yükselen artı değerler görülecektir. Sermayeye dönüşen artı değer oranındaki herhangi bir artış, sermayenin organik kompozisyonundaki herhangi bir büyüme gibi, aynı sonuçları doğurur.

Yukarda sözü edilen üç eğilimi, sömürü oranındaki artış, birikim oranındaki artış ve sermayenin organik kompozisyonundaki artış eğilimini, Marx, kapitalizmin mutlak yasaları olarak kabul etmişti.

Eğer bunlar dikkate alınsaydı, Rosa Luxem-

burg'un, saf kapitalizmde ekonomik dengesizliğin mutlak, kaçınılmaz ve sürekli bir olgu olduğu yollu iddiası daha da kuvvet kazanırdı.

Eleştiriye karşı eleştiri

Ancak bütün öteki unsurlarla ilişkili, fakat onların hepsini iptal eden bir önemli unsur var: Bölüm I in, Bölüm II ye olan nisbî ağırlığındaki artış... Sermayenin organik kompozisyonundaki gelişme, tekniğin ilerlemesi, tarihî ve mantıkî bakımdan, Bölüm II ye kıyasla, Bölüm I deki artışla irtibatlıdır. Nitekim sermaye malları net çıktısının (out put), tüketim malları çıktısına oranı, İngiltere'de şöyle hesaplanmıştır:

1851 de 100: 470
1871 de 100: 390
1901 de 100: 170
1924 de 100: 150

Birleşik Amerika için de rakamlar şöyledir:

1850 de 100: 240
1890 da 100: 150
1920 de 100: 80

Japonya için ise rakamlar şöyle:

1900 de 100: 480
1913 de 100: 270
1925 de 100: 240

(WS ve ES Woytinsky, «**World Population and Production**» Dünya Nüfusu ve Üretim, New York 1953, S. 415 — 416).

Bölüm II ye kıyasla Bölüm I deki artışın, Rosa Luxemburg tarafından sözü edilen bazı unsurlara muhalif olduğunu gösteren, iki Bölüm arasındaki değişim ilişkilerinde, Bölüm I'in Bölüm II ye göre nisbî ağırlığındaki değişimin etkisine dair bazı tablolar ortaya konacaktır.

Bölüm I'e yatırılan sermaye, Bölüm II ye kıyasla iki yönde büyüyebilir:

1 — Bölüm I de, Bölüm II dekinden daha yüksek bir birikim oranına sahip olarak

2 — Bölüm II den Bölüm I'e sermaye transfer ederek

Bu iki biçime dair örnekler vereceğiz.

Bölüm I deki birikim oranının Bölüm II dekinden fazla olduğunu farzedelim. Meselâ Bölüm I deki artı değerin yarısının, Bölüm II de ise üçte birinin sermayeye dönüştüğünü kabul edelim. Bundan başka unsurların (yüzde 100 oranında sömürü nisbetinin, sabit sermayenin değişken sermayeden beş kat fazla olduğu bir sermaye organik kompozisyonunun) aynen kaldığını, değişmediğini de varsayalım. O zaman, Marx'ın tablolarını kullanarak, sermayenin yeniden üretimi şu sonuçları verecektir (Rakamlar basit kalabilmek için yuvarlak alınmıştır):

Hareket Noktası :

I 5000c + 1000v + 1000s = 7000
II 1500c + 300v + 300s = 2100

İlk yılın sonunda :

I 5000c + 1000v + 500r + 417ac + 83av = 7000

II 1500c + 300v + 200r + 80ac + 20av = 2100

c2 + ac2 = 1580 iken, vl + rl + avl = 1583 olur.

Böylece ilk yılın sonunda, Bölüm II deki artı değer yerine, Bölüm I de görülen artı değer 3 olur.

İkinci Yılm Sonunda :

I 5417c + 1083v + 54lr + 450ac + 90av = 7583

II 1580c + 320v + 213r + 90ac + 18av = 2220

c2 + ac2 = 1670 iken, vl + rl + avl = 1714 olur.

Bölüm I deki artı değer 44 dür.

Üçüncü Yılın Sonunda :

I 5867c + 1173v + 586r + 489ac + 98av = 8213

II 1670c + 338v + 225r + 94 ac + 19av = 2346

c2 + ac2 = 1764 iken, vl + rl + avl = 1857 olur

Bölüm I deki artı değer şimdi 93 olmuştur.

Yukardaki tablolardan açıkça anlaşıldığı üzere, eğer sömürü oranı ile sermayenin organik kompozisyonunun aynen kaldığını farzedersek, Bölüm I deki birikim oranı, Bölüm II dekinden daha yüksek olur ve o zaman Bölüm I de üretim fazlası ortaya çıkar.» (x)

Yukarda söylediğimiz gibi, Bölüm II den Bölüm I'e artı değer transferi yoluyla da, Bölüm I, Bölüm II ye oranla nisbî artış gösterebilir. Bu hususu, tablo

---

(x) Bölüm I'deki birikim oranının, Bölüm II dekinden daha yüksek olduğu şeklindeki bu görüşe Rosa Luxemburg'un karşı durması ve gösterdiği kamtlar tamamen yanlıştır. Fakat bu kitabın genişliği bu sorunla uğraşmak için yeterli değildir. Okurlar, kaynaklara başvurabilirler.

ile gösterelim. Her iki Bölümde de sömürü oranının, sermayenin organik kompozisyonunun ve birikim oranının aynı olduğunu ve değişmeksizin aynı kaldığını varsayacağız. Aym zamanda, Bölüm II de yaratılan artı değerin yarısının Bölüm I'e aktarıldığım farzedeceğiz. O zaman, genişletilmiş yeniden üretim şöyle olabilir:

Hareket Noktası :

I 5000c + 1000v + 1000s = 7000
II 1500c + 300v + 300s = 2100

İlk Yılın Sonunda:

I 5000c + 1000v + 500r + 417ac + 83av = 7000
II 1500c + 300v + 150r + 63ac + 12av (+ Bölüm I'e aktarılan artı değer: 63ac + 12av) = 2100

Bu durumda c2 + ac2 = 1563 iken,
vl + rl + avl (+ Bölüm II den aktarılan av) = 1595 olur.

Böylece ilk yılın sonunda Bölüm II de Rosa Luxemburg tarafından tahmin edilen artı değer yerine, Bölüm I de 32 ye ulaşan bir üretim fazlasıyla yüzyüze geliriz.

İkinci Yılın Sonunda:

I 5480c + 1095v + 547r + 455ac + 91av = 7670
II 1563c + 312v + 65ac + 13av (+ Bölüm I e aktarılan artı değer: 65 ac + 13av) = 2187

Bu durumda c2 + ac 2 = 1628 iken,
vl + rl + avl (+ Bölüm II den aktarılan av), = 1746 olur.

Bölüm I deki artı değer 118 dir.

Üçüncü Yılın Sonunda :

I 6000c + 1200v + 600r + 500ac + 100av = 8400

II 1628c + 325v + 162r + 67ac + 14av

(+ Bölüm I e aktarılan artı değer: 67ac + 14av) = 2278

Bu durumda c2 + ac2 = 1695 iken,

vl + rl + avl (+ Bölüm II den aktarılan av) = 1914 olur.

Bölüm I deki artı değer şimdi 219 olmuştur.

Rosa Luxemburg, bir Bölüm'den öteki Bölüme artı değer aktarmanın Bölümler arasında bir değişim dengesi kurmaya yardımcı olabileceği fikrine karşı durur. Rosa Luxemburg şöyle der:

«Bölüm II den Bölüm I'e aktarılmasına niyet edilen, sermayeye dönüşmüş artı değerin kullanılması olanaksızdır. Bir defa, bu artı değerin maddî biçimi, Bölüm I'e uygun düşmez, ikincisi, iki Bölüm arasındaki değişim ilişkileri, Bölüm I'in ürünlerinin Bölüm II ye aktarılmasını zorunlu kılar.» (Rosa Luxemburg, Sermaye Birikimi, Londra 1951, S. 340 — 341)

Başka bir deyişle, Rosa Luxemburg, Marx'ın plânının, artı değerin gerçekleşmesinin, yalnızca Bölümler arası bir değişim yoluyla olabileceği ve ikinci olarak da, Bölüm II de tahmin edilen artı değerin doğal bir biçim alacağı, meselâ tüketim aracı olarak kalacağı ve doğrudan üretim aracı olarak hizmet edemiyeceği varsayımına dayandırıldığını öne sürer.

Birinci kanıt, aynı Bölüm içindeki teşebbüsler arası değişimin artı değeri gerçekleştirmeye hizmet edebilmesi nedeniyle yerinde değildir: Bir şapka fabrikasının sahibi, şapkalarını bisküvi yapan işçile-

re satar ve kendi işçileri tarafından yaratılan artı değeri gerçekleştirmiş olur.

İkinci olarak, oldukça geniş miktarda tüketim maddesi, aynı zamanda üretim aracı hizmetini görebilir: Bir bina müteahhidi, apartman dairesi yerine fabrika binaları yaparsa, bu Bölüm II den Bölüm I'e sermaye aktarılmasına delâlet eder; elektrik, evleri aydınlatabileceği gibi makineleri de harekete getirebilir; tahıl insanları besliyebileceği kadar (tüketim) domuzları da besleyebilir (üretken tüketim) vs.

Üçüncüsü, bir Bölüm'den ötekine sermaye aktarılması imkânı olmadıkça, Marksist ekonominin temelini teşkil eden tüm ekonomi içinde kâr oranının eşitlik eğiliminde olduğu kaziyesi, dayanaksız kalır.

Yukardaki tablolardan açıkça anlaşıldığı üzere, eğer, bütün öteki koşullar sabit kalırsa, Bölüm II ye kıyasla Bölüm I deki nisbî artış, Bölüm I deki değişim ilişkilerinde kendi artı değerini hasıl eder.

Bu unsur, Rosa Luxemburg tarafından Bölüm II deki artı değerin sebebi olarak gösterilen şeyle çatışmaz mı? Birbirine zıt farklı unsurlar, bir paranın iki yüzü gibi değil midirler? Şüphesiz bu böyledir.

Rosa Luxemburg bir artı değerin Bölüm II de ortaya çıkması gerektiği sonucuna varmıştı. Çünkü o, paranın sadece bir yüzüne dikkat ediyordu. Paranın iki yüzüne bakınca, açıkça görülür ki, saf kapitalizmde birikim kararsız değil de düzenli oldukça, her iki Bölümde de artı değer bir oran dahilinde mümkündür.

Maamafih, birikim yatay yönde gelişirken, her

iki Bölüm arasındaki karşılıklı değişim sayesinde, fazla üretimi önliyecek olan bir Bölümlerarası orantının muhafaza edileceği yollu teorik ihtimal, gündelik hayatta kapitalizmin anarşik işleyişi karşısında bu tenasübün sürekli ve düzenli bir biçimde korunabileceği anlamını taşımaz ve burada Rosa Luxemburg'un değindiği unsur — içinde kapitalizmin genişliyeceği kapitalist olmayan (non - kapitalist) biçimlerin varlığı — çok önemlidir. Bu unsur, Rosa Luxemburg'un öne sürdüğü gibi, genişletilmiş yeniden üretim için önceden gerekli birşey değilse bile, en azından genişletilmiş yeniden üretim ve birikim sürecini kolaylaştırıcı bir unsurdur. Rosa Luxemburg'un şu sözlerine katılmamak mümkün değildir:

«Birikim, kapitalist ekonominin dalları arasındaki iç ilişkiden daha fazla birşeydir»,; kapitalist ve kapitalist olmayan (non - kapitalist) çevre arasındaki ilişkiler sonucu «iki büyük üretim Bölümü bazan, birbirinden bağımsız olarak kendi birikim sürecini kendisi ifa eder, fakat ondan sonra her adımda hareketler birbirinin üzerinden aşar ve birbirini kateder. Bu noktadan, daha karmaşık ilişkilere, iki Bölümdeki birikimin yönünde ve hızında ayrılıklara hem maddî unsurlar hem değer unsuru hususunda kapitalist olmayan üretim usûlleriyle farklı ilişkilere varırız...» (Rosa Luxemburg, Sermaye Birikimi, Londra 1951, S. 417).

Gerçekte, Bölümler arasındaki dengeyi sağlayan ya da bozan unsurlar (sömürü oranı, farklı endüstrilerdeki birikim oranı, farklı endüstrilerde sermayenin organik kompozisyonundaki değişiklik, vs, vs...) çok fazladır. Ve ekonomi bir defa dengeden çıkınca, önceki orantı bir çığ gibi nisbetsizliğe dönüşür. Bundan dolayı, kapitalist endüstri ile ka-

pitalist olmayan (non - kapitalist) alem arasındaki değişim (mübadele), mutlak ölçülerle oldukça küçük olsa bile, kapitalizmin istikrarı ve esnekliği üzerine müthiş ölçüde etki yapabilir.

Kapitalizmin sınırlı pazarı

Rosa Luxemburg kitabında, iki Bölüm arasındaki değişim ilişkilerini tanımlayan yeniden üretim şemalarının tahlili ve iki Bölüm arasındaki başka bir dizi ilişki arasında yalpalar durur. Bu ikinci tür ilişki, üretim araçlarının tüketim araçları haline dönüşmesi imkânına değgin ilişkilerdir. Marx'ın şemalarında ifade edilen oranlar, birikimin şartlarıdır; fakat birikimin gerçekleşmesi için düzenli bir biçimde genişleyen mal talebine ihtiyaç vardır ve sorun, bu isteğin nereden geldiği noktasında toplanır.

Kapitalist gelişme, artan bir çıktıya (output) ve sermaye mallarının emilmesine bağlıdır. Fakat bu da son tahlilde, endüstrinin, artan tüketim malları çıktı'sını satmaya bağlıdır. Maamafih, ürünlerini satmaya çalışarak kapitalist endüstri, derin bir çelişkiye, üretimle sınırlı pazar arasındaki temel çelişkiye düşer :

«Bütün gerçek buhranların nihai sebebi, kapitalist üretimin, üretici güçleri geliştirme eyilimine kıyasla kitlelerin sınırlı tüketimi ve yoksulluğu bakî kalır.» (K. Marx, Kapital, cilt III, S. 568)

Rosa Luxemburg'a göre, sınırlı pazarın birikime çıkardığı engelden kapitalizmi koruyan şey, kapita-

list endüstrinin, kapitalist olmayan (non - kapitalist) ülkelere nüfuz etmesidir. (x).

Emperyalizmin öteki
Ekonomik etkileri

Rosa Luxemburg, kapitalizmde kapitalist olmayan (non - kapitalist) sınırın etkisine, Marksist ya da Marksist olmayan herhangi bir iktisatçıdan çok daha fazla dikkati çekmiştir. Rosa Luxemburg, bu hususta bütün temel noktaları geliştirmediyse dahi, herhangi bir kişi, bu unsura dayanarak kapitalizmin, kapitalist olmayan (non - kapitalist) topraklara doğru genişleyişinin etkilerini toparlayabilir :

1 — Geri sömürge ülke pazarlarının, sınai ülkelerden artan mal talebi, o ülkelerdeki üretim fazlası eğilimini hafifletir, işsizler yedek ordusunu azaltır ve sınai ülkeler işçilerinin ücretlerinde bir artış sağlar.

2 — Bu yolla artan ücretler gittikçe artan bir etkiye sahiptir. Endüstri ülkesinde iç pazarı genişleterek, üretim fazlası eğilimini zayıflatır, işsizlik azalır, ücretler artar.

(x) Gerçekten, düzenli bir yeniden üretim için gerekli olan şey, sadece ekonominin tümü içinde birinci ve ikinci bölümlerin üretimi arasında belli bir oran bulunması değil, fakat aynı zamanda bölümler arasındaki oranın, ekonominin her dalın da da muhafaza edilmesidir. Böylece meselâ, giyim eşyası üreten makine (Bölüm I) üretimi, giyim eşyası endüstrisindeki (Bölüm II) bu tür makine isteği ile uyuşma ihtiyacını gösterecektir

3 — Sermaye ihracı, kendi malları için, hiç değilse geçici bir süre bir pazar yaratarak, endüstri ülkesinin refahma refah katar. İngiltereden Hindistan'a pamuklu mamûl ihracı, Hindistan'ın bunu derhal ödiyebileceği, meselâ pamuk ihraç ederek ödiyebileceği ön varsayımına dayalıdır. Öte yandan, demiryolu yapımı için sermaye ihracı da bir satmalma gücünün ya da Hindistan'm ihraç gücünün ötesinde, ray, lokomotif vs. gibi mallar ihracını öngörür. Başka bir deyişle, bir zaman için, sermaye ihracı, ileri ülkeler endüstrisi için pazarların genişletilmesinde de önemli bir etkendir. Maamafih zamanla bu unsur tersine döner: Sermaye bir defa ihraç edildi mi, sömürge ülkeler o sermaye için kâr ya da faiz ödemeye başladıktan sonra, sanayileşmiş ana ülkeden mal ihracı frenlenir. Hindistan'a yatırılan 10 milyon sterlinglik bir sermayenin kârını ödemek için Hindistan ihraç ettiğinden daha az ithal etmek zorundadır, böylece 10 milyon Sterling'in ihtiyaç gösterdiği parayı tasarruf eder. Başka bir deyişle, İngiltere'den Hindistan'a sermaye ihracı hareketi İngiliz malları için pazarı genişletir; Hindistan'daki İngiliz sermayesi için ödenen kâr ve faiz, İngiliz malları pazarını daraltır. Bu nedenle, başka ülkelerde büyük İngiliz yatırımları bulunması, İngiltere'de kütlesel işsizliği ve üretim fazlasını tamamiyle önlemez. Lenin'in görüşüne karşıt olarak, başka ülkelere yatırılmış sermayeden elde edilen yüksek kazanç, emperyalist ülkedeki refaha ve istikrara yardım etmez, bir kütlesel işsizlik ve buhran unsuru olur.

4 — Sömürgelere sermaye ihracı, emperyalist ülkedeki tüm sermaye piyasasını etkiler. Sermayenin boş yere yatırılmayı bekleyen artı değeri, çok küçük olsa bile, onun kümülatif etkisi korkunç olabilir.

Zira sermaye piyasasında bir baskı yaratabilir, kâr oranını düşürme eyilimini kuvvetlendirebilir. Bu, sırayla sermayenin aktivitesi üzerine, bütün ekonomik faaliyete, istihdama ve dolayısıyla kütlelerin satınalma gücüne etki yapabilir ve böylece piyasada bir kısır döngü ortaya çıkar. Fazla sermayenin ihracı bu güçlüklere çare olabilir ve böylece hem tüm kapitalist zenginlik, hem reformizm yönünden büyük önem taşıyabilir.

5 — Sermaye piyasasındaki baskıyı böylece hafifleterek sermayenin ihraç edilmesi, farklı yatırımcılar arasındaki rekabeti azaltır ve dolayısıyla herbirinin ekipmanını modernize ve rasyonalize etme ihtiyacını hafifletir. (Bu bir ölçüde, İngiliz endüstirisinin teknik gerilliğini açıklamaktadır.) Bu durum, üretim fazlası eğilimini ve işsizliği zayıflatır, ücretleri düşürür, vs.

6 — Sömürgelerden ucuz hammade ve erzak satın alınması, endüstri ülkelerinde, kâr oranını düşürmeksizin gerçek ücretlerde arttırım yapılabilmesini sağlar. Ücretlerdeki bu artış, kâr miktarında ve oranında bir indirim yapmaksızın, yani kapitalist üretim hareketini zayıflatmaksızın iç pazarın genişlemesi demektir.

7 — Tarımsal sömürgelerin, endüstriyel ülkeler için pazarı genişletmeye hizmet ettikleri süre

a — İleri endüstri ülkelerinin üretken gücüne kıyasen sömürge dünyasının büyüklüğü ölçüsünde ve

b — Sömürgelerin sanayileşmesi ertelendiği nisbette uzun olacaktır.

8 — Emperyalizmin, kapitalist zenginlik üze-

rindeki bütün yararlı etkileri, eğer emperyalist sınai ülkelerle onların sömürgeleri arasında hiçbir ulusal sınır olmasaydı ortadan kalkardı. İngiltere Hindistan'a mal ve sermaye ihrac etti, oradan ucuz ham maddeler ve erzak getirdi, fakat Hindistan'da, İngiliz kapitalizminin işgaliyle artan işsizlerin İngiliz işçi pazarına katılmasına izin vermedi. İngiltere'ye, kütlesel Hint göçünü önlemek amacıyla malî bir engel olmasaydı geçen yüzyıl boyunca ücretler artmazdı.. Kapitalizmin buhranı gittikçe daha derinleşmekteydi ve reformizm devrimci Chartizmin yerini dolduramıyordu.

Sonuç

Marx'ın, Kapitalin ikinci cildinde yer alan şemalarına, Rosa Luxemburg'un yönelttiği eleştirilerle aynı görüşte olmıyabiliriz. Bundan başka, kapitalist üretim biçimi hakim bir esas değil de tek esas olsaydı, kapitalizmin iç çelişmeleri yüzünden kısa zamanda çökeceği hakkındaki mantık zincirinin tümüyle veya bazı halkalarıyla da aynı fikirde olmayabiliriz. Kim ne düşünürse düşünsün Rosa Luxemburg, kapitalizmin istikrarıyla ilgili olarak kapitalist olmayan (non - kapitalist) aleme dikkati çekmekle çok büyük bir hizmet görmüştür. Buna hiç şüphe yoktur.

Rosa Luxemburg'un **«Sermaye Birikimi»** adlı eserinin İngilizce nüshasına yazdığı önsözde profesör Joan Robinson'un dediği gibi, «...**pek az kişi inkâr eder ki, kapitalizmin yeni ülkelere yayılışı bir akademik ekonomistin deyişiyle son iki yüzyılın yüz yılımıza özgü geniş bir hamlesidir. Ve birçok akade-**

mik iktisatçı, yirminci yüzyılda dünya ölçüsünde sınırların kapatılışını, kapitalizmin içinde bulunduğu güç durum addeder.»

Joan Robinson, Rosa Luxemburg'un tahliline yönelttiği methiyeyi, yine ona yönelttiği bir eleştiriyle birleştirmiştir. Joan Robinson'a göre, Rosa Luxemburg, kapitalist dünya içinde meydana gelen ücretlerdeki gerçek artışı —pazarı genişleten bir unsur— görmezlikten gelmiş ve böylece tam olmayan bir tablo çizmiştir. Rosa Luxemburg tahlilinde bu unsura yer vermemişse bile —kaldı ki bu husus, onun saf kapitalizmde genişletilmiş yeniden üretimin mümkün olup olmadığı şeklindeki ana konusunun dışındadır— herhangi biri, gerçek ücretlerdeki artışı, Rosa Luxemburg'un işaret ettiği temel özellikten **«kapitalizmin kapitalist olmayan (non - kapitalist) aleme doğru genişlemesi»** esasından bağımsız olarak açıklaması mümkün değildir. (x)

(x) Rosa Luxemburg bu konuda bazı hatalar yapmış ve N. Bukharin «Der İmperialismus und die Akkumulation des Kapitals» adlı yapıtında bu hataları ortaya koymuştur. Ne var ki, Rosa Luxemburg'un temel tezinin yanlışlığını ispatlıyabilmiş değildir.

BÖLÜM : IX

ROSA LUXEMBURG'UN TARİHTEKİ YERİ

Marx'ın biografisinin yazarı olan Fransız Mehring, Rosa Luxemburg'u, Marx'tan sonra gelen en mükemmel beyin diye nitelediği zaman, katiyen mübalâğa etmiş değildir. O, işçi sınıfına sadece beynini değil, sahip olduğu herşeyi, kalbini, ihtirasını, hatta hayatını vermiştir.

Rosa Luxemburg, herşeyden önce devrimci bir sosyalistti. Ve büyük devrimci sosyalist liderler ve öğretmenler arasında, onun tarihte özel bir yeri vardır.

Reformizm **«refah devleti»** ni amaç edinerek sosyalizmi bozmaya ve kapitalizmi onarmaya çalışınca, kapitalizmin bu hizmetkârını devrimci bir biçimde eleştirmek, birinci derece önemli hâle gelmişti. Rosa Luxemburg'un yanı sıra, öteki Marksist öğretmenlerin Lenin'in, Troçki'nin, Bukharin'in ve başkalarının reformizme karşı devrimci bir savaş sürdürdükleri doğrudur. Fakat onların reformizme

karşı savaşta cepheleri sınırlıydı. Kendi ülkelerinde, Rusya'da, bu yabani otun kökleri çok zayıf ve inceydi, şöyle tutup kuvvetle çekivermek, kökünden söküp atmaya yeterdi. Her sosyalistin ve demokratın ya Sibirya'ya sürülmek ya da darağacına gitmek tehdidi altında bulunduğu Rusya'da, prensip olarak kim, emekçi hareketinin şiddet kullanmasına karşı durabilirdi? Çarlık Rusyasında, kim, sosyalizme parlamento yolundan gitmeyi hayal edebilirdi? Kim koalisyon hükümetleri siyasetini savunabilirdi? Sendikaların pek nadir olduğu bir ülkede, kim, sendikaların emekçi hareketinin her derdine çare olacağını düşünebilirdi? Lenin, Troçki ve öteki Rus Bolşevik liderler reformizmin görüşlerine özenle ve tam bir tahlille karşı koyma ihtiyacını duymadılar. İhtiyaç duydukları tek şey, reformizmi, tarihin çöplüğüne sürükleyip atacak bir süpürgeden ibaretti.

Merkezî ve Batı Avrupa'da ise muhafazakar reformizmin kökleri daha derinlerdeydi, emekçilerin düşüncelerini ve davranışlarını daha sıkı bir biçimde etkiliyordu. Reformistlerin görüşü, daha üstün olanlar tarafından cevaplandırılmak zorundaydı. Ve işte bu noktada Rosa Luxemburg üstün geldi. Bu ülkelerde, onun küçük teşrih bıçağı, Lenin'in balyozundan daha etkili bir silâhtı.

Çarlık Rusyasında, işçi kitleleri, partilerde ya da sendikalarda örgütlenmiş değillerdi. Orada, Almanya'da iyi örgütlenmiş işçi hareketinde olduğu gibi, işçi sınıfından çıkmış bir bürokrasinin kurduğu güçlü bir imparatorluğun tehdidi söz konusu değildi; işçi bürokrasisinin rolü hakkında, Rosa Luxemburg'un, Lenin'den ve Troçki'den daha önce ve daha açık bir görüşe sahip olması bundan dolayıdır ve gayet doğaldır. Rosa Luxemburg, Lenin'den ve

Troçki'den çok daha önce, bürokratik zincirleri kırabilecek yegane gücün, işçi sınıfı inisiyatifi olduğunu anlamıştır. Onun bu konudaki yazıları, iler sanayi ülkelerindeki işçiler için bir ilham kaynağı olabilir ve bu yazılar, işçileri, burjuva reformizminin tehlikeli ideolojisinden kurtarma çabasına, başka herhangi bir Marksistin yazılarından çok daha değerli bir katkıdır.

Örgütlü sosyalistlerin geniş ve önemli bir kısmını Bolşeviklerin meydana getirdiği Rusya'da, adlarının da delalet ettiği gibi, Bolşevikler çoğunlukta olmasalardı bile, küçük bir Marksist grubun kütleye karşı davranışı, bir sorun olarak çıkmazdı ortaya. Oysa bu hayatî sorun, Rosa Luxemburg için her zaman önemli olmuştur. Onun rehber ilkesi şuydu: Bütün çalışmaları boyunca kütlelerle beraber kalmak ve onlara yardıma gayret etmek... Rosa Luxemburg, hangi gelişme düzeyinde olursa olsun, işçi hareketinin, ana akımından uzak kalınmasına, bu düşünceyle muhalefet etmiştir. Onun dar görüşlülüğe (sectarisme) karşı açtığı savaş da Batıdaki işçi hareketi için, hele hele refah devleti fikrinin her yeri işgal ettiği bu zamanda, büyük ölçüde önemli dir. Rosa Luxemburg, bir devrimcinin, reformizm akıntısı doğrultusunda yüzmemesi gerektiğini söylüyor, ama o akıntının dışında kalmamayı, ona karşı yüzmeyi öğütlüyordu.

Rosa Luxemburg'un, devrimci örgütlerin yapısına dair görüşleri de ileri ülkelerdeki işçi hareketlerinin ihtiyaçlarına, Lenin'in 1902 - 1904 deki görüşünden daha yakındır. Rosa Luxemburg, devrimci örgütlerin, aşağıdan yukarıya doğru, istikrarlı, demokratik temeller üzerine oturtulması görüşündeydi.

Rosa Luxemburg, devrimci parti yapısının ve parti ile sınıf arasındaki karşılıklı ilişkilerin, sadece kapitalizme karşıt ve işçi iktidarından yana çabalar üzerinde değil, fakat işçi iktidarının kaderi üzerinde de büyük etkisi olduğunu, herkesten daha iyi kavramıştı. Geniş bir işçi demokrasisi olmaz ise, siyasal iktidarda işçi nüfuzunun yerini, **«masalarının ardında oturan resmî görevliler»** in alacağını, bir kâhin gibi söylemişti... Rosa Luxemburg: **«Sosyalizm,** diyordu, **tepeden inme emirle olamaz.»**

Rosa Luxemburg'un, devrimci ruhunu, Merkezî ve Batı Avrupa'daki işçi hareketinin tabiatını iyi şekilde değerlendirme yeteneğiyle uyuşturabilmesi; O'nun Çarlık Rusya'sına bağlı topraklarda doğması, Almanya'da uzun süre kalması ve hem Polonya, hem Almanya işçi hareketleri içinde aktif olmasıyla yakından ilgilidir. Daha az güçlü olan bir başkası, çevrenin şu ya da bu etkisine kaptırabilirdi kendini. ama Rosa Luxemburg değil... O, Almanya'ya **«Rus vari»** devrimci hareket anlayışını getirmiştir. Polonya'ya ve Rusya'ya ise **«Batı vari»** bir anlayışı, işçilerin kendilerine güvenmeleri, kendilerini özgürleştirmeleri ve demokrasi anlayışını götürmüştür.

Onun **«Sermaye Birikimi»»** adlı eseri Marksizme, paha biçilmez bir katkıdır. Sınai bakımdan ilerlemiş ülkelerle geri kalmış tarım ülkeleri arasındaki karşılıklı ilişkiler üzerinde yaptığı çalışmayla, çok önemli bir fikri ortaya koymuştur. Bu fikir, emperyalizmin kapitalizme uzun bir süre için istikrar verirken, aynı zamanda insanlığı, çöküntüsü altında bırakmakla tehdit ettiğidir.

Rosa Luxemburg, insan eyleminin bir sonucu olduğuna inandığı tarihi, kaderci olmayan, enerjik ve canlı bir görüşle ele alır ve aynı zamanda kapi-

talizmin derin çelişkilerini olanca çıplaklığıyla ortaya sererken, sosyalizmin zaferinin kaçınılmaz olduğunu söylüyor değildi. Onun düşünüşüne göre kapitalizm, sosyalizmin bekleme odası ya da barbarizmin uçurum kenarıydı. Hidrojen bombasının gölgesinde yaşayan bizler, bu uyarıyı iyi anlamalı ve hareket için bir mahmuz gibi kullanmalıyız.

Ondokuzuncu yüzyılın sonunda ve yirminci yüzyılın başında Alman işçi hareketi, gerisinde kalan yıllar sürmüş barış dönemine bakarak, durumun hep böyle devam edip gideceğini sanmıştı. Kontrollü silahsızlanma müzakerelerinin, Birleşmiş Milletler'in, zirve konferanslarının ızdırabını duyan bizlerin yapabileceğimiz en iyi şey Rosa Luxemburg'un savaşla kapitalizm arasındaki kopmaz bağa dair tahlilini ve barış için savaşın, sosyalizm için savaştan ayrılamayacağı hakkındaki görüşünü öğrenmektir.

Gerçeği arama ihtirası Rosa Luxemburg'u herhangi bir dogmatik düşünceden uzak tutmuştur. Stalinizmin, Marksizmi bir doğma haline getirdiği dönemde, Rosa Luxemburg'un yazıları, canlandırıcı ve hayat verici olmuştur. Ona göre **«yanılmaz otoriteler»** e baş eğmek hiçbir şekilde hoşgörüye lâyık değildir. Marx'ın gerçek bir öğrencisi olarak o, ustasından ayrı düşünebiliyor ve ayrı hareket edebiliyordu. Rosa Luxemburg'un düşünce bağımsızlığı. her zaman, her yerde sosyalistler için büyük bir esin kaynağıdır. O, fikirlerin çatışmasına, gerçeğe daha yaklaşabilme bakımından aşık olmuştur.

Kendini Marksist sanan birçok kişinin Marksizmin derin insancıl temellerini yıkmaya giriştiği dönemde, hiç kimse bizi, cansız mekanik materyalizmin zincirlerinden, Rosa Luxemburg'un yaptığı ölçüde kurtaramaz. Marx için komünizm (ya da sos-

yalizm) **«gerçek bir hümanizmdi, her kişinin tam ve özgür gelişmesinin egemen ilke olduğu bir toplumdu.»** (K. Marx, Kapital Cilt I, S. 649) Rosa Luxemburg bu hümanist ihtirasın timsaliydi. Düşkünlere ve ezilenlere sempati duymak, onun hayatının temel direğiydi. Halkın ve her canlı varlığın ıstırabına karşı beslediği duygular, hapishaneden yazdığı mektuplarda olsun, teorik araştırmalarında olsun, bütün yazılarında dile getirilmiştir.

Maamafih Rosa Luxemburg, insanlık trajedisinin destanlaştığı yerde, gözyaşlarının yeterli olmadığını iyi biliyordu. Onun temel inancı, Spinoza'nınki gibi: **«Ağlama, gülme, fakat anla»** biçiminde olabilirdi. O, insanların heyecanından çok, aklına hitabetti.

Derin bir insan sevgisi, gerçek bir doğruyu bulma arzusu, sınırsız bir cesaret ve müthiş bir beyin, onu bir büyük devrimci yapmak için, Rosa Luxemburg'da birleşmiştir. Yakın arkadaşı Klara Zetkin'in, onun ölümünde yazdığı gibi : **«Rosa Luxemburg'ta sosyalist fikir, hem kalbin, hem beynin hiçbir zaman sönmeden yanan güçlü ve egemen bir ihtirasıydı. Bu şaşırtıcı kadının büyük amacı sosyal devrim yolunu hazırlamak, sosyalizme giden tarih patikasını temizlemekti. Devrim denemesi, devrim için çarpışmak onun en büyük mutluluğuydu. Bütün bayatını ve bütün varlığını sosyalizme vakfetti. Kendisini sadece trajik ölümünde değil, fakat bütün hayatı boyunca, her gün, her saat, yıllar boyu süren bir mücadelede sosyalizme hasretti... O, keskin bir kılıç, canlı bir devrim aleviydi.»**